

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Katedra trestního práva

Eva Huderová

**TREST DOMÁCÍHO VĚZENÍ,
JEHO VÝKON A KONTROLA**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

doc. JUDr. Jana Navrátilová, Ph.D.

Červen 2013

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla použita k získání jiného nebo stejného titulu.“

Ve Služátkách dne 13.6.2013

.....

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí práce doc. JUDr. Janě Navrátilové, Ph.D. za její rady, které mi pomohly ke zdárnému dokončení diplomové práce.

Úvod.....	1
1. Pojem a účel trestu.....	4
1.1. Pojem trest.....	4
1.2. Účel trestu	5
1.3. Účel trestu v českém právním řádu.....	5
2. Alternativní tresty.....	8
2.1. Nepodmíněný trest odnětí svobody.....	8
2.2. Restorativní justice.....	10
2.3. Rámec alternativního trestání.....	12
2.4. Užší pojetí alternativních trestů v rámci české právní úpravy	15
2.4.1. Podmíněné odsouzení.....	15
2.4.2. Podmíněné odsouzení s dohledem.....	17
2.4.3. Trest domácího vězení.....	19
2.4.4. Trest obecně prospěšných prací.....	20
2.4.5. Peněžitý trest	23
3. Trest domácího vězení v české právní úpravě.....	25
3.1. Historie trestu domácího vězení na našem území	26
3.2. Význam trestu domácího vězení, důvody zavedení.....	27
3.2.1. Postavení trestu domácího vězení v systému sankcí	28
3.2.2. Osoba pachatele	28
3.2.3. Vymezení pojmu obydlí.....	29
3.3. Úprava v trestním zákoníku - zákon č. 40/2009 Sb.	30
3.3.1. Úprava trestu domácího vězení v rámci § 60 TZ.....	30
3.3.1.1. § 60 odst. 1 TZ.....	30
3.3.1.2. § 60 odst. 2 TZ.....	34
3.3.1.3. § 60 odst. 3 TZ.....	34
3.3.1.4. § 60 odst. 4 TZ.....	35
3.3.1.5. § 60 odst. 5 TZ.....	37
3.3.1.6. § 60 odst. 6 TZ.....	38
3.3.2. Úprava v rámci § 61 TZ.....	39
3.4. Úprava v trestním řádu – zákon č. 141/1961 Sb.	44
3.4.1. Nařízení a kontrola výkonu trestu domácího vězení	45

3.4.2.	Odklad, přerušení, upuštění od výkonu a změna trestu domácího vězení	47
3.4.3.	Další ustanovení týkající se trestu domácího vězení	48
3.5.	Úprava v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže – zákon č. 218/2003 Sb. ...	49
3.6.	Úprava ve vyhlášce o kontrole výkonu trestu domácího vězení – vyhláška č. 456/2009 Sb.	51
3.7.	Úprava ve vyhlášce, kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady - vyhláška č. 458/2009 Sb.	53
3.8.	Probační a mediační služba	53
3.9.	Elektronický kontrolní systém	56
3.9.1.	Elektronický kontrolní systém	57
3.9.2.	Předpokládaný vývoj elektronického monitorování v České republice ...	59
4.	Trest domácího vězení v zahraniční úpravě	63
4.1.	Spojené státy americké	63
4.2.	Slovensko	65
4.3.	Rakousko	67
4.4.	Polsko	68
5.	Závěr	70
	Seznam použitých zkratk	72
	Seznam použitých zdrojů	73
	Seznam příloh	80
	Přílohy:	81
	Shrnutí / Resumé	87
	Klíčová slova	90
	Keywords	90

Úvod

K 1. 1. 2010 vešel v účinnost nový trestní zákoník. Dle důvodové zprávy si nová kodifikace mimo jiné kladla za cíl změnu celkové filosofie ukládání trestních sankcí. Trest odnětí svobody by dle nového trestního zákoníku měl být chápán jako *ultima ratio* a zároveň by měl být kladen větší důraz na individuální přístup k řešení trestních věcí tedy i na širší využívání alternativních trestů. K tomu měl mimo jiné posloužit i nově zavedený trest domácího vězení, který bývá označován za nejpřísnější alternativu k trestu odnětí svobody.

I přesto, že od účinnosti nové kodifikace uplynuly již tři roky, je počet osob vykonávajících trest odnětí svobody stále vysoký. V roce 2012 se Česko zařadilo na čtvrté pozici mezi zeměmi EU v počtu vězňů na 100.000 obyvatel a ještě v polovině roku 2012 bylo možné hovořit o tom, že počet vězňů neustále narůstá. Je zajímavé, že mezi jednu z příčin vedoucí k nárůstu vězeňské populace mimo jiné patří rostoucí procento odsouzených, jež jsou potrestáni nepodmíněným trestem odnětí svobody.¹ Rozsáhlá amnestie udělená prezidentem republiky z úvodu roku 2013 tento problém na určitou dobu zcela jistě umírnila, zároveň však nelze očekávat, že by tímto krokem bylo nastoleno trvalé řešení problému přeplněnosti věznic.

Právě z tohoto důvodu jsem se rozhodla zkoumat trest domácího vězení podrobněji, výsledkem pak je tato diplomová práce. V ní jsem se zaměřila na zkoumání trestu domácího vězení jak z teoretického pohledu ukotvení trestu domácího vězení v rámci systému alternativních trestů v českém trestním právu, tak i z praktického pohledu. Zajímalo mě zejména, jaká je prozatímní praxe s jeho užíváním a jaké důvody stojí za jeho dosavadním nepříliš početným využitím v soudní praxi. Přišlo mi také vhodné porovnat postavení tohoto trestu s právními úpravami zemí okolo nás.

Cílem mé práce je podrobně rozebrat jednotlivá ustanovení zabývající se podmínkami uložení a způsobem výkonu tohoto trestu, abych byla schopná posoudit, zda lze tento trest skutečně považovat za nejpřísnější alternativu k trestu odnětí svobody a tedy za trest, který v případech, kde není zapotřebí tak závažného zásahu do života

¹ DUŠEK, L., Kde hledat příčiny přeplněných věznic, *Idea Cerge EI*, [citováno 1. 4. 2013] Dostupné z [http://idea.cerge-ei.cz/documents/kratka_studie_2012_04.pdf].

odsouzeného, může účel trestu naplnit stejně dobře či dokonce lépe než trest odnětí svobody.

Vzhledem k tomu, že trest domácího vězení je sankcí práva, považovala jsem za vhodné v kapitole následující po tomto úvodu vymezit, čím ve skutečnosti trest je a jaký účel má ve společnosti plnit. Na tuto pasáž pak navazuje kapitola, jež se v obecné rovině zabývá alternativními tresty. Část této kapitoly je věnována i nepodmíněnému trestu odnětí svobody, vůči němuž se alternativní tresty vymezují a také myšlenky restorativní justice, na níž jsou alternativní tresty postaveny. V rámci této kapitoly jsem se také rozhodla věnovat se i ostatním alternativním trestům v rámci českého trestního práva a to ze dvou důvodů. Jednak proto, že mi přijde vhodné mít ucelený přehled o všech hlavních alternativních trestech, dále také proto, že v rámci trendu, který se snaží o co nejmenší ukládání trestů odnětí svobody, poměrně hojně dochází k tomu, že při porušení režimu některých alternativ nemusí primárně dojít k uložení trestu odnětí svobody, ale právě k trestu domácího vězení.

Třetí kapitola je věnována trestu domácího vězení v české právní úpravě. V této kapitole se nejprve stručně věnuji jeho historickému vývoji, následuje obecné vymezení některých pojmů úzce souvisejících s ukládáním a výkonem tohoto trestu. Dále pak pokračuji vlastní právní úpravou tohoto trestu, kde systematicky a velmi podrobně rozebírám úpravu v rámci trestního zákoníku, trestního řádu, zákona o soudnictví ve věcech mládeže a následných prováděcích vyhlášek.

Poslední část třetí kapitoly se zabývá elektronickým monitoringem. Tato kapitola je velmi aktuální, protože kromě obecného úvodu o možnostech elektronického monitorování je druhá část věnována nejaktuálnějšímu vývoji elektronického monitoringu v České republice. Tato problematika je naprosto klíčová nejen pro následný vývoj trestu domácího vězení ale potažmo i pro trestní justici jako celek. Za poslední rok byly v této oblasti učiněny značné pokroky, kdy došlo k úspěšnému zkušebnímu testování elektronického monitoringu a v důsledku toho bylo ještě v polovině dubna roku 2013 možné očekávat, že v průběhu roku 2014 dojde k plošnému zavedení elektronického monitoringu pro výkon trestu domácího vězení. Nicméně, dle nejnovějších informací uveřejněných na stránkách Probační a mediační služby České republiky byla veřejná zakázka nesoucí název „Dodávka a zajištění provozu zařízení sloužícího k elektronickému monitorování odsouzených

k trestu domácího vězení“ v důsledku amnestie prezidenta republiky z 1. ledna 2013 přehodnocena. Další postup a vývoj elektronického monitoringu by měl být zveřejněn v průběhu měsíce června 2013.

Pátá kapitola se zabývá úpravou trestu domácího vězení v zahraničí, po ní již následuje závěr práce.

Diplomová práce je zpracována k právnímu stavu účinnému k 13. 6. 2013.

1. Pojem a účel trestu

Tato diplomová práce se věnuje problematice trestu domácího vězení. Jak plyne již z jeho názvu, trest domácího vězení je jednou ze sankcí trestního práva, jež je ukládána v důsledku spáchání trestného činu.² Proto považuji za nutné, před tím, než pronikneme do problematiky trestu domácího vězení, nejdříve definovat co trest je a jaký ve společnosti plní účel.

1.1. Pojem trest

Pojem trest lze vymezit mnoha různými způsoby. V základní rovině můžeme trest charakterizovat jako jeden z prostředků státního donucení, jímž se realizuje základní, tj. ochranná funkce trestního práva.

Další možné definice lze převzít z právní teorie, například dle N. Walkera je trest určen několika základními rysy. Jednak zahrnuje způsobení újmy, přičemž tato újma je způsobena úmyslně a cíleně. Trest musí být ukládán osobou, která k tomu má autoritu a musí být ukládán za konání či opominutí, jež porušuje právo. Porušení práva pak musí být zaviněné a trest musí být ukládán z ospravedlnitelného důvodu, nikoliv tedy svévolně.³ Dle další právního teoretika J. Rawlse je osobě uložen trest tím, že je legálně zbavena některého práva, jež patří mezi obvyklá práva občana, neboť porušila právní normu, jejíž porušení je konstatováno v zákonně provedeném řízení, zbavení práva je vykonáno příslušným státním orgánem a jak přestupek, tak sankce jsou stanoveny právním řádem, a to v době spáchání přestupku.⁴ Obě tyto definice ukazují na klíčový vztah mezi porušením právní normy a následnou újmou, o které má rozhodovat nějaká autorita, v zásadě tedy státní orgán.

V kontextu českého trestního práva lze trest definovat jako *právní následek trestného činu představující jeden z prostředků realizace ochranné funkce trestního práva, ukládaný na základě zákona výlučně trestním soudem zahrnující v sobě určitou újmu pro*

² Trestný čin je dle § 13 odst. 1 TZ definován jako: *Protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*

³ LATA, J. *Účel a smysl trestu*. Praha : LexisNexis CZ s.r.o., 2007, s. 2.

⁴ LATA, J. *Účel a smysl trestu*. Praha : LexisNexis CZ s.r.o., 2007, s. 2.

*pachatele a vyjadřující negativní hodnocení pachatele a jeho činu, jehož výkon je vynutitelný státní mocí.*⁵

1.2. Účel trestu

Z hlediska historického vývoje lze nejznámější teorie shrnující důvod a účel trestání rozdělit na absolutní, relativní a smíšené:⁶

- **Absolutní (retributivní) teorie** vychází z myšlenky *punitur, quia peccatum est*, tedy trestá se, protože bylo spácháno zlo. Pachatel se ze své svobodné vůle rozhoduje spáchat trestný čin, a proto přistupuje na to, že za své nezákonné jednání bude potrestán. Podle těchto teorií je jediným úkolem trestu uskutečňovat spravedlnost, která je porušena nezákonným jednáním pachatele.
- **Relativní (preventivní) teorie** vychází z myšlenky *punitur, ne peccetur* tedy, trestá se, aby nebylo páčáno zlo. Trest tedy v protikladu k absolutním teoriím nemá účel sám v sobě, smysl trestu je spatřován v ochraně společnosti před trestnými činy a v polepšování pachatele.
- **Teorie smíšené** se pokoušejí překonat rozdíly mezi teoriemi absolutními a relativními. *Spojují myšlenku trestu odplatného a trestu účelného.*⁷ Smíšené teorie požadují spravedlivý trest odpovídající závažnosti spáchaného trestného činu, který současně i pozitivně působí na pachatele. Tyto teorie jsou v současné době převažující a jsou nejvíce promítnuty i v české trestněprávní nauce.

1.3. Účel trestu v českém právním řádu

Pojem a účel trestu byl do 31. 12. 2009 definován v ustanovení § 23 trestního zákona z roku 1961. Podle předchozí právní úpravy bylo účelem trestu chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti. Ačkoli na rozdíl od předchozí právní úpravy nový trestní zákoník (č. 40/2009 Sb.) takové ustanovení nemá, lze tvrdit, že i po přijetí nového trestního zákoníku zůstala filosofická koncepce účelu trestu České republiky více méně nezměněna. *Ustanovení*

⁵ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2.* Vydání. Praha C.H. Beck, 2012, s. 553.

⁶ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. 6.* vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 37 – 39.

⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2.* Vydání. C.H. Beck, Praha 2012, s. 489.

vymezuji obecný účel či funkce trestání byly nahrazeny úpravou obecných zásad trestání, které byly promítnuty do jednotlivých ustanovení o trestních sankcích. Tyto zásady jsou formulovány jednak obecně pro trestní sankce (§36 až 38) a jednak speciálně pro tresty (§39 až 45) a ochranná opatření (§98 a 99).⁸ Jde zejména o tyto zásady:

- **Zásady zákonnosti** – trestní sankce lze ukládat jen na základě trestního zákona. Tato zásada je součástí širší obecné zásady *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* (žádný trestný čin bez zákona, žádný trest bez zákona)
- **Zásady přiměřenosti** – trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu.
- **Zásada individualizace použitých sankcí** - při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k povaze a závažnosti trestného činu. Na základě této zásady musí soud při ukládání sankce přihlédnout jak ke konkrétním okolnostem vztahujícím se k závažnosti trestného činu, tak i k možnostem reintegrace pachatele.
- **Zásada personality sankce** – personalita trestů vyjadřuje požadavek, aby sankce za trestný čin postihla, pokud možno, jen pachatele trestného činu.
- **Zásada humanity sankcí** – vyjadřuje požadavek, aby v případech, kde k dosažení společensky prospěšného účelu postačí uložení trestní sankce méně intenzivní, nebyla ukládána sankce intenzivnější.

Jak již bylo uvedeno výše, pokud jde o účel a funkce trestání, bude české trestní právo i nadále založeno na smíšené teorii trestání, spojující ochranné, nápravné a generálně preventivní působení trestu.⁹ Samotný účel trestání tedy v českém právním řádu vychází jednak z již výše zmíněných obecných zásad trestního zákoníku a zejména pak z jednotlivých ustanovení upravujících ukládání trestních sankcí.

I přes implicitní způsob vyjádření účelu trestu v nové právní úpravě, zůstává základním cílem trestu ochrana společnosti před trestnými činy a jejich pachateli. Tato ochrana je pak realizována prostřednictvím individuální represe, individuální prevence a generální prevence.¹⁰

⁸ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha : Leges, 2010, s. 351.

⁹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha : Leges, 2010, s. 352.

¹⁰ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část.* 2. Vydání. Praha C.H. Beck, 2012, s. 554.

Individuální represí je snaha zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti. Zabránit pachateli v dalším páčání trestné činnosti lze buď přímo opatřením, které fyzicky znemožní určitá jednání anebo kladením výrazných překážek pro její páčání. Jedná se tedy o opatření používající prostředky negativní povahy.

Individuální prevence se snaží vychovávat odsouzeného k tomu, aby vedl řádný život, pracuje tedy především s metodami pozitivními, tj. výchovnými.

Generální prevence má zajistit výchovné působení na ostatní členy společnosti. Jde především o to, dát včasným uložením trestu ostatním členům společnosti najevo, jaká jednání jsou nežádoucí, varovat před dalším páčáním trestných činů a posilovat právní jistotu a představu o autoritě právních norem.

Individuální a generální prevence, tvoří jednotu a musí se vzájemně doplňovat a podmiňovat. Závěr soudu o možnosti nápravy pachatele musí být vždy v plném souladu s ochranou, kterou soud uloženým trestem poskytuje zájmům společnosti a občanům před útoky pachatelů trestných činů, a výchovným působením na ostatní členy společnosti.¹¹

¹¹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha : Leges, 2010, s. 354.

2. Alternativní tresty

Trest domácího vězení řadíme mezi tzv. alternativní tresty. Alternativní tresty jsou tresty, jež se vymezují vůči hlavní sankci trestního práva, jíž je trest odnětí svobody. Trest odnětí svobody představuje v určitých případech nezastupitelný prostředek ochrany společnosti a vždy bude dominantní sankcí při trestání pachatelů závažné trestné činnosti. Idea alternativních trestů si proto neklade za cíl zcela tento trest nahradit, ale zaměřuje se toliko na nahrazení krátkodobých trestů odnětí svobody za spáchání méně závažné trestné činnosti.¹² Praktické zkušenosti totiž jasně prokazují, že krátkodobé tresty odnětí svobody nevykazují uspokojivé výsledky, co se týče nápravy pachatele a zároveň, jak vyplývá z následující kapitoly, mají na odsouzeného řadu negativních dopadů.

Myšlenka alternativních trestů je úzce spojena s ideou restorativní justice. Hlavním smyslem restorativní justice a tedy i alternativních trestů je předejít nežádoucím efektům nepodmíněného trestu odnětí svobody a především snaha o nápravu pachatele a jeho opětovné začlenění do společnosti jako jejího plnohodnotného člena.

2.1. Nepodmíněný trest odnětí svobody

Trest odnětí svobody se začal prosazovat v průběhu 19. století, od 20. století postupně získal postavení dominantního trestu. Po dlouhá léta představoval páteř systému trestů. Nepodmíněný trest odnětí svobody je považován za nejpřísnější druh trestu. To vyplývá z předpokladu, že představuje nejzávažnější zásah do nejširšího okruhu základních práv a svobody jedince. Výkon tohoto trestu znamená nejen zbavení osobní svobody spojené s povinností podrobit se určitému režimu výkonu trestu, ale také omezuje řadu dalších práv a svobod; např. právo sdružovat se, právo podnikat, vykonávat volené funkce apod.¹³ Důležitost tohoto trestu naznačuje také fakt, že jím může být postižen pachatel každého trestného činu, protože trest odnětí svobody je stanoven v každé zákonné trestní sankci. Protože ale jde, jak již bylo řečeno, o nejpřísnější druh trestu, přichází jeho uložení do úvahy tehdy, jestliže k dosažení účelu trestu nestačí některý z trestů, které se vykonávají na svobodě.¹⁴ Trest odnětí svobody poměrně spolehlivě, ačkoli ne optimálně,

¹² Srov. ČENTÉŠ, J., Generální prokuratura Slovenskej republiky, právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě [citováno 1. 5. 2013] dostupné z [<http://www.ok.cz/iksp/docs/121123Centes.pdf>].

¹³ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2.* Vydání. Praha C.H. Beck, 2012, s. 589.

¹⁴ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. s. 6.* vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 409.

plní některé z funkcí, které bývají od trestních sankcí očekávány. Jde jednak o funkci punitivní a sociálně ochrannou tím, že do značné míry zneškodňuje pachatele, trvalou nebo přechodnou izolací od společnosti. Dále splňuje i funkci generální a individuální trestně právní prevence. Na druhé straně podstatně hůře zajišťuje restituci spáchané škody, přestože oběti trestného činu do jisté míry poskytuje morální satisfakci. *Převýchovná funkce, ačkoliv její význam byl v průběhu vývoje posunut na čelní místo, nepřinesla žádoucí přesvědčivé výsledky.*¹⁵

Nepodmíněný trest odnětí svobody má dlouholetou tradici, díky níž je zaběhlý v justiční praxi a srozumitelný veřejnosti. Tím pádem má pevné základy v právním vědomí i kulturní historii společnosti. Další výhodou lze spatřovat v tom, že je již k dispozici institucionální, personální a věcné zajištění jeho výkonu.¹⁶

Nutnost hledat další právní prostředky, které by vedle již tradičního trestu odnětí svobody poskytly nové formy zacházení s pachateli, vzešla v důsledku potřeby zvýšit efektivitu boje s trestnou činností. Trest odnětí svobody se stal předmětem kritiky.

Jedna z vln kritiky spočívala v tvrzení, že zejména krátkodobé tresty odnětí svobody (do jednoho roku) trpí zásadními nedostatky, protože neposkytují dostatek času k převýchově pachatele, ale zároveň jsou dostatečně dlouhé na to, aby mohli škodlivě zapůsobit na odsouzeného. Dále bylo kritizováno, že z hlediska z prevence a to jak individuální, tak i generální jsou kontraproduktivní. V neposlední řadě byly předmětem kritiky ekonomické náklady na vězeňský systém, které jsou značné a také to, že výkon krátkodobých trestů vězeňský systém neúměrně zatěžuje.¹⁷

Nutno podotknout, že výkon trestu odnětí svobody sebou nese řadu nežádoucích efektů jako například devastující vliv vězeňského prostředí na osobnost odsouzeného,

¹⁵ ROZUM, J. et al. *Vybrané problémy sankční politiky : ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ : institut zabezpečovací detence*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 11.

¹⁶ ROZUM, J. et al. *Vybrané problémy sankční politiky : ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ : institut zabezpečovací detence*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 11.

¹⁷ ROZUM, J. et al. *Vybrané problémy sankční politiky : ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ : institut zabezpečovací detence*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 11.

přerušení pozitivních sociálních vazeb s rodinou a s původním sociálním prostředím, ztráta zaměstnání a v neposlední řadě ztížené uplatnění v životě na svobodě po propuštění.¹⁸

Při ukládání konkrétního trestu odnětí svobody, je tedy třeba klást důraz na to, *že musí převažovat prvky tohoto trestu, jež naplňují jeho účel, nad vedlejšími negativními účinky, které jsou s tímto trestem obvykle spojeny.*¹⁹

2.2. Restorativní justice

Při hledání a zavádění nových způsobů sankcionování trestné činnosti se v rámci moderního trestního soudnictví začal prosazovat nový myšlenkový směr označovaný jako restorativní justice (restorativ justice, nápravná, obnovující justice).²⁰

Tzv. restorativní justici lze definovat jako proces, *jenž v maximální možné míře zapojuje všechny, kterých se daná trestná činnost dotkla. Restorativní justice usiluje o maximální možnou míru uzdravení a obnovu trestným činem narušených vztahů a za tímto účelem účastníkům umožňuje společně identifikovat způsobené újmy a vzniklé potřeby a od nich se odvíjející povinnosti a závazky.*²¹

Koncept restorativní justice tedy nemá a nemůže být chápán jako protiklad klasické trestní justice, představuje spíše určitý systém paralelní, trestní justici v mnoha směrech doplňující.²² Zatímco retributivní justice (trestní, trestající) vychází z toho, že trestný čin, je v první řadě porušením práva, veřejného zájmu a útok na stát, restorativní justice pokládá trestný čin za prohřešek proti osobě a narušení vzájemných osobních vztahů. Jinými slovy, zatímco u retributivní justice je kladen zřetel na to, aby byl pachatel po zásluze potrestán, restorativní justice klade důraz na potřeby poškozeného a odpovědnost pachatele v procesu nápravy.²³

¹⁸ KARABEC, Z.; DIBLÍKOVÁ, S.; MÁCHÁČKOVÁ, R. *Krátkodobé tresty odnětí svobody : závěrečná studie z výzkumu*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, str. 4.

¹⁹ ROZUM, J. et al. *Vybrané problémy sankční politiky : ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ : institut zabezpečovací detence*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, s. 12.

²⁰ ŠČERBA, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, Praha : Leges 2011, s. 23.

²¹ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Přel. Ludmila Hasmanová a Lenka Ouředníčková. Praha : Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 26.

²² ŠČERBA, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, Praha : Leges 2011, s. 23.

²³ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Přel. Ludmila Hasmanová a Lenka Ouředníčková. Praha : Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 15-16.

Dle Karabce lze základní principy restorativní justice shrnout takto:²⁴

- Zločin má být chápán především jako škoda (újma), která byla způsobena oběti a jako hrozba pro bezpečnost společnosti.
- Škodu způsobenou oběti je třeba chápat široce, jde o újmu materiální, fyzickou, ztrátu společenského postavení, narušení sociální vazeb, osobního a rodinného života.
- Reakce na zločin má přispět ke snížení této škody a hrozby.
- Hlavním účelem společenské reakce na spáchaný čin má být vytvoření takových podmínek, aby mohly být odstraněny následky trestné činnosti.
- Tendence ke zpříšňování trestní represe je kontraproduktivní zejména u mladistvých pachatelů.
- Pachatel se má aktivně podílet na náhradě způsobené škody a mají mu být zachována všechna práva jako ostatním občanům.
- Jestliže pachatel nehodlá participovat na tomto odstranění následků, je k tomu donucen soudem.
- Státní orgány se mají v systému restorativní justice angažovat pouze tehdy, jestliže čistě vyjednávací postup mezi pachatelem a obětí nevede k cíli nebo jestliže trestný čin je takového druhu, že klasický trestní proces je nezbytný.

Ačkoli existuje celá řada restorativních programů, jež se v závislosti na kulturních podmínkách mohou značně odlišovat, obecně lze říci, že všechny jsou založeny na restorativním dialogu účastníků sporu v různých angažmá. V současnosti jsou nejvyužívanější následující tři modely.²⁵

- **Mediace (Victim Offender Mediation)** je hojně užívaná v Evropě i v USA a je možné ji považovat za nejrozšířenější postup v rámci restorativní justice. V průběhu mediace dochází ke zprostředkování styku pachatele s obětí, při kterém se hledají způsoby řešení situace způsobené trestným činem.²⁶ V průběhu mediace má poškozený (oběť trestného činu) možnost setkat se s viníkem, který mu škodu

²⁴ KARABEC, Z. Koncept restorativní justice. In *Restorativní justice : sborník příspěvků a dokumentů*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 8.

²⁵ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, d. (eds). *Probace a mediace : Možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010, s. 34-35.

²⁶ KARABEC, Z. Nové možnosti pro trestní justici. *Kriminalistika*. 2003, roč. 36, č. 2, s. 29-32.

způsobil (pachatel trestného činu). Toto setkání se uskutečňuje v bezpečném prostředí, je vedeno neutrální osobou, která je představována odborně vyškoleným zprostředkovatelem a umožňuje bezprostřední diskuzi o spáchaném činu a jeho důsledcích. Stěžejním cílem mediace je vytvoření prostoru pro pochopení a uznání viny ze strany pachatele, poskytnutí příležitosti pro odčinění spáchaného deliktu a dosažení „vykoupení a smíření“.²⁷

- **Skupinové komunitní rodinné konference (Family Group Conferences)** tento program byl výrazně inspirován kulturními a duchovními tradicemi řešení sporů původních obyvatel Nového Zélandu. Model skupinové komunitní rodinné konference je ve své podstatě určitá forma mediace, která je považována za vhodnou zejména při projednávání případů mladistvých delikventů. Spočívá v setkání oběti, pachatele a jejich rodinných příslušníků. Celý proces je řízen odborně vyškoleným zprostředkovatelem, který vede účastníky k přijetí výsledků žádoucích pro obě strany včetně opatření, jež mají zabránit opakování trestného činu v budoucnu.²⁸
- **Kruhy společného rozhodování (Peacemaking/Sentencing circles)** inspirací pro tento program byl způsob řešení sporů původními obyvateli Severní Ameriky. Tato metoda představuje určitý paralelní systém k oficiální trestní justici a navazuje na tradiční rituály a zvyklosti při projednávání deliktu v etnických komunitách. V tomto modelu se společného sezení kromě oběti, pachatele a jejich blízkých účastní také zástupci justice, soudce, žalobce a obhájce. Výsledkem toho sezení bývá společné rozhodnutí o řešení trestního sporu včetně případného uložení sankce pachateli.²⁹

2.3. Rámec alternativního trestání

Myšlenka alternativního sankcionování se začala prosazovat v druhé polovině 20. století v systémech trestního práva vyspělých zemí. Jde o postih za spáchání trestného činu, který není přímo spojen s trestem odnětí svobody pachatele. Tento postih lépe umožňuje

²⁷ KARABEC, Z. Nové možnosti pro trestní justici. *Kriminalistika*. 2003, roč. 36, č. 2, s. 29-32.

²⁸ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, d. (eds). *Probace a mediace : Možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010, s. 34-35.

²⁹ ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ, L., DOUBRAVOVÁ, d. (eds). *Probace a mediace : Možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010, s. 34-35.

naplnit ideu restorativní justice, která vnímá trestný čin jako konflikt mezi pachatelem a jeho obětí.

Filosofie alternativního trestání vychází z předpokladu, dle něž je zásadní příčinou negativních projevů nepodmíněného trestu odnětí svobody fakt, že dochází k vytržení pachatele z jeho přirozeného sociálního prostředí a k jeho umístění do izolovaného prostředí věznice. Jinými slovy to dle filosofie alternativního trestání znamená že, *má-li mít snaha o nápravu pachatele a jeho resocializaci větší naději na úspěch, měla by být realizována v situaci, kdy pachatel zůstává na svobodě.*³⁰

Velký význam při ukládání alternativních trestů hraje i snaha přivést pachatele k převzetí odpovědnosti za spáchaný trestný čin. Kontradiktorní trestní řízení, jakož i případné následné uvěznění, nutí pachatele k tomu, aby si na prvním místě všiml sebe a ochrany svých zájmů. *Uložení a výkon trestu totiž neznamená skutečnou pachatelovu zodpovědnost – ta předpokládá, že pachatel pochopí následky svého činu a uzná, že něco způsobil.*³¹ Právě pachatelovo pochopení a uznání viny je stěžejním cílem restorativní justice, neboť dosažení tohoto stavu může být nejspolehlivější zárukou, že se pachatel v budoucnu vyvaruje opakování trestné činnosti. Základním způsobem urovnání konfliktního stavu mezi obviněným a poškozeným je vyrovnání se na materiální úrovni, tedy tím, že pachatel nahradí škodu způsobenou trestným činem.³²

Základním prostředkem alternativního řešení trestních věcí je probace a mediace. Speciálně pracovníci probační služby mají svou činností přispívat k efektivitě alternativních sankcí. Probační služba se má podílet nejen na zajištění výkonu alternativních opatření, ale též na přípravě jejich ukládání a výběru vhodných případů pro tuto aplikaci. V rámci českého trestního práva tuto funkci vykonává Probační a mediační služba České republiky, zřízená zákonem č. 257/2000 Sb.³³

Ačkoli z výše zmíněného vyplývá, že jedním z hlavních důvodů pro využívání alternativ k trestu odnětí svobody je nízká resocializační efektivita nepodmíněného trestu odnětí svobody, je zároveň třeba zdůraznit, že prosazování alternativních opatření ani trend

³⁰ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 20 – 21.

³¹ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 24.

³² Srov. ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Praha : Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, s. 16.

³³ ŠČERBA F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 27.

restorativní justice nepopírají smysl, účel a nutnost existence nepodmíněného trestu odnětí svobody. Je totiž zřejmé, že v některých případech nepřichází v úvahu jiná než ta nejpřísnější společenská reakce v podobě nepodmíněného trestu odnětí svobody. S tím souvisí i jedna důležitá okolnost týkající se právní úpravy a využívání jednotlivých druhů alternativ k uvěznění. Alternativní sankce má fungovat i jako výstraha pro pachatele trestného činu, že v případě recidivy, ale i jiného nerespektování podmínek daného alternativního opatření, vůči němu již společnost nebude přistupovat tak shovívavě.³⁴

Aplikace alternativních trestů proto musí být spojena s možností adekvátního sekundárního sankcionování, tedy s možností přísnějšího postihu v případě dalšího závažného protiprávního jednání pachatele. Pokud si alternativy k trestu odnětí svobody mají zachovat svou autoritu a respekt ze strany pachatelů, musí zákon jejich aplikaci spojovat s možností přísnějšího postihu pro případ porušení podmínek jejich výkonu a to i za cenu, že touto sekundární sankcí bude krátkodobý trest odnětí svobody.³⁵

Alternativní tresty přicházejí v úvahu zejména u pachatelů méně závažné trestné činnosti, u nichž by přicházelo v úvahu uložení krátkodobých trestů odnětí svobody, tj. odnětí svobody v délce trvání do jednoho roku. Alternativními tresty se tradičně chápou jako takové druhy trestů, které zcela zajišťují naplnění účelu trestu stejně, jako kdyby byl na odsouzeném vykonáván klasický trest odnětí svobody, ačkoli s odnětím svobody pachatele nejsou spojeny.³⁶ Alternativou se při ukládání trestu rozumí, že soud má možnost, uložit odsouzenému trest odnětí svobody, anebo trest, který bude vykonán na svobodě.³⁷

V nejširší rovině lze alternativní tresty vymezit jako všechny tresty nespojené s odnětím svobody. Při tomto vymezení lze v rámci českého trestního práva zařadit všechny druhy trestů uvedené v ustanovení § 52 trestního zákoníku s výjimkou nepodmíněného trestu odnětí svobody. Pokud ale použijeme užší pojetí a alternativní trest definujeme jako náhradní trest za nepodmíněný trest odnětí svobody, můžeme v rámci českého trestního práva do této kategorie zařadit pouze trest domácího vězení, trest obecně

³⁴ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 27 - 28.

³⁵ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 28.

³⁶ VEJBĚROVÁ, A.: Tresty v návrhu nového trestního zákona *Právní fórum* 2006, č. 6.

³⁷ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo hmotné. 2. vydání. Praha : Leges, 2010, s. 357.

prospěšných prací, peněžité trest a podmíněné odsouzení a to včetně podmíněného odsouzení s dohledem.³⁸

2.4. Užší pojetí alternativních trestů v rámci české právní úpravy

Jak je uvedeno výše, do užšího pojetí alternativních trestů řadíme všechny náhradní tresty za nepodmíněný trest odnětí svobody, tedy všechny tresty které můžeme označit za přímou náhradu nepodmíněného trestu odnětí svobody. V rámci české právní úpravy do této skupiny řadíme podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem, trest domácího vězení, obecně prospěšné práce a peněžité trest.

Trest domácího vězení by měl představovat hlavní alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, proto je zajímavé, že se nejedná zdaleka o alternativu nejvyužívanější.³⁹ Z tohoto důvodu a za účelem možnosti srovnání úpravy trestu domácího vězení s ostatními alternativními tresty v užším slova smyslu, považují za podstatné v rámci uceleného výkladu stručně nastínit právní úpravu všech těchto alternativních trestů užívaných v českém právním řádu.

2.4.1. Podmíněné odsouzení

Podmíněné odsouzení, jež je v trestním zákoníku upraveno v § 81 až 83 TZ, zaujímá významné postavení v sankčním systému českého trestního práva, z pohledu aplikační praxe je toto postavení v zásadě dominantní.⁴⁰ Podstata podmíněného odsouzení spočívá v tom, že soud sice vynese odsuzující rozsudek a uloží trest odnětí svobody, avšak výkon trestu odloží (přesněji řečeno promine) pod podmínkou, že se odsouzený během stanovené zkušební doby bude řádně chovat a vyhoví dalším stanoveným požadavkům.⁴¹ Podmíněné odsouzení vychází z předpokladu, že samotné odhalení trestného činu, trestní stíhání pachatele, negativní zhodnocení jeho činu rozsudkem a hrozba eventuálního výkonu trestu mohou mít sami o sobě z hlediska individuální i generální prevence stejné účinky, které by jinak měl jen výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody. Podmíněným odsouzením se tedy pachateli poskytuje důvěra i možnost, aby bez izolace od společnosti svým chováním ve zkušební době odčinil spáchaný trestný čin, přičemž je mu poskytnuta

³⁸ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 31.

³⁹ Viz kapitola 4.2.1 Postavení trestu domácího vězení v systému sankcí.

⁴⁰ Srov. Statistická ročenka kriminality 2010. Ministerstvo spravedlnosti ČR, s. 11 [citováno 16. 4. 2013] Dostupná z

[<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html?jsessionid=d74d593f06ef2084af7707ead729>].

⁴¹ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 210.

možnost dosáhnout toho, že výkon podmíněně odloženého trestu odnětí svobody nebude nařízen a že se na něj bude hledět, jako kdyby nebyl odsouzen.⁴²

Z výše uvedeného vyplývá, že podmíněný trest odnětí svobody je třeba uplatnit v případech, kdy je možné účelu trestu dosáhnout i bez jeho výkonu. Tomu odpovídá i úprava v § 81 odst. 1 TZ, jež stanoví, že *soud může podmíněně odložit jen výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, jestliže vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu*. Nutno ještě podotknout, že dle § 81 odst. 2 TZ se povolení podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody netýká výkonu ostatních trestů uložených vedle tohoto trestu.

Soud při uložení podmíněného odsouzení stanoví dle § 82 odst. 1 TZ zkušební dobu v trvání jednoho roku až pěti let. Závísí jen na chování odsouzeného během zkušební doby, zda uložený trest vykoná či nikoli.⁴³ Osvědčit se mimo jiné může respektováním přiměřených omezení a přiměřených povinností stanovených v § 48 odst. 4 TZ, tato omezení směřující pachatele k vedení řádného života může soud uložit na základě ustanovení § 82 odst. 2 TZ. K tomu je zapotřebí dodat, že k uložení přiměřených omezení a přiměřených povinností by měl soud přistoupit, pokud se v průběhu trestního řízení podařilo identifikovat takové příčiny trestné činnosti pachatele, které by i v budoucnu mohly být kriminogenním faktorem a mohly by tak být další příčinou trestné činnosti pachatele.⁴⁴

Pachateli, který je ve věku blízkém věku mladistvých, může soud dle § 82 odst. 3 TZ v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit na zkušební dobu některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností.

Z výše uvedeného vyplývá, že závisí jen na chování odsouzeného v průběhu zkušební doby, zda uložený trest odnětí svobody vykoná či nikoliv. V případě,

⁴² ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139*. Komentář. 2. Vydání. C.H. Beck, Praha 2012, s. 1011.

⁴³ KALVODOVÁ, V. Podmíněné odsouzení před novelou trestního zákona č. 253/1997. a po jejím přijetí. *Trestní právo*, 1998, č. 3, s. 2.

⁴⁴ ŠČERBA, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, Praha : Leges 2011, s. 221.

že podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době (§ srov. § 330 TR) řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud dle § 83 odst. 1 TZ, že se osvědčil. Pokud bylo soudem vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil, hledí se na něj, jak vyplývá z § 83 odst. 4 TZ, jako by nebyl odsouzen. V opačném případě soud rozhodne (případně již během zkušební doby), že se trest vykoná.⁴⁵ Při nařízení výkonu trestu soud zároveň rozhodne o způsobu jeho výkonu (§ 83 odst. 5 TZ). V praxi dochází k nařízení podmíněně odloženého trestu odnětí svobody obvykle v případech, pokud podmíněně odsouzený spáchá ve zkušební době trestný čin.⁴⁶

Ovšem ne ve všech případech, kdy podmíněně odsouzený zavdává příčinu k nařízení výkonu trestu, soud rozhodne, že trest vykoná. Ve výjimečných případech je totiž dle § 83 odst. 1 TZ umožněno ponechat podmíněně odsouzení v platnosti, i když odsouzený zavdal příčinu k nařízení výkonu trestu a to za současného stanovení jednoho nebo více zpřísnujících opatření rovněž vymezených v § 83 odst. 1 TZ.⁴⁷

Podmíněně odsouzení lze považovat za jeden z projevů preventivní funkce i zásady ekonomie trestního práva, neboť má představovat pozitivní motivační faktor pro chování odsouzených včetně jejich nápravy, aniž by musela nastoupit represe v podobě výkonu trestu odnětí svobody.⁴⁸

2.4.2. Podmíněně odsouzení s dohledem

Podmíněně odsouzení k trestu odnětí svobody, jež je v rámci trestního zákoníku upraveno v § 84 až 87 TZ, je rovněž významnou alternativou nepodmíněného trestu odnětí svobody. Odlišnost od podmíněného trestu odnětí svobody podle § 81 a násl. TZ spočívá v dohledu nad pachatelem, jež dle § 84 TZ soud vysloví zároveň s podmíněným odkladem výkonu trestu odnětí svobody. V zásadě tedy jde o přísnější institut, protože pachatel je povinen dodržovat omezení a povinnosti vyplývající z dohledu, navíc je tento trest spojen s intenzivnějším výchovným působením na pachatele směřující k jeho resocializaci.

⁴⁵ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 385.

⁴⁶ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. Vydání. Praha C.H. Beck, 2012, s. 573.

⁴⁷ Na základě § 83 odst. 1 TZ lze uložit tato zpřísnující opatření: a) stanovit nad odsouzeným dohled b) přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby stanovené v § 82 odst. 1, nebo c) stanovit dosud neuložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 směřující k tomu, aby vedl řádný život.

⁴⁸ KALVODOVÁ, V. Podmíněně odsouzení před novelou trestního zákona č. 253/1997 Sb. a po jejím přijetí. *Trestní právo*, 1998, č. 3, s. 2.

Podmíněné odsouzení s dohledem je tedy svou podstatou určeno zejména pro ty pachatele, jejichž osobnost je výrazněji narušena a jejichž chování během zkušební doby je třeba sledovat intenzivněji a efektivněji kontrolovat a pozitivně ovlivňovat.⁴⁹

Jak je stanoveno v § 49 odst. 2 TZ, na nějž odkazuje § 84 TZ, účelem dohledu je jednak sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti a jednak také odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život. Důležité je, že dohled má plnit obě uvedené funkce současně, nemá se tedy omezovat pouze na kontrolu pachatele, ale má také pozitivně ovlivňovat jeho chování.

Jak vyplývá z § 49 odst. 1 TZ, dohledem se rozumí *pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem probační a mediační služby, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona.*

Kontakt pachatele s úředníkem Probační a mediační služby by měl probíhat zejména na základě profesionálně vedeného rozhovoru, nikoli pouze v rovině obecného předávání informací, probační úředník by měl s pachatelem spolupracovat při vytváření a v průběhu realizace probačního plánu, čímž lze pachatele pozitivně motivovat k plnění podmínek zkušební doby.⁵⁰ Kontrola uskutečňovaná v rámci dohledu se podle § 85 odst. 2 a 3 TZ týká jednak dodržování podmínek stanovených soudem a jednak dodržování podmínek vyplývajících přímo ze zákona. Povinnosti, jež pachateli plynou z uloženého dohledu, stanovuje § 50.

U podmíněného odsouzení s dohledem je stejně jako podmíněné odsouzení možno odložit výkon trestu nepřevyšujícího tři léta (§ 84 TZ). Analogicky jako u podmíněného odsouzení soud stanoví zkušební dobu v rozsahu jednoho roku až pěti let (§ 85 odst. 1 TZ). Dle § 85 odst. 2 TZ soud může podmíněně odsouzenému, u něhož byl vysloven dohled, rovněž uložit přiměřené omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 TZ, směřující k tomu, aby vedl řádný život. Rovněž u podmíněného odsouzení s dohledem, lze

⁴⁹ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 226.

⁵⁰ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 388.

pachateli ve věku blízkém věku mladistvých uložit některá z výchovných opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže (§ 85 odst. 3 TZ).

V případě, že podmíněně odsouzený s dohledem vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud dle § 86 odst. 1 TZ, že se osvědčil. V opačném případě podle § 86 odst. 1 TZ soud rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se trest vykoná. Ve výjimečných případech může soud ponechat podmíněné odsouzení s dohledem v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu, a zároveň může buď podle § 85 odst. 1 TZ stanovit nad odsouzeným další povinnosti v rámci dohledu, přiměřeně prodloužit zkušební dobu nebo stanovit podle § 86 odst. 1 TZ stanovit dosud neuložená přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby odsouzený vedl řádný život.

Pokud pachatel závažným způsobem nebo opakovaně poruší podmínky dohledu, probační plán nebo přiměřená omezení či povinnosti je podle § 51 odst. 2 TZ probační úředník povinen informovat bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu, který dohled uložil. O průběhu výkonu dohledu nad pachatelem, o dodržování stanovených podmínek probačního plánu a přiměřených omezení a povinností pachatelem a o jeho poměrech je prostřednictvím zprávy informován předseda senátu, tuto zprávu mu probační úředník podává nejméně jednou za šest měsíců (§51 odst. 3 TZ).

Bylo-li vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil (§ 86 odst. 3 TZ), hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen.

2.4.3. Trest domácího vězení

Trestu domácího vězení bude věnována celá následující kapitola Trest domácího vězení v české právní úpravě. Proto bude v následujícím odstavci stručně nastíněna úprava tohoto trestu a jeho postavení vůči ostatním alternativám k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v rámci české právní úpravy.

Trest domácího vězení je novou alternativou krátkodobého nepodmíněného trestu odnětí svobody, jež do českého trestního práva vstoupila s přijetím trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. Úpravu domácího vězení nalezneme v § 60 a § 61 TZ. Jedná se o trest,

který lze uplatnit zejména u pachatelů, u nichž s ohledem na povahu a závažnost spáchané trestné činnosti a možnost jejich resocializace nepostačuje uložení jiného alternativního trestu, ale současně není zapotřebí pachatele izolovat od společnosti ve vězeňském zařízení. Vhodné je jeho využití zejména u pachatelů, kteří mají odpovídající zázemí a vzhledem k jejich vlastnostem a rodinným poměrům postačí mírnější zásah do jejich osobní svobody.⁵¹

2.4.4. Trest obecně prospěšných prací

Trest obecně prospěšných prací upravený v trestním zákoníku v § 62 až 65 TZ, je určen zejména k nahrazení krátkodobých nepodmíněných trestů odnětí svobody.⁵² Trest obecně prospěšných prací je určen spíše pro pachatele méně závažné trestné činnosti, na něž není nutné působit trestem odnětí svobody nebo trestem domácího vězení, ale zároveň u nich z nějakého důvodu nepostačuje nebo není vhodné uložení peněžitého trestu.⁵³

Protože trest obecně prospěšných prací je obecným druhem trestu a jeho uložení není podmíněno tím, že je uveden ve zvláštní části trestního zákoníku v sankci za příslušný trestný čin (§ 53 odst. 2 TZ), ustanovení § 62 odst. 1 TZ obsahuje pouze jedno kritérium pro vymezení okruhu trestných činů, a to, že tento trest lze uložit toliko za přečiny ve smyslu § 14 odst. 2 TZ.⁵⁴ Jedná se tedy o univerzální trest, jež lze při splnění všech zákonných předpokladů uložit za všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.⁵⁵

Trest obecně prospěšných prací může být uložen buď jako samostatný trest, nebo i vedle jiného druhu trestu. Uložení obecně prospěšných prací jako samostatného druhu trestu je podmíněno předpokladem, že vzhledem k závažnosti a k povaze spáchaného přečinu a k osobě a poměrům pachatele jiného trestu není třeba.⁵⁶ Pro možnost kumulace trestu obecně prospěšných prací s jinými druhy trestů jsou v trestním zákoníku stanoveny

⁵¹ Srov. Kapitola 4.2.

⁵² Srov. HÁKOVÁ, L., KOTULAN, P., ROZUM, J.: Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací. *Trestní právo* 2005, č. 4, s. 13.

⁵³ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 373.

⁵⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. Vydání. C.H. Beck, Praha 2012, s. 839.

⁵⁵ § 14 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb.

⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. Vydání. C.H. Beck, Praha 2012, s. 840.

dvě výjimky. Dle § 53 odst. 1 TZ jsou obecně prospěšné práce neslučitelné s trestem odnětí svobody a s domácím vězením.

Jako hlavní charakteristiku druhu pracovních činností, jež lze v rámci tohoto trestu vykonat stanovuje § 62 odst. 3 TZ jejich obecnou prospěšnost, tentýž paragraf pak určuje i okruh subjektů, v jejichž prospěch jsou práce prováděny. Podstata tohoto trestu spočívá v určité pracovní povinnosti, jež musí být provedena pachatelem osobně, v jeho volném čase a bezplatně (§ 65 odst. 1 TZ). Smyslem výkonu takových prací je proto vytvoření nějakého užitečného výsledku, který musí sloužit k uspokojování určitého obecného zájmu.⁵⁷

Trest obecně prospěšných prací soud dle § 63 odst. 1 TZ vyměří v rozsahu od 50 do 300 hodin. Tento trest se tedy stanovuje na určitý počet celých hodin. Stanovené rozpětí by se mělo řídit obecnými ustanoveními upravujícími hlediska pro výměru trestu uvedená v § 39 TZ a dále je soud povinen přihlídnout k typové závažnosti přečinů a k zdravotní způsobilosti pachatele (§ 64 odst. 4 TZ). Dle § 64 TZ soud přihlíží i ke stanovisku odsouzeného, postoj pachatele k možnosti uložení trestu obecně prospěšných prací má zásadní význam z penologického hlediska. Souhlas pachatele s výkonem prací by měl pod vhodným vedením probačního úředníka vyústit ve vnitřní akceptaci viny a následujícího trestu.⁵⁸ Na rozdíl od zahraničních úprav tedy česká právní úprava nepodmiňuje možnost uložení trestu obecně prospěšných prací výslovným souhlasem odsouzeného.⁵⁹

Dle § 48 odst. 4 TZ může po dobu trestu soud odsouzenému uložit přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Zpravidla je mu dále uloženo, aby podle svých sil nahradil škodu nebo nemajetkovou újmu, kterou svým trestným činem způsobil (§ 63 odst. 2 TZ). Obdobně získal-li pachatel svým trestným činem bezdůvodné obohacení, soud mu zpravidla uloží, aby ho podle svých sil vydal.⁶⁰

V odsuzujícím rozsudku je soudem výslovně stanoven počet hodin, na něž tento trest ukládá, nestanoví se v něm ale doba trestu. Dobou trestu je v tomto případě třeba

⁵⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012 s. 842.

⁵⁸ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. s. 6.* vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 375.

⁵⁹ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. Vydání.* Praha C.H. Beck, 2012, s. 583.

⁶⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012 s. 858.

rozumět dobu od právní moci rozsudku do skončení výkonu obecně prospěšných prací. Z hlediska efektivního působení trestu na pachatele je nutné, aby byl trest vykonán co nejdříve po jeho pravomocném uložení, proto zákon dle § 65 odst. 1 TZ vyžaduje, aby pachatel vykonal trest obecně prospěšných prací co nejrychleji, k tomu stanoví lhůtu do dvou let ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu.

K dodržení této lhůty je pachatel nucen hrozbou přeměny včas nevykonaného trestu obecně prospěšných prací nebo jeho zbytku v trest domácího vězení, v peněžitý trest nebo v trest odnětí svobody (§ 65 odst. 2 TZ).

Možnost přeměnit trest obecně prospěšných na trest domácího vězení dle § 65 odst. 2 TZ byla zavedena novelou č. 330/2011 Sb. Před novelou soud mohl při porušení podmínek trestu přeměnit trest obecně prospěšných prací pouze na trest odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že provedení této změny důvodová zpráva nijak nevysvětluje, lze se dle některých autorů domnívat, že v pozadí stojí snaha omezovat počet uvězněných osob, resp. osob vykonávajících krátkodobý trest odnětí svobody v důsledku přeměny trestu obecně prospěšných prací.⁶¹ Tuto snahu lze ve své podstatě považovat za správnou, nicméně toto řešení může taktéž směřovat k oslabení autority trestu obecně prospěšných prací.

Postup při přeměně v trest domácího vězení či trest odnětí svobody je stanoven § 65 odst. 2 TZ tak, že se každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací počítá jako jeden den domácího vězení či odnětí svobody.

Ve výjimečných případech může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě pachatele ponechat trest obecně prospěšných prací v platnosti nebo prodloužit dobu výkonu tohoto trestu a to až o šest měsíců, i když odsouzený zavinil příčinu k přeměně trestu. Při prodloužení může soud stanovit odsouzenému zpřísnující opatření jako například dohled (§ 65 odst. 3 TZ).

Jakmile dojde k vykonání trestu obecně prospěšných prací, hledí se na pachatele dle § 65 odst. 4 TZ, jako by nebyl odsouzen.

⁶¹ Např. ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, roč. 11, č. 1, s. 4 – 5.

2.4.5. Peněžítý trest

Peněžítý trest je v rámci trestního zákoníku upraven v § 67 až 69 TZ. Ačkoli je u tohoto trestu zřejmá jeho majetková povaha, není peněžítý trest určen pouze pro postih majetkových trestných činů, ale může být uložen i tehdy, když se pachatel dopustil jiného úmyslného či nedbalostního trestného činu.⁶² Určitou výhodou peněžitého trestu můžeme spatřovat v tom, že jde o trest pro stát výhodný, neboť zaplacené částky peněžitého trestu připadají státu (§ 68 odst. 7 TZ). Peněžítý trest je ze své podstaty ale také spojen s významnou nevýhodou, která do jisté míry limituje širší využívání tohoto trestu, totiž že nepostihuje jen osobu pachatele, ale též případně jeho rodinu a osoby, vůči nimž má pachatel závazky, což může být dokonce i samotný poškozený.⁶³

Peněžítý trest je možné uložit ve třech případech a to v prvním případě za úmyslný trestný čin, jestliže pachatel získal nebo se snažil získat pro sebe nebo pro jiného majetkový prospěch (§ 67 odst.1 TZ), v druhém případě ho lze uložit za jakýkoli jiný trestný čin, u něhož trestní zákoník uložení tohoto trestu dovoluje [§ 67 odst. 2 písm. a) TZ] a v posledním případě může soud peněžítý trest uložit za přečin v případě, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele neukládá současně nepodmíněný trest odnětí svobody [§ 67 odst. 2 písm. b)TZ].

Alternativní povaha vztahující se k trestu odnětí svobody je zřejmá z ustanovení § 67 odst. 2 písm. b) TZ, dle něž je peněžítý trest ukládán namísto nepodmíněného trestu odnětí svobody, a to buď jako trest samostatný za podmínek uvedených v § 67 odst. 3 TZ, anebo vedle jiného trestu, samozřejmě kromě trestu propadnutí majetku, jehož použití vylučuje § 53 odst. 1 TZ.⁶⁴

Dle § 68 odst. 2 TZ je peněžítý trest ukládán v denních sazbách a jeho výměra činí nejméně 20 a nevíce 730 celých denních sazeb s tím, že denní sazba činí nejméně 100 a nejvíce 50 000 Kč. Celková výše peněžitého trestu se tedy může pohybovat v rozmezí od 2000 Kč (při uložení 20 denních sazeb o výši 100 Kč) do 36, 5 milionu Kč (730 sazeb

⁶² Srov. NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 369.

⁶³ SOTOLÁŘ, A., PŮRY, F., ŠÁMAL, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. C.H. Beck, Praha 2000, s. 339.

⁶⁴ KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 2. Vydání. Praha C.H. Beck, 2012, s. 568.

o výši 50 000 Kč).⁶⁵ Počet denních sazeb určuje soud s přihlédnutím k povaze a závažnosti trestného činu, zatímco výše sazeb je určována se zřetelem k osobním a majetkovým poměrům pachatele (§ 68 odst. 3 TZ). Při stanovení výše denních sazeb soud zpravidla vychází z čistého příjmu, který pachatel má nebo by mohl mít průměrně za jeden den.⁶⁶

Zjištění osobních a majetkových poměrů pachatele, je rovněž podstatné pro učinění závěru o dobytosti či nedobytnosti peněžitého trestu. Peněžitý trest se totiž dle § 68 odst. 6 TZ neuloží, je-li zřejmé, že by byl nedobytný. Při zkoumání této podmínky je nutné zjišťovat i závazky pachatele, především rozsah jeho zákonné vyživovací povinnosti a rozsah povinnosti k náhradě škody, které mají zásadně přednost před zaplacením peněžitého trestu (§ 343 odst. 2, § 344 odst. 1 TrŘ).⁶⁷

Dle § 69 odst. 1 TZ je soud při ukládání peněžitého trestu povinen stanovit pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl trest vykonán, náhradní trest odnětí svobody až na čtyři léta. K výkonu peněžitého trestu dojde v okamžiku, kdy byl odsouzeným řádně zaplacen v celé výměře, jak byl uložen, na výzvu soudu, ve stanovené lhůtě podle ustanovení § 341 trestního řádu.⁶⁸ Paragraf 69 odst. 2 písm. a) TZ, rovněž obsahuje možnost přeměnit peněžitý trest v trest domácího vězení za podmínek stanovených v § 60 odst. 1 či v trest obecně prospěšných prací § 69 odst. 2 písm. b).

V § 69 odst. 4 je stanovena fikce neodsouzení pachatele a týká se toliko peněžitého trestu uloženého za přečin spáchaný z nedbalosti.

Na závěr je třeba uvést, že peněžitý trest je jedním z trestů, které lze uložit i trestně odpovědné právnické osobě za trestný čin, jehož se dopustila [§ 15 odst. 1 písm. c), § 18 TOPO]. Soud tedy může právnické osobě uložit peněžitý trest, odsuzuje-li ji za úmyslný trestný čin nebo za trestný čin spáchaný u nedbalosti.⁶⁹ Nutno podotknout, že výměra peněžitého trestu je u právnické osoby vyšší, podle § 18 odst. 2 TOPO činí denní sazba peněžitého trestu nejméně 1 000 a nejvýše 2 000 000 Kč.

⁶⁵ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 351.

⁶⁶ SOUKUP, P.: Peněžitý trest. *Trestní právo* 2007, č. 9 s. 27.

⁶⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 901.

⁶⁸ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. 2. vydání.* Praha : Leges, 2010, s. 351.

⁶⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 887.

3. Trest domácího vězení v české právní úpravě

Ačkoli by se na první pohled mohlo zdát, že upřednostňování jiných alternativních trestů před trestem domácího vězení je způsobeno tím, že jako novinka se v praxi soudů prosazuje jen velmi obtížně, na základě srovnání s trestem obecně prospěšných prací je třeba konstatovat, že krátká doba od jeho zavedení není v tomto případě hlavní příčinou jeho nedostatečného využívání. Oporou k tomuto tvrzení poslouží statistika četnosti využívání trestu obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení v průběhu prvních dvou let od jejich zavedení. Trest obecně prospěšných prací byl zaveden v roce 1995 a již v druhém roce užívání soudy tento trest uložily v 1 600 případech,⁷⁰ zatímco trest domácího vězení, zavedený v roce 2010, byl k 31. 8. 2012 (tj. v prvních dvou a půl letech jeho užívání) nařízen v 638 případech.⁷¹

Otázkou zůstává, čím je nízká míra využívání tohoto trestu způsobena. Jedním z důvodů může být fakt, že trest domácího vězení je vázán na stejnou kategorii deliktů jako trest obecně prospěšných prací,⁷² což v praxi může vést k upřednostňování tohoto trestu před trestem domácího vězení. Za největší problém však odborná literatura označuje přetrvávající nemožnost elektronického monitoringu.⁷³ Za současné situace, kdy je odsouzeného možné kontrolovat jen prostřednictvím pracovníku probační a mediační služby, se neochota soudů ukládat tento trest zdá být vcelku logická. Pokud trest domácího vězení má být hlavní alternativou k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, měla by zcela jistě tomuto postavení být přizpůsobena i důsledná kontrola odsouzeného. I přesto, že po zavedení tohoto trestu bylo kontrolou domácích vězňů pověřeno 90 nových pracovníků Probační a mediační služby,⁷⁴ otázkou zůstává, zda-li dosavadní úroveň kontroly lze považovat za odpovídající povaze tohoto trestu. Myslím, že provádění namátkových kontrol, i kdyby několikrát do týdne, nemůže nahradit každodenní monitorování odsouzeného. K těmto pochybnostem a pochybnostem o tom, zda je tato kontrola skutečně prováděna dostatečně často (včetně občasných kontrol v průběhu nočních hodin) přispívá i fakt, že obydlí domácích vězňů se často nenachází v bezpečných lokalitách a doprovázení

⁷⁰ Viz. Statistickou ročenkou kriminality 1998, Dostupné z [<http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>].

⁷¹ Dostupné z [<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>].

⁷² Srov. § 60 odst. 1 TZ a § 62 odst. 1 TZ.

⁷³ Srov. KREJČÍŘOVÁ, K. Nový trest domácího vězení. *Státní zastupitelství*, 2009, č. 10 s. 20.

⁷⁴ Např. FOLTÝN, L., FOLTÝNOVÁ, L. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediační služby ČR. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 6, s. 23.

probačního úředníka policistou na místo výkonu trestu je spíše výjimkou.⁷⁵ S tím, že hlavním problémem nedostatečného využívání tohoto trestu je absence elektronického monitoringu souhlasí i vedoucí pracovník Probační a mediační služby Praha Mgr. Špejra. Na druhou stranu však přidává tvrzení, že se probační a mediační službě od počátku fungování tohoto trestu podařilo jasně prokázat, že dokáže tyto kontroly zajišťovat ve více než dostatečné míře. K pochybnostem týkajících uskutečňování kontrol zejména v nočních hodinách zejména z bezpečnostních důvodů uvádí, že tyto kontroly vždy provádí dva pracovníci probační služby současně.⁷⁶

Momentálně se nacházíme v situaci, kdy bylo úspěšně dokončeno testování elektronického monitoringu odsouzených a stále se očekává vypsání veřejné zakázky na poskytovatele elektronického kontrolního systému. Až budoucnost však prokáže, zda zavedení elektronického monitoringu skutečně zvýší frekvenci využívání tohoto trestu anebo zda soudy, tak jako doposud, budou raději upřednostňovat ostatní alternativní tresty k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.

3.1. Historie trestu domácího vězení na našem území

Trest domácího vězení byl do právní úpravy zařazen s novým trestním zákoníkem č. 40/2009 Sb. k 1. 1. 2010 jako jedna z výrazných novinek. Z hlediska historického výkladu se však na našem území o žádnou novinku nejedná, neboť období trestu domácího vězení bylo možné ukládat již za Rakouska-Uherska, kdy platil zákon č. 117/1852 Sb. ř. z. O zločinech, přečinech a přestupcích.⁷⁷ Samotné ustanovení § 246 předmětného zákona nesoucí název *Vězení domácí* stanovilo možnost uložit trest domácího vězení buď na základě slibu pachatele, že se pod *nižádnou zámkou z domu nevzdálí pod trestem, že by ostatní čas vězení přestáti musil ve věznicí veřejné* anebo pokud takový slib nepostačoval, měla domácí vězení zabezpečit stráž postavená před příbytek pachatele. Ustanovení § 262 výše zmíněného zákona umožňovalo *místo vězení prvního stupně uložit vězení domácí*. To bylo podmíněno jednak dosavadní bezúhonnou pověstí odsouzeného a jednak tím, že v případě uvěznění by nemohl vykonávat své zaměstnání.⁷⁸

⁷⁵ Srov. FOLTÝN, L., FOLTÝNOVÁ, L. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediační služby ČR. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 6, s. 23.

⁷⁶ Viz rozhovor s Mgr. Michalem Špejrou jako příloha č. 1.

⁷⁷ ŠČERBA, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, Praha: Leges 2011, s. 308.

⁷⁸ Srov. Zákon č. 117/1852 ř.z. § 246 a § 262.

Tento říšský zákon byl účinný až do roku 1950, kdy byl nahrazen zákonem č. 86/1950 Sb., který již trest domácího vězení, stejně jako pozdější trestní zákon z roku 1961, neznal.

3.2. Význam trestu domácího vězení, důvody zavedení

Institut trestu domácího vězení byl zaveden zejména s ohledem na současný stav vězeňství a zároveň s ohledem na ekonomický vývoj. Jedná se o alternativní trest, jež má nahradit zejména krátkodobé nepodmíněné tresty odnětí svobody, které jsou pro stát nejvíce finančně nákladné.⁷⁹ Obecně známou informací totiž je, že náklady na jednoho vězně za jeden den výkonu trestu odnětí svobody činí cca 1000 Kč, přičemž jeden den výkonu trestu domácího vězení by měl vyjít cca na 165 Kč denně.⁸⁰ Druhým argumentem svědčícím pro zavedení trestu domácího vězení byl, jak uvádí i důvodová zpráva, požadavek na zachování rodinných, sociálních a pracovních vazeb. Ačkoli i kontroly v místě výkonu trestu prováděné probačním úředníkem a elektronické monitorování odsouzeného mohou mít vliv na členy domácnosti, je tato újma výrazně nižší než, kdyby byl vykonán byť jen krátkodobý nepodmíněný trest odnětí svobody.

Požadavky na zachování výše zmíněných vazeb přišly jako jedna z reakcí na dlouholeté výzkumy v oblasti kriminologie a penologie. Pro zavedení trestu domácího vězení tedy svědčilo zjištění, že zejména u prvopachatelů trestné činnosti dochází v případě jejich umístění do zařízení určených pro výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody, tedy v důsledku přetržení jejich rodinných, sociálních a pracovních vazeb, k opačným výsledkům než bylo předpokládáno.⁸¹ Možný negativní vliv nepodmíněného trestu odnětí svobody na osobu odsouzeného a nízká míra resocializace pachatele trestného činu na základě působení tohoto trestu je stručně nastíněna již v předchozí kapitole.

Jak již byl řečeno, zákonodárce při zavedení trestu domácího vězení vyjádřil svůj zájem na upřednostňování výchovného působení trestu před jeho individuálně represivní funkcí v podobě nepodmíněného trestu odnětí svobody u pachatelů, kde jsou dány

⁷⁹ FOLTÝN, L., FOLTÝNOVÁ, L. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediační služby ČR. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 6, s. 20.

⁸⁰ [citováno 16. 4. 2013] Dostupné z [http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/elektronicky-monitoring-snizi-naklady-na-vezneni].

⁸¹ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P., Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7-8, s. 5.

předpoklady k tomu, že takovýto druh sankce bude postačovat k jejich nápravě. Na druhé straně je třeba mít na mysli, že trest domácího vězení má být ukládán v případech, v nichž je na místě použít razantnější reakci, na čin způsobený pachatelem, než jakou představuje např. podmíněné odsouzení nebo peněžitý trest.⁸²

3.2.1. Postavení trestu domácího vězení v systému sankcí

Ze systematického hlediska trestního zákoníku se úprava trestu domácího vězení nachází v první obecné části trestního zákoníku a to v hlavě páté nazvané „trestní sankce“, tedy v druhém díle nesoucím název „tresty“ a to konkrétně v § 60 TZ an. Pokud můžeme usuzovat, že hierarchie trestů, tak jak je vymezená v § 52 odst. 1 TZ, odpovídá jejich závažnosti v dopadu na trestaného, lze konstatovat, že trest domácího vězení je po nepodmíněném trestu odnětí svobody chápán jako druhý nejpřísnější trest a zároveň je považován za jeho hlavní alternativu. Mírnější alternativy by tedy měly být využívány tam, kde ještě není třeba tak intenzivního zásahu do svobody pachatele v zájmu ochrany společnosti a snížení rizika recidivy trestné činnosti.⁸³

3.2.2. Osoba pachatele

Specifikem, kterým je nezbytné se zabývat při zkoumání trestu domácího vězení, je osoba pachatele. Trest domácího vězení, jak vyplývá z § 60 odst. 1 TZ, lze uložit, *jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu*. Jako jeden z výrazných argumentů proti zavedení trestu domácího vězení se vyskytoval názor, že trest domácího vězení lze vnímat jako porušení principu rovnosti, protože přichází v úvahu pouze u pachatelů, které je možno považovat za sociálně integrované. Jako příklad sociální skupiny, která nespĺňuje tento požadavek, si můžeme uvést osoby bez domova.⁸⁴ Uložení trestu domácího vězení u bezdomovců brání již samotný fakt, že neexistuje místo, kde by mohl být trest domácího vězení vykonán.

⁸² Srov. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 818.

⁸³ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 818.

⁸⁴ Srov. NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie.* 2009, č. 10, s. 96.

Další skupinu osob vylučuje fakt, že v případě elektronicky hlídaného domácího vězení nedochází k dostatečnému resocializačnímu působení na pachatele.⁸⁵ Je totiž možný jen minimální kontakt mezi pachatelem a zaměstnancem ústavu pro výkon trestu, tudíž individuální poradenství a penitenciární péče nejsou zajištěny dostatečně.⁸⁶ Z tohoto důvodu uložení trestu domácího vězení není vhodné pro pachatele s násilnickou povahou nebo pachatelům závislých na užívání alkoholu či jiných návykových látek.⁸⁷

Naproti tomu existuje celá řada skupin osob, pro něž se uložení tohoto trestu jeví jako vyloženě vhodné. Zejména se jedná o osoby, u nichž se vyskytují určité osobnosti zvláštnosti, jako například u těhotných žen, u osob tělesně nebo duševně postižených a u starších pachatelů.⁸⁸

3.2.3. Vymezení pojmu obydlí

Jak bude patrné z následujících kapitol, pro vymezení právního rámce trestu domácího vězení je stěžejní výklad pojmu obydlí. Dle § 60 odst. 3 TZ trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu trestu v určeném obydlí nebo jeho části. Samotné vymezení pojmu obydlí je tak zcela zásadní pro případný postih pachatele za porušení výkonu trestu domácího vězení ve smyslu opuštění místa výkonu trestu.⁸⁹

Pojem obydlí je upraven v § 133 TZ, kde je uvedeno, že *obydlím se rozumí dům, byt nebo jiná prostora sloužící k bydlení a příslušenství k nim náležející*. Obydlí je tedy široký pojem, který klade důraz na faktický stav bydlení z jakéhokoli titulu, např. vlastnictví nemovitosti, nájemní či podnájemní vztah, bydlení na základě rodinných vztahů atd.⁹⁰ Pojem obydlí nelze zaměňovat s pojmem společná domácnost (§ 706 odst. 1 a násl. Obč. Z), nelze jej odvíjet od vztahu k jiným osobám nebo od jiných vzájemných majetkových vazeb, při vymezení pojmu obydlí je rozhodné skutečné bydlení. Za obydlí tedy

⁸⁵ Srov. Rozhovor s Mgr. Michalem Špejrou jako příloha č. 1.

⁸⁶ NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 97.

⁸⁷ Srov. NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 97.

⁸⁸ NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 97.

⁸⁹ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P., Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7-8, s. 9.

⁹⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139*. Komentář. 2. Vydání. C.H. Beck, Praha 2012, s. 1392.

považujeme vše, co slouží člověku k bydlení, pro něž mu poskytuje zejména soukromí, ve kterém nemá být rušen.⁹¹

Nakonec považuji za nutné se zastavit u pojmu, který do ustanovení § 60 odst. 3 vnesla novela č. 330/2011 Sb., jež k povinnosti odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí připojila dodatek *nebo jeho části*. Dle Válkové s Púrym je částí obydlí myšlena vymezená část domu, bytu nebo jiného prostoru sloužícího k bydlení a příslušenství k nim náležející, byla-li povinnost pachatele konkretizována jen na takto omezenou část. Toto vymezení ovšem přichází v úvahu jen ve výjimečných případech a to zejména, pokud je obydlí, kde se má pachatel zdržovat tak velké, že lze výkon trestu domácího vězení stanovit jen na omezenou část a pachatel fakticky užívá pouze tuto část obydlí.⁹²

3.3. Úprava v trestním zákoníku - zákon č. 40/2009 Sb.

Při vymezení úpravy trestu domácího vězení v rámci trestního zákoníku jsem se pro lepší pochopení a ucelený výklad celé problematiky rozhodla postupovat chronologicky podle zákonné úpravy. Následující kapitola je tedy rozdělená do dvou subkapitol, z nichž první nesoucí název Úprava trestu domácího vězení v rámci § 60, vymezuje zákonný rámec trestu domácího vězení a tuto kapitolu jsem dále rozdělila do dalších šesti částí, kdy každá část je věnována jednomu odstavci. Druhá subkapitola nesoucí název Úprava trestu domácího vězení v rámci § 61, je pak věnována způsobu a podmínkám přeměny trestu domácího vězení při nesplnění zákonných povinností pachatele.

3.3.1. Úprava trestu domácího vězení v rámci § 60 TZ

3.3.1.1. § 60 odst. 1 TZ

V prvním odstavci § 60 TZ⁹³ je upraveno, za jakých podmínek a na jakou dobu lze trest domácího vězení uložit. Splnění těchto podmínek je základním předpokladem pro to,

⁹¹ Srov. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání*. C.H. Beck, Praha 2012, s. 1393.

⁹² ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání*. C.H. Beck, Praha 2012, s. 827.

⁹³ § 60 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb.: „*Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu, jestliže:*

aby uložení této sankce soudem, bylo možné. Kromě těchto podmínek vymezuje odstavec první v první větě maximální přípustnou délku trvání trestu domácího vězení. Trest domácího vězení lze uložit až na dvě léta, přičemž dolní hranice trvání tohoto trestu není zákonem stanovena. Bude tak záležet na úvaze daného soudu, k jaké nejnižší době trvání trestu se přikloní. Teoreticky by bylo možné uvažovat o rozmezí několika dní, avšak dle některých autorů je otázka, zda by se takovýto trest dočkal výchovné odezvy. V praxi se proto dá očekávat minimální rozpětí trestu v řádech několika týdnů, ale spíše měsíců.⁹⁴ S tímto názorem korespondují i zkušenosti ze zahraničí, z nichž je patrné, že trest domácího vězení je nejčastěji ukládán řádově v měsících. Z toho lze dle Válkové s Púrym zároveň dovodit, že doba blížící se horní hranici trestní sazby bude využívána jen zřídka.⁹⁵

Aby soud mohl uložit trest domácího vězení, musí být kumulativně splněny následující podmínky:

- Trest domácího vězení může být uložen pouze za spáchání přečinu.
- Soud musí dospět k závěru, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu.
- Pachatel musí dát písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.

První podmínka se opírá o ustanovení § 14 odst. 2 TZ, jež stanovuje, že *přečiny se rozumí všechny nedbalostí trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.*

Další základní podmínkou je závěr soudu o tom, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu. Obecná kritéria určující povahu a závažnost trestného činu jsou stanovena v § 39 odst. 2 TZ. Pro povahu a závažnost spáchaného přečinu je tedy určující

a) *vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu, a*

b) *pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.*“

⁹⁴KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P., Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7-8, s. 7.

⁹⁵ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. Vydání. C.H. Beck, Praha 2012, s. 820.

druh a význam porušeného nebo ohroženého zájmu, který je chráněn trestním zákoníkem, a dále jsou určující konkrétní okolnosti, za nichž byl čin spáchán. Dle Ščerby může povaha činu vylučovat uložení domácího vězení např. u deliktu spáchaného přímo z domova tedy kupříkladu prostřednictvím internetu a též při deliktech, jež spadají do kategorie domácího násilí. Co se týče závažnosti činu, tak ta může být důvodem pro odmítnutí uložení trestu domácího vězení v případech, kdy by se na základě konkrétní okolnosti přečinu, tj. například způsob spáchání či při větším počtu přitěžujících okolností, tento trest jevil jako neadekvátní.⁹⁶

Při rozhodování zda a v jaké délce soud uloží trest domácího vězení, jsou neméně důležité poměry pachatele, které soud obligatorně hodnotí dle § 39 odst. 1 TZ. Za poměry pachatele lze dle tohoto ustanovení označit zejména osobní, rodinné a majetkové poměry. Jde o poměry, které existují v době rozhodování o trestu. V tomto smyslu pak půjde zejména o zdravotní stav pachatele a jeho rodiny, vyživovací povinnost pachatele apod. K neuložení trestu domácího vězení vzhledem k poměrům, může například dojít, pokud pachatel nemá stále bydliště.⁹⁷

Dále je zapotřebí přihlídnout k dosavadnímu způsobu života pachatele a zejména k možnostem jeho nápravy. Pro rozhodování soudu je v tomto případě důležité chování pachatele po činu, jeho snaha nahradit škodu nebo odstranit jiné škodlivé následky činu. Při hodnocení osoby pachatele pak jde zejména o to, zda vedl „řádný život“ ve smyslu § 41 písm. o) TZ.⁹⁸

Dále se soud musí zabývat adekvátností trestu. V § 60 odst. 1 písm. a) je uvedeno, že je možné trest domácího vězení uložit v případě, pokud lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu. Slovem *důvodně* zde dle některých autorů zákonodárce vyjadřuje jistou míru pravděpodobnosti, která je výsledkem kvalifikovaného odhadu soudu v otázce, jaký bude výsledný efekt trestu na pachatele a zda lze očekávat jeho nápravu.⁹⁹ Nelze také zapomenout na to, že pro rozhodování soudu, zda uložit spíše trest domácího vězení či trest odnětí svobody je důležitý § 55 odst. 2 TZ, jež je v podstatě určitou protiváhou podmínce uvedené v § 60 odst. 1 písm. a) TZ, a který

⁹⁶ Srov. ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 311.

⁹⁷ Srov. ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 311.

⁹⁸ Srov. KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P., Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7-8, s. 7.

⁹⁹ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P., Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7-8, s. 8.

stanoví, že za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje pět let, je možné uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za předpokladu, že by uložení jiného druhu trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život.¹⁰⁰ Při ukládání trestu domácího vězení tedy soud musí odůvodnit, že trest domácího vězení je postačující, tedy, že nepodmíněný trest odnětí svobody není třeba ukládat a naopak.¹⁰¹ Za předpokladu, že by se samotné uložení trestu domácího vězení jevílo pro potřeby budoucího vývoje jako nedostačující, ale zároveň by se trest odnětí svobody jevil jako příliš intenzivní, byla soudu ponechána možnost připojit k trestu domácího vězení trest další.

Problematika ukládání více trestů vedle sebe je upravena v § 53 odst. 1 TZ. V této souvislosti je důležitá třetí věta tohoto paragrafu, jež výslovně vylučuje uložit trest domácího vězení vedle trestu odnětí svobody nebo vedle trestu obecně prospěšných prací.

Poslední podmínkou, která musí být dle § 60 odst. 1 TZ splněna, aby soud mohl uložit trest domácího vězení je písemný slib pachatele. Tato podmínka stanovená v § 60 odst. 1 písm. b) spočívá v tom, že bez dobrovolného písemného slibu pachatele, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou součinnost, soud nemůže trest domácího vězení uložit. To jinými slovy znamená, že aplikace trestu domácího vězení je podmíněná souhlasem pachatele. Domácí vězení je tak v rámci platné české právní úpravy jediným druhem trestu, jež není možné pachateli uložit proti jeho vůli. Jedním z důvodů této podmínky je posílení resocializačního účinku tohoto trestu, neboť snáze bude dosaženo účelu trestu a trest bude mít větší výchovný účinek, pokud jej pachatel dobrovolně akceptuje a dá souhlas k jeho uložení.¹⁰² Další důvodem je zajištění bezproblémového výkonu trestu domácího vězení, neboť negativní stanovisko pachatele k tomuto druhu trestu by mohlo od počátku být překážkou v jeho výkonu. Zákonodárce tím patrně chtěl předejít situaci, kdy by se uložení tohoto trestu stalo jen formalitou, neboť by vzápětí bylo nutné přistoupit k jeho přeměně dle § 61

¹⁰⁰ Srov. VANTUCH P., Novela trestního zákoníku a trestního řádu provedená zákonem č. 330/2011 Sb. *Trestní právo*. 2012, č. 1, s. 4.

¹⁰¹ Srov. ŠČERBA, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, Praha : Leges 2011, s. 311.

¹⁰² Srov. ŠČERBA, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, Praha : Leges 2011, s. 311.

TZ.¹⁰³ Neméně důležité je, že písemný slib do jisté míry řeší konflikt výkonu trestu domácího vězení s ochranou domovní svobody.¹⁰⁴

Pro zajímavost bych ráda uvedla, že v některých zemích jako například ve Švédsku či Rakousku je kromě souhlasu odsouzeného, zapotřebí i souhlasu dospělých příslušníků jeho domácnosti.¹⁰⁵ Tato úprava může být z mnoha důvodů praktická. Například už jenom proto, že při výkonu trestu domácího vězení je kromě soukromí odsouzeného narušováno i soukromí ostatních členů domácnosti.¹⁰⁶ Proto souhlasím s názorem, že vyjádření kladného přístupu plnoletých osob, jež spolu s odsouzeným bydlí, na výkon tohoto trestu, tedy i vyjádření souhlasu se vstupem probačního úředníka či pracovníka soukromé bezpečnosti agentury zabezpečujícího chod elektronického zařízení do společného obydlí, je zajímavou variantou, jež může přispět k hladšímu průběhu výkonu tohoto trestu.¹⁰⁷

3.3.1.2. § 60 odst. 2 TZ

Odstavec druhý § 60 TZ¹⁰⁸ stanovuje možnost uložit trest domácího vězení samostatně. Tuto možnost shodně upravuje § 53 odst. 2 TZ, dle nějž lze trest domácího vězení uložit samostatně, ačkoli ve zvláštní části trestního zákoníku není trest domácího vězení výslovně stanoven jako sankce za příslušný trestný čin. Podmínkou pro samostatné uložení tohoto trestu je, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba. Je zde tedy znovu vyjádřena alternativní povaha trestu domácího vězení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, jak vyplývá i z důvodové zprávy k § 60 TZ.¹⁰⁹

3.3.1.3. § 60 odst. 3 TZ

V § 60 odst. 3 TZ¹¹⁰ stanovuje povinnost odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu trestu v určeném obydlí¹¹¹ nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-

¹⁰³ Srov. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 821.

¹⁰⁴ Srov. KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P., *Trest domácího vězení. Trestní právo.* 2011, č. 7-8, s. 12.

¹⁰⁵ Srov. HOŘÁK, J. *Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo.* 2005, č. 12, s. 8.

¹⁰⁶ HOŘÁK, J. *Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. Trestní právo.* 2005, č. 12, s. 10.

¹⁰⁷ KREJČÍŘOVÁ, K. *Nový trest domácího vězení. Státní zastupitelství,* 2009, č. 10 s. 19.

¹⁰⁸ § 60 odst. 2 TZ „*Jako samostatný trest může být trest domácího vězení uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.*“

¹⁰⁹ Srov. *Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.),* Systém ASPI – stav k 2. 2. 2013.

¹¹⁰ § 60 odst. 3 TZ *Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u*

li mu v tom důležité důvody. Tedy odst. 3 vymezuje obsah trestu domácího vězení a s tím související povinnosti odsouzeného, zároveň vymezuje demonstrativní výčet kritérií, která soud zohlední při stanovení časového období, ve kterém je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí nebo jeho části. Jedná se zejména o výkon zaměstnání či povolání či poskytnutí zdravotních služeb v důsledku onemocnění nebo úrazu odsouzeného.

Dle Šámalova komentáře k trestnímu zákoníku by se důležité důvody, které mohou odsouzenému bránit v povinnosti zdržovat se v místě výkonu trestu, měly vztahovat na předem nepředvídatelné problémy, nemělo by tedy jít o překážky existující již v době, kdy soud rozhoduje o uložení trestu domácího vězení, neboť těmi je třeba se zabývat již při ukládání tohoto trestu a při stanovení jeho rozsahu.¹¹² Kromě zákonného demonstrativního výčtu může mezi důležité důvody ve smyslu § 60 odst. 3 TZ jistě patřit i nenadála rodinná situace nebo povinnosti zajišťování péče o nezletilé děti.

3.3.1.4. § 60 odst. 4 TZ

Ustanovení § 60 odst. 4 TZ¹¹³ bylo výrazně změněno novelou provedenou zákonem č. 330/2011 Sb. s účinností od 1. 12. 2012. Původní úprava stanovila povinnost odsouzeného zdržovat se v určeném obydlí ve dnech pracovního klidu¹¹⁴ a pracovního volna¹¹⁵ po celý den a v ostatních dnech v době od 20:00 hodin do 05:00 hodin. Novela tak přinesla podstatnou změnu, neboť bylo vypuštěno zákonem stanovené časové rozmezí, během něžž má odsouzený povinnost zdržovat se v určeném obydlí a toto rozhodnutí bylo ponecháno zcela na uvážení soudu.

Nedostatky předchozí právní úpravy dle mého názoru spočívaly v poměrně malé možnosti „nastavit“ v rozsudku pro jednotlivé pachatele různé podmínky, což je základním

poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu; poskytovatel zdravotních služeb je povinen na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit.

¹¹¹ Viz kapitola 2 subkapitola 2.2.2.

¹¹² ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139*. Komentář. 2. Vydání. C.H. Beck, Praha 2012, s. 825.

¹¹³ § 60 odst. 4 TZ Soud stanoví časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části, v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna s přihlédnutím zejména k jeho pracovní době a k času potřebnému k cestě do zaměstnání, k péči o nezletilé děti a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí, aby při zajištění všech nezbytných potřeb odsouzeného a jeho rodiny ho přiměřeně postihl na svobodě. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.

¹¹⁴ Dle § 1 zákona č. 245/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu se za dny pracovního klidu považují státní svátky a dle § 2 ostatní svátky.

¹¹⁵ Za dny pracovního volna se dle § 91 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce ve znění pozdějších předpisů považují „dny, na které připadá nepřetržitý odpočinek zaměstnance v týdnu a svátky“.

principem individualizace trestu. Ačkoli dle některých názorů může být problémem, že při současné úpravě není možné zaručit jednotné a předvídatelné rozhodování o trestu,¹¹⁶ je zapotřebí si uvědomit, že soud je stále vázán základními zásadami pro ukládání trestu, tedy zásadou humanity a zásadou přiměřenosti, jež jsou vymezeny v § 37 a 38 TZ, jakož i obecnými zásadami pro ukládání trestů podle § 39 an. TZ. Dle mého názoru právě v možnosti uložený trest lépe přizpůsobit individuálním potřebám jednotlivých odsouzených spočívá podstatná výhoda nové právní úpravy, a to aniž by tím mohlo dojít k ohrožení účelu trestu, jímž je ochrana společnosti před pácháním další trestné činnosti a výchova pachatele k tomu, aby vedl řádný život.

Současná právní úprava v § 60 odst. 4 TZ tak zmocňuje soud k tomu, aby stanovil časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části. Toto rozhodnutí má soud učinit zejména s přihlédnutím k pracovní době a k času potřebnému k cestě do zaměstnání, k péči o nezletilé děti a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí. Zároveň má soud dbát o to, aby při zajištění všech nezbytných potřeb odsouzeného a jeho rodiny byl odsouzený přiměřeně postižen na svobodě. Tedy soud nesmí zapomínat na to, že trest domácího vězení musí plnit svůj účel, tedy mimo jiné musí spočívat v omezení osobní svobody odsouzeného.

Oprávnění soudu stanovit období, kdy je odsouzený povinen se zdržovat v určeném období, je, jak již bylo řečeno, výrazem zásady individualizace trestu, tedy soud rozhodne s přihlédnutím ke zvláštnostem daného případu. Úprava § 60 odst. 4 TZ umožňuje soudu poměrně široké modifikace vymezení rozsahu domácího vězení, neboť není nijak blíže limitován ani časovým vymezením, ani počtem hodin. V této souvislosti bych ráda připomněla první větu prvního odstavce § 60 TZ, kde je stanovena jediná podmínka týkající se doby trvání trestu a tou je určení horní hranice v délce trvání dvou let. Úkolem soudu je vyměřit rozsah trestu domácího vězení jednak vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu, neboť je zapotřebí ovlivnit pachatelovo chování tak, aby se již nevrátil k opakování trestné činnosti a jednak s přihlédnutím k osobě a poměrům pachatele.

V poslední větě čtvrtého odstavce je dále stanoveno, že soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech

¹¹⁶ Srov. ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, roč. 11, č. 1, s. 3.

pracovního klidu a pracovního volna. Avšak i v těchto případech by soud měl před svým rozhodnutím vhodným způsobem, zejména tedy ve spolupráci s probačním úředníkem, příslušnou církví a duchovními spolehlivě prověřit religiózní způsob vedení života pachatele.¹¹⁷

3.3.1.5. § 60 odst. 5 TZ

Na základě § 60 odst. 5 TZ¹¹⁸ může soud pachateli podobu výkonu trestu uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4¹¹⁹ TZ směřující k tomu, aby vedl řádný život. Výčet v § 48 odst. 4 jen pouze demonstrativní, což znamená, že soud může pachateli uložit i jiná přiměřená omezení a jiné přiměřené povinnosti než v tomto ustanovení výslovně uvedené, pokud je to nutné, aby pachatel vedl řádný život.¹²⁰ Řádným životem je pro účely trestního zákoníku myšleno jednak vyvarování se páčání další trestné činnosti a dodržování právního řádu, ale například také plnění povinností vůči rodině, společnosti a státu, či nenarušování občanského soužití.¹²¹ *Podkladem pro rozhodnutí o uložení vhodného přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti je závěr soudu, že v zájmu prevence recidivy, a tím i ochrany společnosti před budoucí trestnou činností je třeba doplnit ukládaný trest domácího vězení vhodným přiměřeným omezením nebo přiměřenou povinností.*¹²²

Jestliže pachatel zaviněně nedodrží některé z přiměřených omezení nebo přiměřených povinností, které mu soud uložil, může to mít stejné důsledky jako neuhrazení způsobené škody podle svých sil nebo neodčinění způsobené nemajetkové újmy či nevydání získaného bezdůvodného obohacení a nezdržování se ve stanovenou dobu

¹¹⁷ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem* k 1. 8. 2011. 1. vydání. Praha : ANAG, 2011, s. 210.

¹¹⁸ § 60 odst. 5 TZ Soud může uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil nemajetkovou újmu, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.

¹¹⁹ § 48 odst. 4) TZ Soud může jako přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uložit zejména:

a) podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace, b) podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy, c) podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle tohoto zákona, d) podrobit se vhodným programům psychologického poradenství, e) zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku určitými osobami, f) zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob, g) zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek, h) zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek, i) uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku, j) veřejně se osobně omluvit poškozenému, nebo k) poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění.

¹²⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 828.

¹²¹ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P., *Trest domácího vězení. Trestní právo.* 2011, č. 7-8, s. 10.

¹²² ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 828.

v obydlí, nebo jeho příslušné části, to znamená, že soud rozhodne o přeměně trestu odnětí svobody nebo jeho příslušné části dle § 61 TZ.

V § 60 odst. 5 TZ ve větě za středníkem je pak stanoveno, že pokud pachatel svým trestným činem způsobil škodu nebo nemajetkovou újmu anebo pokud získal trestným činem bezdůvodné obohacení, soud mu zpravidla uloží, aby tuto způsobenou škodu podle svých sil uhradil nebo aby odčinil nemajetkovou újmu popřípadě, aby vydal bezdůvodné obohacení. Jak je již uvedeno výše, splnění těchto povinností soud bere do úvahy při rozhodování dle § 61 TZ o tom, zda pachatel porušil sjednané podmínky výkonu trestu domácího vězení a zda není důvod k jeho přeměně nebo k přeměně nevykonaného zbytku trestu v trest odnětí svobody.

3.3.1.6. § 60 odst. 6 TZ

Poslední odstavec § 60 TZ¹²³ obsahuje speciální ustanovení týkající se pachatele ve věku blízkému věku mladistvých, jež jsou v kriminologické literatuře označováni jako „mladí dospělý“. Za mladého dospělého považujeme osoby, které dosáhly věku 18 let, ale dosud nejsou starší 21 let.¹²⁴ Jedná se o specifickou skupinu pachatelů, pro niž je typické, že na jedné straně jde o pachatele fyzicky vyspělé, ale na straně druhé jim chybí sociální a duševní vyzrálost.¹²⁵

Ustanovení § 60 odst. 6 uvádí, že v zájmu výchovného působení na pachatele ve věku blízkému věku mladistvých, lze uložit buď některá z přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4 TZ, nebo též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže.

¹²³ § 60 odst. 6 TZ Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

¹²⁴ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 513.

¹²⁵ Srov. ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. Vydání. C.H. Beck, Praha 2012, s. 829.

§ 60 odst. 6 TZ Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

¹²⁵ NOVOTNÝ, O., VANDUCHOVÁ, M., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, s. 513.

V praxi nejspíše půjde o ukládání různých výchovných omezení jako např. zákaz návštěv určitých míst nebo zákaz kontaktu s určitými osobami. Vyloučit nelze ani uložení napomenutí s výstrahou,¹²⁶ jež v kontextu s uloženým domácím vězením může vést k tomu, že v případě dalšího selhání bude již nekompromisně následovat výkon trestu odnětí svobody.¹²⁷

3.3.2. Úprava v rámci § 61 TZ

Právní úprava § 61¹²⁸ TZ se zabývá přeměnou trestu domácího vězení na trest odnětí svobody, přeměnu trestu domácího vězení na trest odnětí svobody zároveň upravuje také § 334g TrŘ. Tato ustanovení prošla změnou po novele provedené zákonem č. 330/2011 Sb. s účinností od 1. 12. 2011.

Dle předchozí právní úpravy měl být uložen náhradní trest odnětí svobody v trvání až jednoho roku pro případ, kdy by výkon trestu domácího vězení byl zmařen (§ 61 odst. 1 TZ). Přičemž zmařením se rozumělo nedodržení podmínek stanovených v § 60 odst. 3 až 5, tedy v praxi mělo jít především o porušování povinnosti zdržovat se ve stanovené době v obydlí na určené adrese, ale také i o neplnění přiměřených povinností, popř. výchovných opatření dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Současná právní úprava § 61 TZ stanoví, že soud může uložený trest přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest domácího vězení nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodnout při tom o jeho výkonu. Přitom každý i jen započatý den nevykonaného trestu domácího vězení se počítá za jeden den odnětí svobody.

Jednotlivými důvody přeměny pak jsou:

Prvním důvodem je, že pachatel se vyhýbá nástupu výkonu trestu, tj. ještě před započatím vlastního výkonu trestu domácího vězení, aniž by nastala nějaká z překážek uvedená v § 60 odst. 3 TZ případně v § 334a odst. 2 TrŘ, se vzdálí na delší dobu z místa

¹²⁶ Srov. § 15 Zákona č. 218/2003 Sb.

¹²⁷ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139*. Komentář. 2. Vydání C.H. Beck, Praha 2012, s. 831.

¹²⁸ § 61 TZ Jestliže se pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu domácího vězení vyhýbá nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu domácího vězení, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně nevykonává ve stanovené době uložený trest, může soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest domácího vězení nebo jeho zbytek v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každý i jen započatý jeden den nevykonaného trestu domácího vězení se počítá za jeden den odnětí svobody.

trvalého pobytu nebo z místa, kde se zdržuje, aniž by toto sdělil soudu, popřípadě probačnímu úředníkovi, a tím ohrozí řádný výkon trestu domácího vězení.¹²⁹

Druhým důvodem je, že bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu. Zde se již zpravidla jedná o jednání v průběhu výkonu trestu, přičemž podmínky, které pachatel zaviněně poruší, budou vyplývat zejména z rozhodnutí, jímž soud nařídil výkon trestu domácího vězení (§ 334a odst. 3 TrŘ). V praxi půjde zejména o svévolné vzdálení se z obydlí nebo jeho části, kde se má ve stanovené době zdržovat [§ 60 odst. 3) a 4)] nebo o porušování přiměřených omezení a přiměřených povinností (§ 48 odst. 4, § 60 odst. 5) TZ).¹³⁰

Třetím důvodem je, že jinak maří výkon trestu, za což lze považovat veškeré ostatní jednání pachatele, jež má vliv na řádný výkon tohoto trestu. Dle Ščerby tato obecná formulace umožňuje pod tento důvod podřadit (subsumovat) i odmítnutí odsouzeného poskytovat součinnost potřebnou k efektivnímu zajištění kontroly výkonu trestu domácího vězení, takže takové porušení písemného slibu pachatele lze přímo postihovat přeměnou tohoto trestu.¹³¹ V praxi půjde zejména o případy, kdy se pachatel odmítá podrobit kontrole probačního úředníka, zejména tedy neumožní vstup do svého obydlí nebo jeho části, případně neposkytne potřebnou součinnost.¹³²

Posledním důvodem je, že pachatel v stanovené době¹³³ zaviněně nevykonává uložený trest. To se vztahuje zejména na případy, kdy pachatel, aniž by mu v tom něco bránilo, vůbec nezačal trest domácího vězení vykonávat nebo odmítl v něm pokračovat po jeho předchozím částečném výkonu.¹³⁴

Dle Šámala je při posuzování, zda je dán některý ze shora uvedených důvodů k přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody, třeba komplexně hodnotit chování odsouzeného v průběhu výkonu trestu, a nikoli jen izolovaně např. nesplnění jednoho přiměřeného omezení nebo přiměřené povinnosti anebo jedné výchovné

¹²⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 833.

¹³⁰ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 834.

¹³¹ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue.* 2012, roč. 11, č. 1, s. 5.

¹³² ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 834.

¹³³ Stanovenou dobou se dle Šámala rozumí doba, na kterou byl trest domácího vězení uložen, tzn. lhůta v délce nejvýše dvou let. Šámal, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 834.

¹³⁴ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. Vydání.* C.H. Beck, Praha 2012, s. 834.

povinnosti či omezení. To v praxi znamená, že je nezbytné, aby soud byl pravidelně informován o průběhu výkonu tohoto trestu úředníkem probační a mediační služby.

Paragraf 61 TZ dále stanoví, že pokud soud rozhodne o přeměně trestu, musí zároveň rozhodnout o způsobu jeho výkonu. To v praxi znamená, že v rozhodnutí musí být kromě výroku o přeměně rozhodnuto, do kterého z typu věznic¹³⁵ bude pachatel zařazen a o délce trestu odnětí svobody podle uvedeného přepočtu.¹³⁶

Nutno podotknout, že jak úprava před novelou, tak i úprava po ní vykazují jisté nedostatky. První významná výtka k předchozí právní úpravě byla možná délka náhradního trestu. Délka jednoho roku se jevila jako nedostatečná.¹³⁷ Je však třeba upozornit také na to, že ačkoli se na jedné straně mohla zdát tato délka nedostatečná, na druhé straně mi připadá jako sporné ustanovení § 61 odst. 2 předchozí právní úpravy, dle něž v případě zmaření trestu domácího vězení, soud rozhodne o výkonu celého náhradního trestu, nikoli jen jeho poměrné části.¹³⁸ Pro výkon náhradního trestu tedy nebylo podstatné, jak velká část trestu již byla vykonána, vždy došlo k nařízení náhradního trestu v celé jeho výši.

Výše zmíněný nedostatek předchozí právní úpravy do jisté míry vyřešila současná úprava v § 61 TZ, jež zavedla proporcionalitu této sekundární sankce vzhledem k době, po kterou byl trest domácího vězení respektován a dodržován. Tedy v tom, že delší doba dodržování podmínek trestu domácího vězení se odrazí v kratší délce nepodmíněného trestu odnětí svobody, jež nastoupí po porušení těchto podmínek.¹³⁹ V tomto ohledu, dle mého názoru, současná právní úprava lépe naplňuje zásadu individualizace trestu. Otázkou ale zůstává, zda i v současné právní úpravě lze hrozbu přeměny trestu považovat za adekvátní a dostatečnou. Dle Ščerby jeden z nedostatků této úpravy spočívá v tom, že vzhledem k tomu, že odsouzený v podstatě dopředu ví, že pokud v rámci domácího vězení (např. jednorozčného) několikrát poruší svoji povinnost zdržovat se ve svém obydlí, hrozí mu jen krátkodobé nepodmíněné odnětí svobody, neboť soud zpravidla nerozhodne o

¹³⁵ Srov. § 56 TZ.

¹³⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139*. Komentář. 2. Vydání. C.H. Beck, Praha 2012, s. 835.

¹³⁷ Např. ŠČERBA, F.: *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, Praha : Leges 2011, s. 323.

¹³⁸ Srov. Důvodová zpráva k návrhu trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.), Systém ASPI – stav k 13. 3. 2013.

¹³⁹ ŠČERBA, F. *Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. Trestněprávní revue*. 2012, roč. 11, č. 1, s. 3.

přeměně okamžitě poté, co odsouzený k takovému rozhodnutí zavedl příčinu.¹⁴⁰ Pokud navíc vezmeme do úvahy, jak již bylo několikrát zmíněno, že trest domácího vězení je po nepodmíněném trestu odnětí svobody nepřísrnější trestem, musím na otázku, zda lze tuto úpravu považovat za dostatečnou, odpovědět záporně. Při úpravě kdy každý, byť jen započatý den nevykonaného trestu domácího vězení se počítá za jeden den odnětí svobody je zřejmé, že maximální délka trestu odnětí svobody, pokud by došlo k přeměně, nebude překračovat délku dvou let. V této souvislosti je zajímavé provést srovnání s § 69 odst. 1 TZ, jež stanoví náhradní trest odnětí svobody za nevykonaný peněžitý trest a to v délce trvání až čtyř let. Přestože tedy peněžitý trest lze považovat za mírnější alternativu než trest domácího vězení, je jeho vykonání zajišťování přísnější sankcí za nedodržení jeho podmínek. Vzhledem k tomu, že k přeměně trestu domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody by mělo dojít až v okamžiku, kdy pachatel nedodrží dané podmínky, myslím, že by s tímto nedodržáním měla být spojena přísnější sankce. V této souvislosti se tak plně ztotožňuji s názorem, že tento systém nevyvíjí na odsouzeného dostatečný tlak, aby svou základní povinnost spojenou s domácím vězením respektoval, tedy aby si občas během výkonu trestu „neodskočil“ mimo své obydlí (a to třeba i za účelem nějaké trestné činnosti).¹⁴¹ Proto by mi přišlo vhodné za nevykonaný trest domácího vězení také stanovit náhradní trest v délce trvání až čtyř let s tím, že stanovení konkrétní výše by bylo ponecháno na uvážení soudu, který by přihlédl k okolnostem daného případu. Je ovšem otázkou, zda by toto zpřísnění skutečně mohlo být cestou k předejití porušování tohoto trestu, protože v současné době neexistuje žádný výzkum, na jehož základě by bylo možné tuto tezi ověřit.

Druhá kategorie výtek směřuje jak k úpravě před novelou, tak i po ní. V obou zmíněných úpravách je za nedostatek považován fakt, že mezi podmínky jejichž porušení může vést k přeměně trestu domácího vězení, nebyla a není zařazena povinnost vést řádný život. Přitom právě tato podmínka by korespondovala ustanovením v § 60 odst. 5 TZ, dle něžž soud uloží pachateli přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Povinnost odsouzeného, aby vedl řádný život, nelze dle Ščerby dovodit z žádného ustanovení trestního zákoníku či trestního řádu. *Důsledkem pak může*

¹⁴⁰ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, roč. 11, č. 1, s. 3.

¹⁴¹ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, roč. 11, č. 1, s. 3.

být to, že když pachatel odsouzený k trestu domácího vězení v době výkonu trestu spáchá nový trestný čin (trest domácího vězení samozřejmě nedokáže vytvořit pro odsouzeného dokonalou překážku páchaní trestné činnosti) a bude za něj třeba i odsouzen ještě před tím, než uplyne doba, na kterou byl uložen trest domácího vězení, trest domácího vězení musí přesto zůstat v platnosti, neboť nebyl naplněn žádný z důvodů pro přeměnu domácího vězení na trest odnětí svobody.¹⁴² Proto by bylo celkem logické, kdyby úspěšný výkon trestu domácího vězení byl podmíněn i samotným vedením řádného života.¹⁴³ Je zajímavé, že ačkoli úprava § 61 TZ po novele zcela zjevně vychází z úpravy § 65 odst. 2 TZ, v němž je upravena přeměna trestu obecně prospěšných prací a v němž je nevedení řádného života stanoveno jako úplně první z vypočtených podmínek, jejichž nedodržení je důvodem přeměny, tuto povinnost při novelizaci § 61 TZ zákonodárce již vynechal.

Z výše uvedeného vyplývá, že § 61 TZ je věnován přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody. Pro úplnost problematiky přeměn bych se na závěr ráda věnovala opačným případům, tedy situaci, kdy je jiný trest přeměněn v trest domácího vězení. Tato situace může nastat nově dle § 57a TZ a dle § 65 odst. 2 písm. a) TZ, § 69 odst. 2 písm. a) TZ, obdobu trestu domácího vězení můžeme také nalézt v § 89 odst. 2 TZ.

Paragraf 65 odst. 2 písm. a) TZ upravující trest obecně prospěšných prací stejně jako § 69 odst. 2 písm. a) TZ upravující peněžitý trest shodně stanoví, že pokud pachatel nesplní zákonem stanovené podmínky, může soud přeměnit daný trest v trest domácího vězení a to za podmínek stanovených v § 60 odst. 1 TZ. U trestu obecně prospěšných prací § 65 odst. 2 písm. a) TZ dále stanoví, že každá i jen započatá jedna hodina nevykonané trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den domácího vězení. Vzhledem k tomu, že dle § 62 odst. 3 TZ, může soud uložit tento trest ve výměře od 50 do 300 hodin. Může dojít k přeměně na trest domácího vězení v maximální délce na 300 dní.

Novinkou zavedenou novelou č. 390/2012 Sb. je pak ustanovení § 57a TZ. Tento paragraf zavádí přeměnu trest odnětí svobody v trest domácího vězení. Výslovně je pak stanoveno, že *soud může po výkonu poloviny uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody přeměnit odsouzenému*

¹⁴² ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, roč. 11, č. 1, s. 4 – 5.

¹⁴³ ŠČERBA, F. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, roč. 11, č. 1, s. 4 – 5.

za přečin zbytek trestu v trest domácího vězení, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život. Zajímavé je, že při přeměně domácího vězení se každý den nevykonaného zbytku trestu odnětí svobody počítá za jeden den trestu domácího vězení. Může tedy být, a zákonodárce to i v poslední větě tohoto ustanovení výslovně potvrzuje, překročena nejvyšší výměra trestu domácího vězení v délce dvou let stanovená v § 60 odst. 1 TZ.

Poslední případ se vztahuje k § 88 potažmo k § 89 odst. 2 TZ. Paragraf 88 TZ stanoví, že *soud může odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, jestliže po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život.* V § 89 odst. 2 je pak uvedeno, že *podmíněně propuštěnému dle § 88 odst. 2 může soud uložit, aby se ve zkušební době zdržoval ve stanoveném časovém období ve svém obydlí nebo jeho části.* Třetí odstavec téhož paragrafu následně uvádí, že celková doba trvání určeného pobytu podmíněně propuštěného v obydlí podle odst. 1 a 2 nesmí přesáhnout jeden rok, a to i v případě stanovení delší zkušební doby.

3.4. Úprava v trestním řádu – zákon č. 141/1961 Sb.

Úpravu výkonu trestu domácího vězení nalezneme v trestním řádu tj. zákon č. 141/1961 Sb., který byl, v souvislosti s přijetím nového trestního zákoníku, novelizován a to zákonem č. 41/2009 Sb. Na základě této novelizace byl do části třetí, hlavy dvacáté první za oddíl druhý vložen nový oddíl třetí, který v paragrafu 334 odst. písm. a) až h) upravuje výkon trestu domácího vězení.

Úpravu v rámci trestního řádu jsem rozdělila do třech subkapitol. V první se zabývám zejména problematikou nařízení a kontroly výkonu trestu domácího vězení. Druhá je pak věnována odkladu a upuštění od výkonu trestu domácího vězení a změně jeho výkonu. Ačkoli trestní řád toto dělení neprovádí, přišlo mi toto uspořádání z hlediska přehlednosti jako nejvhodnější. Poslední subkapitola potom pojednává o ostatních ustanoveních týkajících se trestu domácího vězení, které nejsou sice součástí stěžejní úpravy v rámci § 334a an., ale které jsem v rámci uceleného výkladu nechtěla opomenout.

3.4.1. Nařízení a kontrola výkonu trestu domácího vězení

Nařízení výkonu trestu domácího vězení je upraveno hned v prvním paragrafu třetího oddílu a to v § 334a TrŘ. Nařízení výkonu tohoto trestu činí předseda soudního senátu poté, co se rozhodnutí o uložení trestu domácího vězení stane vykonatelným. Dle § 334 odst. 1 písm. a), b) TrŘ předseda senátu nařídí jednak počátek výkonu trestu domácího vězení a jednak místo jeho výkonu.

Pro určení počátku výkonu trestu je stanovena pouze jedna podmínka a to, že ho předseda senátu určí tak, aby si odsouzený mohl obstarat své záležitosti. To dle Štěrbý znamená zejména vyřízení záležitostí osobních a pracovních a standardně by k tomu měla postačit doba 14 dní od vykonatelnosti rozhodnutí, jímž byl trest uložen.¹⁴⁴

Pro určení místa výkonu trestu, je v prvé řadě rozhodující, aby mělo charakter obydlí.¹⁴⁵ Dále by měl předseda senátu jako místo výkonu stanovit obydlí v místě trvalého pobytu nebo v místě, kde se odsouzený zdržuje, při tom by mělo být přihlédnuto k osobním a rodinným poměrům odsouzeného.

V této souvislosti je důležité si uvědomit, že místo výkonu trestu ani počátek jeho výkonu nejsou stanoveny již v odsuzujícím rozsudku, v něm je pouze určena výměra trestu a vymezení doby, kdy se má odsouzení zdržovat na později specifikovaném místě. V okamžiku, kdy pachatel dává písemný slib dle § 61 odst. 1 písm. b) TZ, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese, není ještě známá konkrétní adresa, neboť stanovení místa výkonu trestu je předmětem vykonávacího řízení. To může mít určité negativní praktické důsledky, zejména pokud soud při uložení trestu domácího vězení dostatečně nezkoumal poměry pachatele. Teoreticky by se tedy mohlo stát, že v okamžiku, kdy se rozsudek stane vykonatelným, předseda senátu při určování místa výkonu trestu zjistí, že neexistuje žádné přijatelné místo, kde lze trest domácího vězení vykonat např. vzhledem k velkému počtu osob v daném obydlí nebo vzhledem k jeho špatnému technickému stavu. V takovýchto případech, může předseda senátu využít § 334d TZ, jež v důležitých důvodech na potřebnou dobu umožňuje odložit výkon trestu domácího vězení. Použití odkladu by ovšem mělo smysl jenom v případech, kdy by existovala reálná

¹⁴⁴ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha: Leges 2011, s. 326.

¹⁴⁵ K pojmu obydlí blíže v kapitole 2.2.3.

možnost, že se poměry odsouzeného v krátkém čase zlepší.¹⁴⁶ V opačném případě by bylo pravděpodobně nutné přistoupit k přeměně trestu domácího vězení na trest odnětí svobody. V praxi se ale nejspíše bude soud místem výkonu trestu před vynesením rozsudku zabývat velmi podrobně, protože jak vyplývá i z ustanovení § 60 odst. 4 TZ, při stanovení časového období, ve kterém je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí musí soud přihlídnout k času potřebnému k cestě do zaměstnání, tedy již při stanovování časového období by soud měl mít konkrétní představu o tom, v jakém místě bude trest domácího vězení vykonáván.

Následující § 334b TZ upravuje kontrolu výkonu trestu domácího vězení. Tímto úkolem je na prvním místě pověřena Probační a mediační služba, která by měla spolupracovat s provozovatelem elektronického kontrolního systému. Elektronický kontrolní systém má umožňovat detekci pohybu odsouzeného. Probační a mediační služba pak zajišťuje namátkovou kontrolu odsouzeného. Z toho vyplývá i jedna z povinností odsouzeného a to umožnit probačnímu úředníkovi vstup do místa výkonu trestu. V současné době se stále nacházíme v situaci, kdy je kontrola výkonu trestu domácího vězení zajišťována pouze namátkovými kontrolami pracovníka probační služby, což je závažný nedostatek, který oslabuje autoritu tohoto alternativního trestu v očích veřejnosti a vyvolává nedůvěru soudů. Dle Ščerby se tímto zákonodárce dopustil té chyby, že ve snaze jít ruku v ruce s moderními trendy trestního práva zavedl opatření, na které česká justice nebyla a není dostatečně připravena.¹⁴⁷ V této souvislosti znovu připomínám, že v současné době byly k odstranění tohoto nedostatku učiněny významné kroky a to v podobě experimentálního testování elektronického monitoringu, kterému se budu podrobněji věnovat v kapitole „Elektronický kontrolní systém“.

S kontrolou výkonu trestu domácího vězení úzce souvisí ustanovení upravující nedodržování podmínek výkonu trestu domácího vězení § 334c TZ.¹⁴⁸ Na základě tohoto ustanovení je provozovateli elektronického kontrolního systému nebo probačnímu úředníkovi uložena povinnost bezodkladně sdělit soudu, který výkon trestu nařídil, nedodržování podmínek domácího vězení a uložených přiměřených opatření.

¹⁴⁶ Srov. ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 326.

¹⁴⁷ Srov. ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 328.

¹⁴⁸ § 334c TZ Nedodržuje-li odsouzený stanovené podmínky domácího vězení a uložená přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, sdělí tuto skutečnost provozovatel elektronického kontrolního systému nebo probační úředník vykonávající kontrolu bezodkladně soudu, který výkon trestu nařídil.

3.4.2. Odklad, přerušení, upuštění od výkonu a změna trestu domácího vězení

Dle § 334d TrŘ. může předseda senátu z důležitých důvodů na potřebnou dobu odložit nebo přerušit výkon trestu domácího vězení. Těmito důležitými důvody mohou být například akutní zdravotní potíže vyžadující hospitalizaci odsouzeného, nebo potřeba zařídit neodkladné rodinné záležitosti či již výše zmíněná nutnost zajistit obydlí, ve kterém by bylo možné trest vykonat. Předseda senátu odklad nebo přerušení odvolá, jakmile tyto důvody pominou. Při užití jazykového výkladu pak můžeme dovodit, že k odkladu trestu může dojít před nařízením výkonu trestu k přerušení až po nařízení výkonu. Doba, po kterou je výkon trestu odložen nebo přerušen, se do doby výkonu trestu nezapočítává. Proti usnesení o povolení odkladu či přerušení TrŘ a proti usnesení o odvolání odkladu resp. přerušení výkonu je dle § 334d odst. 2 přípustná stížnost,¹⁴⁹ jež má odkladný účinek.

Pokud v průběhu výkonu trestu domácího vězení nastane taková situace, která si vyžádá potřebu změny místa výkonu trestu domácího vězení (například podstatná změna rodinných poměrů nebo ukončení nájemní smlouvy) či pokud nastanou okolnosti, které si vyžádají změnu vymezení doby, ve které je odsouzený povinen zdržovat se v určeném obydlí (například změna pracovní doby odsouzeného nebo stálá změna školního rozvrhu, pokud odsouzený studuje). Může předseda senátu dle § 334e odst. 1 TrŘ na návrh odsouzeného, státního zástupce, probačního úředníka nebo i bez takového návrhu rozhodnout o změně místa výkonu trestu domácího vězení, doby, kdy se má odsouzený zdržovat v místě výkonu trestu, a přiměřených omezení a přiměřených povinností stanovených odsouzenému. Vždy se přitom musí jednat o důležité důvody. Předseda senátu však nesmí změnit počet hodin v týdnu, po které se má odsouzený zdržovat v obydlí a rozsah přiměřených omezení a přiměřených povinností. O změně trestu domácího vězení rozhodne předseda senátu bez zbytečného odkladu i v případě, že došlo k vykázání odsouzeného ze společného obydlí podle právního předpisu,¹⁵⁰ v tomto případě musí předseda senátu rozhodnout bez zbytečného odkladu. Proti rozhodnutí předsedy senátu je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek (§ 334e odst. 2 TrŘ).

Rozhodnutí o upuštění od výkonu trestu domácího vězení dle § 334 f TrŘ mohou učinit dva orgány jednak Ministerstvo spravedlnosti a jednak soud. Učinit tak mohou

¹⁴⁹ Srov. § 141 a násl. trestního řádu.

¹⁵⁰ § 44 a násl. zák. 273/2008 Sb. o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, resp. podle § 76b OSŘ.

ve třech případech. V prvním případě může ministr spravedlnosti upustit od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho zbytku, jestliže odsouzený byl nebo má být vydán do ciziny nebo předán jinému členskému státu Evropské unie na základě evropského zatýkacího rozkazu (§ 334f odst. 1 TrŘ). V druhém případě může od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho zbytku upustit soud, jestliže odsouzený byl nebo má být vyhoštěn (§ 334f odst. 2 TrŘ). Pokud k situacím uvedeným v odst. 1 a 2 nedojde, anebo pokud se v těchto případech vydaný, předaný nebo vyhoštěný odsouzený vrátí, rozhodne soud, že trest domácího vězení nebo jeho zbytek vykoná (§ 334f odst. 3 TrŘ). V posledním případě může soud upustit od výkonu trestu domácího vězení nebo jeho zbytku tehdy, zjistí-li, že odsouzený onemocněl nevléčitelnou životu nebezpečnou nemocí nebo nevléčitelnou nemocí duševní nebo z jiných obdobně závažných důvodů (§ 334f odst. 4 TrŘ). Proti rozhodnutí dle odstavce 4 je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek (§ 334f odst. 5 TrŘ).

Vzhledem k tomu, že úprava přeměny trestu domácího vězení v trest odnětí svobody v § 334g navazuje na úpravu § 61 TZ, tak z logiky věci vyplývá, že také toto ustanovení si k 1. 12. 2011 prošlo výraznou novelizací. O přeměně trestu domácího vězení v trest odnětí svobody rozhodne předseda senátu na návrh probačního úředníka nebo i bez takového návrhu a to ve veřejném zasedání (§ 334g odst. 1 TrŘ). Odstavec 2 pak stanoví, že proti rozhodnutí podle odstavce 1 je přípustná stížnost.

Nakonec je v § 334h TrŘ stanoveno, že Ministerstvo spravedlnosti může vyhláškou stanovit podrobnosti kontroly výkonu trestu domácího vězení. Na toto ustanovení navazuje vyhláška č. 456/2009 Sb. o kontrole výkonu trestu domácího vězení.

3.4.3. Další ustanovení týkající se trestu domácího vězení

V paragrafu 152 trestního řádu, jež vymezuje povinnost obžalovaného k náhradě nákladů trestního řízení. § 152 odst. 1 písm. d) stanovuje, že byl-li obžalovaný pravomocně uznán vinným, je povinen uhradit státu náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení. V odstavci druhém pak dodává, že náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady těchto nákladů stanoví Ministerstvo spravedlnosti. S těmito ustanoveními dále souvisí § 155 TrŘ, jež upravuje rozhodování o povinnosti odsouzeného k náhradě nákladů trestního řízení a jejich výši. Ve svém druhém odstavci pak stanoví, že po výkonu trestu domácího vězení nebo jeho části, rozhodne předseda senátu soudu prvního stupně

o povinnosti odsouzeného k náhradě nákladů spojených s výkonem trestu domácího vězení nebo jeho části. Důvodová zpráva pak k zakotvení povinnosti odsouzeného k náhradě nákladů řízení spojených s výkonem trestu domácího vězení uvádí, že cílem této úpravy je přispět ke zvýšení zainteresovanosti odsouzeného na úspěšném plnění povinností spojených s výkonem tohoto trestu.

Paragraf 314e písm. e) TrŘ opravňuje samosoudce k uložení trestu domácího vězení s délkou trvání do jednoho roku trestním příkazem¹⁵¹ bez projednání věci v hlavním líčení a to i ve zjednodušeném řízení¹⁵² konaném po zkráceném přípravném řízení¹⁵³. To vše za předpokladu, že skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. Ve svém čtvrtém odstavci pak stanoví jako další podmínku k možnosti uložit trest domácího vězení trestním příkazem předchozí vyžádání si zprávy probačního úředníka obsahující zjištění o možnostech výkonu tohoto trestu a to včetně stanoviska obviněného k uložení tohoto druhu trestu. Trest domácího vězení pak má být uložen s přihlédnutím k této zprávě.

Paragraf 333b TrŘ upravuje postup přeměny trestu odnětí svobody v trest domácího vězení. O této přeměně může rozhodnout soud na návrh státního zástupce nebo ředitele věznice, v níž se trest vykonává, na žádost odsouzeného nebo i bez takové žádosti. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost, jež má odkladný účinek. Tato úprava navazuje na § 57a TZ.

Poslední ustanovení zmiňující trest domácího vězení mimo úpravu v rámci výkonu trestu domácího vězení je § 340b TrŘ, jež umožňuje přeměnu trestu obecně prospěšných prací nebo jeho zbytku v trest domácího vězení.

3.5. Úprava v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže – zákon č. 218/2003 Sb.

K 1. lednu 2004 nabyl účinnosti zákon č. 218 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Trestní zákon a zákon o soudnictví ve věcech mládeže jsou ve vztahu speciality, jak vyplývá z § 1 odst. 3 ZSM, jestliže zákon o soudnictví ve

¹⁵¹ Srov. § 314e TrŘ.

¹⁵² Srov. § 314b TrŘ

¹⁵³ Srov. § 179 a TrŘ

věcech mládeže nemá speciálního ustanovení, použije se dle povahy věci některého z obecních právních předpisů.¹⁵⁴ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoníku, opatření ukládaná za takové činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže (§ 1 odst. 1 ZSM). Mládeží se přitom rozumí děti, což jsou osoby, mladší patnácti let a mladistvý, což jsou osoby, jež dovršili patnáctý rok věku a nepřekročily osmnáctý rok věku (§ 2 odst. 1 ZSM).

Domácí vězení je jedním z trestních opatření,¹⁵⁵ jež lze uložit mladistvému dle § 24 odst. 1 písm. g) ZSM. Vzhledem k tomu, že zákon o soudnictví ve věcech mládeže nemá ohledně § 60 a 61 TZ zvláštní úpravu, je třeba tato ustanovení, na základě principu subsidiarity, v nezměněné podobě aplikovat i u mladistvých. Nicméně při jejich aplikaci musíme přihlídnout k souvisejícím ustanovením zákona o soudnictví ve věcech mládeže, (zejména pak § 3 odst. 2 a 3, §9 a § 24odst. 2 ZSM), jež reflektují specifika dospívání, a kladou proto mnohem větší důraz v oblasti výchovně preventivního působení na mladistvé, než je tomu u dospělých pachatelů.¹⁵⁶

Jak můžeme dovodit z § 60 odst. 3 a 4 TZ je obsahem trestního opatření trestu domácího vězení povinnost mladistvého zdržovat se v určeném obydlí v soudem stanoveném časovém období, s výjimkou případů, které uvádí zákon nebo jsou určeny rozhodnutím soudu. Při uložení trestu domácího vězení mladistvému by tak soud měl kromě povahy a závažnosti spáchaného činu, osobních poměrů a zdravotního stavu pachatele, vzít do úvahy i faktor věku a rozumové a mravní vyspělosti pachatele (§ 3 odst. 2 a 3 ZSM). Dle Sotoláře to jinými slovy znamená, že vyhodnocení těchto skutečností by se mělo promítnout do konkretizace obsahu domácího vězení. Tedy nejen že by mladistvému mělo být umožněno navštěvovat školu, lékaře a náboženské shromáždění, ale že by uložení trestního opatření domácího vězení nemělo vést u mladistvých k tomu, aby

¹⁵⁴ Mezi tyto obecné právní předpisy zákon č. 218/2003 Sb. dle § 1 odst. 3 řadí Trestní zákoník, Trestní řád, Občanský soudní řád, Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí Srov. ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2011, s. 13.

¹⁵⁵ Srov. § 2 odst. 2 písm. b) zákona č. 218/2003 Sb.

¹⁵⁶ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139*. Komentář. 2. Vydání. C.H. Beck, Praha 2012, s. 819.

ohrozilo jejich zapojení v zájmových kroužcích, klubech a jiných sdruženích či aktivitách, které se příznivě podílejí na rozvoji jejich osobnosti.¹⁵⁷

Co se týče intenzity zásahu trestního opatření domácího vězení do svobody pachatele, vyskytuje se v odborné literatuře více názorů. Například Sotolář jednoduše uvádí, že *trestní opatření domácího vězení sice citelně omezuje svobodu pohybu mladistvého, ale na druhou stranu je jím způsobená újma mnohem menší než je to u odnětí svobody, byť krátkodobého.*¹⁵⁸ Trochu jiný úhel pohledu nabízí Válková s Púrym, kteří se danou problematikou zabývají podrobněji a poukazují na zkušenosti ze zahraničí. Ze zahraničních průzkumů dle nich vyplývá, že nejen u mladistvých, ale i u mladých dospělých pachatelů násilné, závažné nebo opakované kriminality, může mít nevhodně uložený trest kombinujícího např. intenzivní probační dohled s domácím vězením nebo naopak výhradně elektronické monitorování odsouzeného bez kontaktu s probačním úředníkem negativní dopad v tom smyslu, že může paradoxně zvyšovat riziko recidivy či přinejmenším asociálního chování. Z provedených výzkumů totiž vyplývá, že tato kategorie pachatelů vyjmenovaná opatření často vnímá jako příliš intenzivní zásah do svého osobního života v době, kdy si vytváří síť přátel a osobních známostí, a vnímá proto v tomto směru nežádoucí sociální exkluzi. V této souvislosti se přiklání k Válkovému s Púrym kteří uvádí, že soud pro mládež by měl při svém rozhodování zohlednit, zda výkon domácího vězení u mladistvého pachatele z výše naznačených důvodů nebude mít spíše negativní dopad na jeho pozdější chování a zařazení do společnosti.¹⁵⁹

3.6. Úprava ve vyhlášce o kontrole výkonu trestu domácího vězení – vyhláška č. 456/2009 Sb.

Vyhláška č. 456/2009 Sb. se zabývá, jak vyplývá i z jejího názvu, úpravou kontroly výkonu domácího vězení a navazuje na § 334h zákona č. 141/2009 Sb.

Tato vyhláška ve svém prvním paragrafu určuje, v čem kontrola trestu domácího vězení spočívá. Jedná se například o provádění namátkových kontrol, využití elektronického kontrolního systému, vedení dokumentace o všech úkonech spojených

¹⁵⁷ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2011, s. 252 – 253.

¹⁵⁸ ŠÁMAL, P., VÁLKOVÁ, H., HRUŠÁKOVÁ, M., ŠÁMALOVÁ, M. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2011, s. 252 – 253.

¹⁵⁹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář*. 2. Vydání. C.H. Beck, Praha 2012, s. 819.

s kontrolou, prověřování důvodů porušení podmínek trestu a informování soudu o porušení těchto podmínek nebo neplnění přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4 TZ.

Druhý paragraf stanoví, že probační úředník se prokazuje služebním průkazem Probační a mediační služby (§ 2 odst. 1). Odsouzený má pak dle druhého odstavce povinnost prokázat svou totožnost, kdykoli o to probační úředník v průběhu výkonu trestu požádá.

Nejpozději na počátku výkonu trestu domácího vězení má dle § 3 probační úředník povinnost poučit odsouzeného, případně i osoby žijící s ním ve společném obydlí, o omezeních spojených s kontrolou výkonu trestu. A o povinnostech odsouzeného v rámci součinnosti, ke které se písemně zavázal.¹⁶⁰

Tato součinnost dle § 4 odst. 1 spočívá zejména v umožnění kontroly přítomnosti odsouzeného v místě a době výkonu tohoto trestu probačním úředníkem, včetně umožnění jeho vstupu do obydlí odsouzeného a ve spolupráci při plnění přiměřených omezení a přiměřených povinností, směřující k tomu, aby vedl řádný život a při kontrole, zda odsouzený nahrazuje způsobenou škodu.¹⁶¹ V druhém odstavci je upravena povinnost odsouzeného informovat probačního úředníka a soud o nemožnosti plnit podmínky výkonu trestu. Probační úředník má následně povinnost informovat soud o vlastních zjištěních k důvodům neplnění podmínek výkonu trestu. Ve třetím odstavci je upraveno oprávnění odsouzeného obracet se na probačního úředníka s žádostí o pomoc při řešení situací souvisejících s kontrolou výkonu trestu domácího vězení a ovlivňujících průběh výkonu tohoto trestu.

O každé kontrole a každém osobním jednání s odsouzeným má probační úředník pořizovat záznam (§ 5). Postup probačního úředníka při zjištěném porušení podmínek výkonu trestu je upraven v § 6. Stanoví se zde i povinnost probačního úředníka informovat soud (§ 6 odst.2).

Poslední paragraf je pak věnován kontrole výkonu trestu, tedy zejména elektronické kontrole výkonu trestu, která ovšem do dnešního dne nebyla v České republice zavedena.

¹⁶⁰ Srov. § 60 odst. 1 písm. b) TZ.

¹⁶¹ Srov. § 48 odst. 4 TZ a § 60 odst. 5 TZ.

3.7. Úprava ve vyhlášce, kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady - vyhláška č. 458/2009 Sb.

Na základě vyhlášky č. 458/2009 Sb. stanoví Ministerstvo spravedlnosti denní sazbu připadající na náklady spojené s výkonem trest domácího vězení a způsob úhrady. Povinnost odsouzeného k náhradě nákladů trestního řízení je stanovena § 152 odst. 2 TrŘ.

V § 1 této vyhlášky je denní sazby nákladů výkonu trestu domácího vězení stanovena ve výši 50 Kč za každý kalendářní den, ve kterém odsouzený alespoň z části vykonával trest domácího vězení. V jejím druhém paragrafu je pak stanoveno, že po výkonu trestu domácího vězení soud rozhodne o náhradě nákladů odsouzeným, ten je pak povinen stanovenou náhradu ve lhůtě 30 – ti dnů od právní moci rozhodnutí uhradit na účet soudu (§ 2 odst. 1). S přihlédnutím k délce trestu soud může rozhodnout o povinnosti odsouzeného k náhradě nákladů spojených s výkonem trestu domácího vězení již po vykonání části tohoto trestu, nejdříve však po jednom měsíci vykonaného trestu. Vyměřená částka musí být v tomto případě odsouzeným uhrazena do 10-ti dnů od doručení rozhodnutí.

3.8. Probační a mediační služba

Činnost Probační a mediační služby je upravena v zákoně č. 257/2000 Sb.¹⁶² Mezi její hlavní cíle patří zprostředkování účinného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní výkon alternativních trestů a opatření přičemž klade důraz na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.¹⁶³ Činnost Probační a mediační služby tedy spočívá ve vytváření předpokladů k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některých ze zvláštních druhů trestního řízení nebo mohl být uložen a vykonán trest, jenž není spojen s přímým odnětím svobody.¹⁶⁴ Probační a mediační služba má podezřelému, obviněnému a odsouzenému poskytnout odborné vedení a pomoc, sledovat a kontrolovat jeho chování, spolupracovat

¹⁶² §2 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb. o Probační a mediační službě.

¹⁶³ [citováno 16. 4. 2013] Dostupné z www.pmscr.cz/o-pms.cz.

¹⁶⁴ FOLTÝN, L., FOLTÝNOVÁ, L. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediační služby ČR. *Státní zastupitelství*. 2011, č. 6, s. 20.

s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije, a to s cílem obnovit respekt této osoby k právnímu stavu ve společnosti a pomoci jí tak, aby v budoucnu mohla vést řádný život.¹⁶⁵

Činnost Probační a mediační služby ve spojení s trestem domácího vězení by se nechala rozdělit do dvou fází. První fáze činnosti probačního úředníka je pak spojená s činností před vynesením odsuzujícího rozsudku a druhá fáze s činností po nařízení výkonu trestu domácího vězení.

Před vydáním pravomocného rozhodnutí je úkolem probačního úředníka zjistit postoj obviněného k jeho trestné činnosti, jeho zájem odčinit důsledky jím spáchaného trestného činu včetně kroků k postupné úhradě škody.¹⁶⁶ Tato činnost směřuje k naplnění cílů restorativní justice, tedy k tomu, aby si pachatel uvědomil, co svým činem způsobil a sám se aktivně podílel na odstranění škody a aby tak následně mohlo dojít k vyřešení samotného konfliktu mezi obětí a pachatelem.

Další úkolem probačního úředníka je poskytnout obviněnému adekvátní informace o výkonu trestu domácího vězení a následně zprostředkovat slib obviněného pro potřeby soudu. V této fázi probační úředník také musí zjistit, zda má obviněný stálé bydliště, zda v něm skutečně žije a v neposlední řadě také, jestli bude možné do tohoto bydliště umístit monitorovací zařízení nebo provádět namátkovou fyzickou kontrolu.¹⁶⁷ Informace o tom, zda obviněný má bydliště a zda v tomto místě bude možné trest odnětí svobody vykonat, je velice důležitá už před vynesením odsuzujícího rozsudku, protože jak již bylo řečeno, v odsuzujícím rozsudku dle § 60 odst. 4 TZ soud stanoví časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí a právě při stanovení tohoto časového období soud přihlíží k času, který odsouzený potřebuje k cestě do zaměstnání. Tedy v ideálním případě by soud měl již v tuto dobu mít poměrně jasnou představu o tom, kde bude trest domácího vězení vykonáván. Nutno podotknout, že v praxi se nejedná

¹⁶⁵ Probační a mediační služba ČR. [online] O PMS – Poslání a cíle PMS ČR. [cit. 16. 4. 2013] Dostupné z <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

¹⁶⁶ Ministerstvo spravedlnosti ČR. [online] Činnost Probační a mediační služby v rámci zajištění a zabezpečení výkonu trestu domácího vězení a následně i v propojení s elektronickým kontrolním systémem. [cit. 16. 4. 2013]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310183>.

¹⁶⁷ Ministerstvo spravedlnosti ČR. [online] Činnost Probační a mediační služby v rámci zajištění a zabezpečení výkonu trestu domácího vězení a následně i v propojení s elektronickým kontrolním systémem. [cit. 16. 4. 2013]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310183>.

o úplnou samozřejmost. Dost často tedy úplná zpráva od Probační a mediační služby o poměrech odsouzeného a o místě výkonu trestu přichází až ve chvíli, kdy předseda senátu s konečnou platností rozhoduje o nařízení místa výkonu trestu dle [§ 334a odst. 1 písm. b)].

Dále probační úředník také zjišťuje, zdali zaměstnání obviněného umožňuje bez problémů trest vykonat a dodržovat stanovený režim. Dle mého názoru je v tomto případě míněna situace, kdy je zaměstnání odsouzeného spojeno například s častými zejména zahraničními cestami. V tomto případě by pak jistě nebylo možné stanovit režim, který by bylo možné dodržovat.

Další úkolem probačního úředníka je zjistit, zda způsob života a rodinné poměry obviněného nevytváří rizika selhání v případě uložení trestu domácího vězení. Mimo to musí probační úředník poskytnout soudu informaci, jestli uložení tohoto trestu nepovede k vytvoření zbytečné zátěže pro rodinné příslušníky nebo rodinu a sociálního okolí obviněného. Jako příklady těchto situací ministerstvo spravedlnosti na svých stránkách uvádí třeba případy drogové či jiné závislosti obviněného nebo agresivní či ohrožující chování obviněného vůči vlastní rodině.¹⁶⁸

Na základě všech těchto údajů, probační úředník vytvoří podrobnou zprávu, kterou předkládá soudu. Soud by následně na základě této zprávy měl rozhodnout o vhodnosti uložení tohoto trestu a následně by mu tato zpráva měla posloužit jako stěžejní dokument pro stanovení vhodných podmínek výkonu trestu domácího vězení.

V druhé fázi, jak již bylo řečeno, Probační a mediační služba zajišťuje výkon již pravomocně uloženého trestu domácího vězení. To v praxi znamená, že vede spisovou dokumentaci a evidenci odsouzených a podává pravidelné zprávy o výkonu trestu. Dále také zajišťuje pravidelné namátkové fyzické kontroly odsouzených.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Ministerstvo spravedlnosti ČR. [online] Činnost Probační a mediační služby v rámci zajištění a zabezpečení výkonu trestu domácího vězení a následně i v propojení s elektronickým kontrolním systémem. [cit. 16. 4. 2013].

Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310183>

¹⁶⁹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. [online] Činnost Probační a mediační služby v rámci zajištění a zabezpečení výkonu trestu domácího vězení a následně i v propojení s elektronickým kontrolním systémem. [cit. 16. 4. 2013].

Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310183>.

Další úkoly Probační a mediační služby souvisejí s elektronickým kontrolním systémem. Po zavedení elektronické kontroly bude do činnosti tohoto orgánu spadat také povinnost zajišťovat komunikaci a kontrolní činnost vůči poskytovateli elektronického kontrolního systému, dále povinnost předávat odsouzeného do evidence poskytovatele elektronického kontrolního systému k výkonu trestu a pravidelně monitorovat výkazy poskytovatele elektronického kontrolního systému o výkonu trestu domácího vězení a případně zajišťovat zásahy orgánů v trestním řízení při porušení podmínek výkonu trestu domácího vězení.¹⁷⁰

Kromě všech výše uvedených úkolů má Probační a mediační služba zajišťovat a koordinovat probační a resocializační programy, jež mají být uloženy v rámci přiměřených povinností a omezení dle § 60 odst. 5 TZ. Poslední a dle mého názoru nejdůležitější povinností probačního úředníka je být v pravidelném kontaktu s odsouzeným i jeho okolím a vykonávat standartní probační činnosti zahrnující i práci s poškozenými s cílem zmírnit následky trestného činu a řešit náhradu vzniklé škody.¹⁷¹

3.9. Elektronický kontrolní systém

Následující kapitola bude věnována, jak napovídá její název, elektronickému kontrolnímu systému, jež by měl být nedílnou součástí každého výkonu trestu domácího vězení. Elektronický monitoring nejen že přirozeně zvyšuje důvěru společnosti ve výkon tohoto trestu, navíc elektronická kontrola dává šanci odsouzeným vštípit si určité návyky a naučit je pravidelnému dennímu režimu nikoli v nápravném zařízení, ale v jejich vlastním prostředí. Přitom například nasazení náramku dává odsouzenému jasně najevo, že jeho chování a dosavadní způsob života jsou společensky nepřijatelné a že je od něj jako pachatele vyžadováno, aby se radikálně změnil. A jsou-li orgány činné v trestním řízení schopny zjistit, kde se odsouzený v daný okamžik nachází, mohou snáze dohlížet na

¹⁷⁰ Srov. Ministerstvo spravedlnosti ČR. [online] Činnost Probační a mediační služby v rámci zajištění a zabezpečení výkonu trestu domácího vězení a následně i v propojení s elektronickým kontrolním systémem. [cit. 16. 4. 2013].

Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310183>.

¹⁷¹ Ministerstvo spravedlnosti ČR. [online] Činnost Probační a mediační služby v rámci zajištění a zabezpečení výkonu trestu domácího vězení a následně i v propojení s elektronickým kontrolním systémem. [cit. 16. 4. 2013].

Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310183>.

dodržování dalších omezení či povinností uložených odsouzenému soudem v rámci dohledu.¹⁷²

První podkapitola je věnována nejvyužívanějším technologiím v rámci elektronického monitoringu ve světě. Druhá podkapitola pak popisuje vývoj elektronického monitorování v rámci České republiky, kde po třech letech od zavedení trestu domácího vězení proběhl testovací režim elektronického monitoringu.

3.9.1. Elektronický kontrolní systém

Zařízení sloužící k elektronické kontrole odsouzených se neustále vyvíjejí. Mezi základní formy sledování řadíme sledování prostřednictvím elektronického náramku spojeného s řídicí jednotkou v bytě odsouzeného nebo prostřednictvím vysílačky umístěné na jeho těle.¹⁷³ První systém se skládá ze třech částí, jejichž fungování je navzájem propojeno. První částí je vysílač (v podobě elektronického náramku). Vysílač je tvořen z plastového pásku s elektrickým obvodem uvnitř a jeho součástí je zařízení velikosti náramkových hodinek. Toto zařízení je připevněno na kotník odsouzeného.¹⁷⁴ Druhou částí je přijímací jednotka umístěná v obydlí odsouzeného a její součástí bývá jednoduchá telefonní linka. Poslední část tvoří počítač umístěn v monitorovacím centru.

Celý systém funguje tak, že z vysílače vychází rádio frekvenční signál k přijímací jednotce.¹⁷⁵ Spojení mezi náramkem na těle odsouzeného a řídicí jednotkou v bytě odsouzeného je v pravidelných intervalech monitorováno kontrolním střediskem prostřednictvím počítačového systému. Kdykoli odsouzený vstoupí nebo vystoupí z okruhu dosahu přijímací jednotky, či jakmile dojde k jakémukoli přerušení spojení mezi náramkem a řídicí jednotkou, kontrolní středisko tuto situaci vyhodnocuje. Obvod tohoto okruhu by zpravidla měl mít 25-45m.¹⁷⁶ Pokud je nepřítomnost odsouzeného v rozporu s časem stanoveným v rozsudku, je o tomto porušení podáno hlášení. Pracovník následně zjišťuje příčinu přerušení signálu. Pokud dojde ke zjištění, že příčinou přerušení signálu je svévolné

¹⁷² HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*. 2005, č. 12, s. 10.

¹⁷³ NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 96.

¹⁷⁴ NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 96.

¹⁷⁵ National Institute of Corrections. *Designing an Electronic Monitoring Program: A Guide to Program Design, Implementation, and Management: The Experience of Clackamas County, Oregon* [online]. Clackamas County Community Corrections, 1989, s. 13 – 14. [cit. 28.3.2012]. Dostupné z [www: <<http://static.nicic.gov/Library/008745.pdf>>].

¹⁷⁶ KREJČÍROVÁ, K. Nový trest domácího vězení. *Státní zastupitelství*, 2009, č. 10 s. 20.

opuštění místa výkonu trestu domácího vězení odsouzeným, informuje se probační úředník nebo, pokud je tato činnost zajišťována přímo pracovníky probační služby, soud.¹⁷⁷

Druhý systém funguje na principu satelitního sledování tedy sledování odsouzeného prostřednictvím GPS. Když odsouzený opustí dům, je možné přesně sledovat, kam jde. Mimo jiné je možné přesně zjistit, zda se odsouzený ve stanovený čas nachází na předem určeném místě např. v práci. Na základě tohoto systému lze také vytvořit tzv. chráněné zóny, do kterých není žádoucí vstup pachatele (např. z důvodu ochrany oběti). V tomto případě si oběť také může vyžádat, pokud chce být dostatečně informována, zaslání textové zprávy, jakmile se pachatel dostane do inkriminované zóny.¹⁷⁸

Při popisu fungování elektronického monitoringu, je také důležité položit si otázku, jaký má elektronický monitoring vliv na odsouzeného a na jeho sociální okolí. Pokud se budeme zabývat vlivem na odsouzeného tak lze konstatovat, že ač nošení náramku část osob označuje za fyzicky nepohodlnou, samotný princip elektronického sledování bývá hodnocen kladně: *jako nástroj vynucující určitou disciplínu, který je nestranný a postihuje odsouzeného jen nezbytnou měrou.*¹⁷⁹ Pozitivní vnímání elektronického monitoringu naznačuje i zkušenost získaná naší probační službou během testovacího období, tento závěr lze vyvodit z toho, že odsouzení byli do projektu testování elektronického monitoringu zařazeni povětšinou za dobré chování, jinými slovy “za odměnu”.¹⁸⁰ Jak potvrzují i slova vedoucího pracovníka Probační a mediační služby Praha Mgr. Špejry, elektronický monitoring může, v porovnání s nevyzpytatelnými namátkovými kontrolami, které mohou přijít i kdykoli v noci, přinést pro osoby ve výkonu trestu domácího vězení jistý druh úlevy.¹⁸¹ V tomto ohledu je pak jistě elektronický monitoring mnohem přijatelnější i pro sociální okolí odsouzeného. Dále například z rakouských průzkumů vyplývá, že elektronické sledování bylo vnímáno pozitivně především partnery odsouzených. Oceňována byla především zvýšená přítomnost odsouzeného v obydlí, zlepšení spolehlivosti partnera, ale také zlepšení partnerského soužití.¹⁸²

¹⁷⁷ HULÁN, P., Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku. *Rodina a práva*. 2010, č. 1, s. 16.

¹⁷⁸ [citováno 1. 4. 2013] Dostupné z <https://housearrest.com/products/global-positioning-satellite-gps/>.

¹⁷⁹ HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*. 2005, č. 12, s. 10.

¹⁸⁰ Viz rozhovor s Mgr. Michalem Špejrou jako příloha č. 1.

¹⁸¹ Viz rozhovor s Mgr. Michalem Špejrou jako příloha č. 1.

¹⁸² KREJČÍŘOVÁ, K. Nový trest domácího vězení. *Státní zastupitelství*, 2009, č. 10 s. 19.

3.9.2. Předpokládaný vývoj elektronického monitorování v České republice

V období srpna až listopadu roku 2012 byl realizován a úspěšně vyhodnocen „Elektronický experiment odsouzených“. V následující kapitole se pokusím popsat průběh tohoto experimentu. K tomu uvádím, že veškeré informace, které v rámci této kapitoly používám, jsem získala na stránkách Probační a mediační služby (PMS), která je zároveň s podporou Ministerstva spravedlnosti realizátorem tohoto experimentu. Tento experiment, jehož cílem bylo ve zkušebně ověřit v malém rozsahu provoz elektronického monitoringu odsouzených, byl zahájen k 1. 7. 2012. Zkušenosti tímto experimentem získané měly být dále využity pro přípravu plošného zavedení elektronického monitoringu do praxe trestní justice v České republice. Celý experiment trvající čtyři měsíce provedla společnost 3 M, jež zvítězila ve veřejné zakázce malého rozsahu na „zkušební provoz“ a pronájem 25 monitorovacích zařízení.

PMS tedy v průběhu experimentu měla k dispozici 25 monitorovacích zařízení. Experimentu se účastnili odsouzení, kterým byl uložen samostatný alternativní trest domácího vězení (§ 60 TZ) nebo měli v rámci podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (§88 TZ) uloženo opatření shodné s domácím vězením a kteří s účastí na experimentu dobrovolně souhlasili. Účast byla dobrovolná vzhledem k tomu, že zájemců o účast v experimentu bylo více než zařízení. Za porušení stanovených podmínek následovalo vyloučení z experimentu a obnovení intenzivních namátkových kontrol.

Předmětem ověření byly zejména tyto parametry:

- Montáž a demontáž elektronických monitorovacích zařízení zaměstnanci PMS (zejména schopnost probační úředníku nainstalovat/odinstalovat „elektronický náramek“)
- Provoz monitorovacího centra
- Funkčnost elektronických monitorovacích zařízení včetně simulace porušení režimu elektronického monitoringu
- Spolupráce s dodavatelem při správě a servisu dodaného hardware a software
- Profesionální potřebu PMS na zajištění této formy provozu
- Účinnost kombinování elektronického monitorování a probační práce s odsouzeným k trestu domácího vězení či podmíněně propuštěnými z výkonu trestu odnětí svobody se současným uložením opatření shodným s domácí vězením

- Součinnost s orgány činnými v trestním řízení a vězeňskou službou při aplikaci Elektronického monitoringu

Experimentu se zúčastnilo 47 osob, z toho 43 odsouzených k trestu domácího vězení a opatření domácího vězení v rámci podmíněného propuštění. Zbývající 4 osoby tvořili probační úředníci v pilotních střediscích, jejichž úkolem bylo zejména testovat různé varianty porušení monitorovacího režimu. Podmínky experimentu porušilo 5 odsouzených, jeden z těchto odsouzených přišel o bydlení, zbylé 4 osoby nedodržely stanovené podmínky a z experimentu byly vyloučeny.

Testovaná technologie v průběh experimentu zaznamenala všechna porušení monitorovacího režimu u odsouzených (nejspíše tedy snahu o odejmutí „elektronického náramku“, opuštění místa výkonu trestu v době, ve které se má dle rozhodnutí soudu na daném místě zdržovat apod.). Technologická způsobilost testované technologie byla i současně ověřována opakovanými namátkovými kontrolami probačních úředníků v obydlí odsouzených a přímou komunikací s monitorovacím centrem z obydlí odsouzeného.

V průběhu experimentu byla využita technologie RF¹⁸³, jež spočívá v tom, že odsouzený má na svém těle nainstalován náramek, který souží jako vysílač, přijímač je pak nainstalován v prostorovém středu obydlí odsouzeného, v němž má odsouzený v rámci uložené sankce soudem stanovenou povinnost zdržovat se v určenou dobu v místě svého obydlí. Zařízení je pak „naladěno“ na GMS¹⁸⁴ síť, jež zajišťuje monitorovací proces.

Závěrečné výstupy z celého experimentu jsou pak následující:

- Na závěr experimentu bylo možné konstatovat, že probační úředníci jsou schopni instalace i reinstalace „elektronických náramků“ na tělo resp. na kotník odsouzených osvojili velmi rychle.
- Technologie, zejména při jejím představování v rámci setkání v jednotlivých soudních krajích, zaznamenala nejen všechna porušení monitorovacího režimu u odsouzených, ale i přesný čas tohoto porušení.
- Testovaná technologie také prokázala bezpečnostní odolnost proti jakémukoliv narušení.

¹⁸³ Radio frekvenční systém.

¹⁸⁴ Globální Systém pro Mobilní komunikaci.

- Jako další výhoda této technologie se ukázala vodotěsnost elektronického náramku, tedy možnost odsouzeného se koupat v rámci osobní hygieny.
- Náklady experimentu činily 165 Kč za jeden monitorovací den a za jednoho odsouzeného.

Závěr tohoto experimentu tvořilo konstatování, že elektronický monitorovací systém potvrdil technologickou způsobilost, bezpečností odolnost i přijatelnou finanční náročnost monitorovací technologie. Na základě tohoto experimentu bylo tedy rozhodnuto o zavedení systému elektronického monitoringu odsouzených pro širší využití v rámci výkonu trestní spravedlnosti.

Provozovatelem systému elektronického monitoringu má být probační a mediační služba ČR, která by kromě instalace a reinstalace monitorovacích zařízení zajišťovala i provoz monitorovacího centra, včetně součinnosti s dodavatelem při správě a servisu monitorovacích zařízení a také zajištění probačních činností v rámci výkonu trestu a opatření domácího vězení.¹⁸⁵ Prvotním záměrem po vyhodnocení tohoto zkušebního režimu bylo, vypsát veřejnou zakázku, jejímž cílem měl být výběr dodavatele, který by zajistil technologickou způsobilost, bezpečností odolnost a přijatelnou finanční náročnost celého „monitorovacích systému“.

Záměrem této zakázky mělo být:

Dodávka 500 kusů jednotlivých monitorovacích zařízení sloužících k monitorování přítomnosti odsouzeného, tedy zařízení umístěná na těle a v obydlí odsouzeného, s možností navýšení tohoto počtu dle potřeby až na 2000 kusů a dodávka monitorovacího centra. Tedy dodávka hardwaru a softwaru nutného k centrálnímu monitorování přítomnosti odsouzených osob v obydlí v určeném čase a jeho instalace v prostorách určených PMS včetně propojení s automatizovaným informačním systémem Probační a mediační služby. Předmětem této zakázky měl být také servis dodaných zařízení po dobu platnosti smlouvy. Délka platnosti této smlouvy je předběžně plánovaná na dobu pěti let. Dalším záměrem byla dodávka technického řešení pro Agendový informační systém PSM, tedy dodávka serverů, diskového pole, systému zálohování a „serverovny AIS PMS“.

¹⁸⁵ Experiment do jisté míry vycházel z pozitivní zkušenosti z aplikace elektronického monitoringu například ve skandinávských zemích, kde probační služba plní jak roli provozovatele monitorovacího systému a to včetně monitorovacího centra, tak i současně zajišťuje nezastupitelnou roli probační práce s pachatelem.

Nakonec mělo předmětem této zakázky být proškolení zaměstnanců PMS, zejména tedy proškolení zaměstnanců PMS k obsluze monitorovacího centra a montáži a demontáži monitorovacích zařízení. Předpokládaná hodnota této veřejné zakázky byla stanovena na 229.500.000,- Kč bez DPH.

Ovšem poslední informace týkající se elektronického monitoringu odsouzených ze dne 29.4.2013, která je zveřejněná na stránkách Probační a mediální služby, informuje o změně plánů na elektronický monitoring odsouzených. V této tiskové zprávě je uvedeno, že v přímém důsledku amnestie prezidenta republiky z 1. 1. 2013 bylo nutné přehodnotit veřejnou zakázku s názvem „Dodávka a zajištění provozu zařízení soužícího k elektronickému monitorování odsouzený k trestu domácího vězení“. Toto rozhodnutí je odůvodněno tím, že amnestie na delší dobu výrazně snížila počet odsouzených vhodných pro využití a podle původního záměru by předmětná veřejná zakázka mohla být vnímána jako finančně předimenzovaná, protože počítala s průměrnými stavy odsouzených před amnestií. V důsledku toho by měl být vypsán záměr nový, který by měl být zveřejněn v průběhu června roku 2013.¹⁸⁶

¹⁸⁶ [citováno 1. 6. 2013] Dostupné z www.pmscr.cz/o-pms.cz.

4. Trest domácího vězení v zahraniční úpravě

Trest domácího vězení má ve světě poměrně dlouhou tradici, a protože v naší právní úpravě je trest domácího vězení poměrně nový, přišlo mi vhodné nastínit právní úpravu některých dalších států. Na prvním místě jsem se rozhodla pro Spojené státy americké a to vzhledem k tomu, že právě zde má trest domácího vězení kořeny. K dalšímu srovnání jsem vybrala Slovensko a to z toho důvodu, že právní řády České a Slovenské republiky jsou si v mnoha ohledech velmi blízké. Nakonec jsem se rozhodla popsat právní úpravu trestu domácího vězení v Rakousku a Polsku zejména kvůli tomu, že obě země v nedávné době řešily problematiku zavedení elektronického monitoringu.

4.1. Spojené státy americké

První moderní pojetí trestu domácího vězení se začalo využívat ve Spojených státech amerických v průběhu 80. let (house arrest/home confinement). Již v roce 1984 byl na Floridě zahájen program domácího vězení spojený s elektronickým monitoringem.¹⁸⁷ V počátcích hráli roly ekonomické úvahy a v důsledku toho se kladl důraz, spíše než na nápravu pachatele, na jeho potrestání a omezení (incapacitation).¹⁸⁸ V současné době je v USA stejně jako u nás tento trest chápán jako sankce, která má zajistit, aby byl pachatel v souladu s podmínkami stanovených soudem byl pod dozorem probačního úředníka nebo elektronického monitoringu ve stanovený čas nucen zdržovat se v místě svého bydliště. Zároveň je také cílem tohoto trestu, ponechat pachatele v jeho rodinném prostředí, aby mohl nadále pracovat či chodit do školy. Obdobně jako v naší právní úpravě i v USA domácí vězení slouží jako alternativní trest, jež má být ukládán za méně závažné trestné činy a zároveň má být přísnější než pravidelný dohled, ale také má být méně omezující než trest odnětí svobody.¹⁸⁹ Oproti naší právní úpravě je v USA hojně využíván tzv. „back-door“ typ domácího vězení (k tomuto modelu zřejmě směřuje nové ustanovení trestního zákoníku § 57a), kdy se odsouzený domácímu vězení podrobuje po částečném výkonu trestu odnětí svobody. Přitom se vychází z předpokladu, že takové opatření snižuje

¹⁸⁷ KREJČÍŘOVÁ, K. Nový trest domácího vězení. Státní zastupitelství, 2009, č. 10 s. 16.

¹⁸⁸ HOŘÁK, J. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*. 2005, č. 12, s. 8.

¹⁸⁹ [citováno 1. 4. 2013]

Dostupné z [<http://www.ojjdp.gov/dso/Home%20Confinement%20EM%20Lit%20Review.pdf>].

pravděpodobnost opětovného spáchání trestních činů, popř. že se prodlužuje interval mezi propuštěním z výkonu trestu a opětovným páchaním trestné činnosti.¹⁹⁰

V zásadě tedy existují dvě základní možnosti užití trestu domácího vězení. Před rozhodnutím soudu (pretrial) a následně po rozhodnutí soudu (postadjudication). První z možností se využívá zejména jako alternativa k vazbě, jedná se o záruku, že se daná osoba dostaví k soudnímu jednání.¹⁹¹ Druhá z možností představující výkon trestu odsouzeného za spáchaný trestný čin a v zásadě se rozlišují tři stupně. První stupeň (curfew) požaduje, aby odsouzený setrval v obydlí každý den v určený čas. Druhý stupeň (home detention) požaduje na odsouzeném, aby se v obydlí zdržoval vždy s výjimkou předem naplánovaných a soudem povolených činností jako například pracovní či školní povinnosti. Třetí a nejpřísnější stupeň (home incarceration) se vyznačuje povinností odsouzeného zdržovat se v obydlí dvacet čtyři hodin denně s výjimkou návštěv lékaře, soudních jednání apod. Rozdělení na výše uvedené tři stupně vychází z předpokladu, že trest domácího vězení může být uložen za různé trestné činy a různým pachatelů a proto je zapotřebí, s přihlédnutím k okolnostem daného případu, využívat různých stupňů omezení.¹⁹²

Velmi důležitou součástí výkonu trestu domácího vězení je probační dohled (supervision by officers). Probační úředník má pomoci zabránit odsouzenému v páchaní další trestné činnosti, zajistit bezpečnost veřejnosti a dohlížet na to, zda odsouzený dodržuje stanovený režim, tedy zda chodí do práce či zda se neangažuje v nezákonných aktivitách. Vzhledem k tomu, že současně s probačním dohledem bývá v USA domácí vězení spojeno s elektronickým monitoringem odsouzeného, je úkolem probačního úředníka také pravidelně kontrolovat, zda monitorovací zařízení v pořádku funguje a zda nenese známky nějakého pokusu o poškození.¹⁹³

¹⁹⁰ Ministerstvo spravedlnosti ČR. [online] Zkušenosti ze zahraničí – americký vs. Evropský model. [cit. 1. 4. 2013].

Dostupné z <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185>

¹⁹¹ Court&Community – Home Confinement [cit. 1. 4. 2013].

Dostupné z http://www.kywp.uscourts.gov/court_comm/cchome.pdf.

¹⁹² Srov. *Home Confinement/Electronic Monitoring*. [online]. [cit. 11.4.2013]. Dostupné z <http://www.ojjdp.gov/mpg/progTypesHomeConfinement.aspx>.

¹⁹³ Court&Community – Home Confinement [cit. 1. 4. 2013]

Dostupné z http://www.kywp.uscourts.gov/court_comm/cchome.pdf.

Elektronický monitoring je v USA zajišťován celou řadou specializovaných soukromých společností, jež za tímto účelem využívají systémy radiové nebo GPS lokalizace, oba systémy fungují obdobně, jak je popsáno v kapitole elektronický monitoring odsouzených.¹⁹⁴

Pro odsouzeného, který řádně plní stanovené podmínky, existuje institut „zaslouženého volna“, tento režim odsouzenému umožňuje zdržovat se mimo místo výkonu trest ve stanoveném časovém období, které je navíc a je určeno pro jiné aktivity odsouzeného, které musí být schválené. Naopak pokud odsouzený, neplní podmínky výkonu trestu, může dojít ke zpřísnění podmínek. Nejprve je odsouzenému udělena důtka, následně může dojít ke ztrátě „zaslouženého volna“, pokud odsouzený takové volno získal a při nejzávažnějších porušeních následuje přerušování výkonu trestu domácího vězení a nástup do výkonu trestu odnětí svobody.¹⁹⁵

4.2. Slovensko

V české i slovenské právní úpravě¹⁹⁶ byl trest domácího vězení zaveden při rekodifikaci trestního práva hmotného s tím rozdílem, že na Slovensku k zavedení tohoto trestu došlo již k 1. 1. 2006. Zajímavé je zjištění, že za šest let své existence byl uložen jen ve 197 případech, což je skutečně malé číslo, pokud si porovnáme, že nepodmíněný trest odnětí svobody byl za to samé časové období uložen přibližně v 35 tisících případech.¹⁹⁷

Obdobně jako v české právní úpravě je postavení tohoto trestu v rámci systému trestů. Paragraf 32 slov. tr. zák., jež vymezuje druhy trestů, trest domácího vězení řadí hned za trest odnětí svobody, z čehož se, stejně jako v naší právní úpravě, dá usuzovat, že se jedná o významnou alternativu k nepodmíněnému trestu odnětí svobody.¹⁹⁸

Obsah trestu domácího vězení upravuje § 53 slov. tr. zák., který stanoví, že trest domácího vězení lze uložit v maximální výměře jednoho roku (což je poloviční rozsah než dovoluje česká právní úprava) a lze jej uložit za spáchání přečinu.¹⁹⁹ Okruh trestných činů,

¹⁹⁴ Srov. Kapitola 4.9. Elektronický kontrolní systém.

¹⁹⁵ Srov. Court&Community – Home Confinement [cit. 1. 4. 2013].

Dostupné z http://www.kywp.uscourts.gov/court_comm/cchome.pdf

¹⁹⁶ Zákon č. 300/2005 Sb. Trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹⁷ ČENTĚŠ, J., Generální prokurátura Slovenskej republiky, právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě [citováno 16. 4. 2013] dostupné z [<http://www.ok.cz/iksp/docs/121123Centes.pdf>].

¹⁹⁸ ČENTĚŠ, J., Generální prokurátura Slovenskej republiky, právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě [citováno 16. 4. 2013] dostupné z [<http://www.ok.cz/iksp/docs/121123Centes.pdf>].

¹⁹⁹ Srov. § 10 zákona č. 300/2005 Sb., Trestní zákon.

za které lze trest domácího vězení uložit se tedy zdánlivě vztahuje na stejnou kategorii deliktů, protože přečiny jsou ve slovenské právní úpravě vymezeny shodně jako v české. Avšak ve skutečnosti lze dle slovenské právní úpravy trest domácího vězení uložit pouze za ty přečiny, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje pět let. Tento závěr je nutné dovodit z ustanovení § 34 odst. 6 a 7 slov. tr. zák., který stanoví, že za jakýkoli trestný čin, jehož horní hranice trestní sazby převyšuje pět let, soud musí uložit trest odnětí svobody. Není přitom rozhodující, zda jde o zločin nebo přečin.²⁰⁰

Další podmínky obsažené v české právní úpravě v rámci § 60 odst. 1 písm. a) a b) TZ ve slovenské úpravě chybí. Což znamená, že při ukládání tohoto trestu se dle slovenské úpravy nepřihlíží k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a k poměrům pachatele. Velkým rozdílem je také absence písemného slibu, kterou tak slovenská právní úprava neřeší konflikt s ochranou domovní svobody.²⁰¹

Rozdíl obou úprav spočívá i ve vymezení prostoru, ve kterém se odsouzené osoba má zdržovat, zatímco slovenská právní úprava stanovuje povinnost odsouzeného zdržovat se ve svém obydlí včetně náležejících prostor, čím je například explicitně řešena i zahrada náležející k domu.²⁰² Naproti tomu obě úpravy shodně upravují, že dobu, po kterou se má odsouzený v daném prostoru zdržovat, stanoví soud.

Na rozdíl o české právní úpravy § 53 odst. 3 trestného zákona zakotvuje výslovnou povinnost odsouzeného vést po dobu výkonu řádný život, absence této povinnosti je označována jako výrazný nedostatek české právní úpravy.²⁰³

Otázku přeměny trestu domácího vězení na nepodmíněný trest odnětí svobody řeší už samotný § 53 trestného zákona, přičemž nutno říci, že slovenská právní úprava je výrazně shovívavější než česká právní úprava neboť stanoví, že dva dny nevykonaného trestu se rovnají jednomu dni nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Na závěr je třeba upozornit na skutečnost, že dle § 435 odst. 3 trestného poriadku²⁰⁴ je uzákoněné oprávnění odsouzeného požádat o upuštění z výkonu zbytku trestu domácího

²⁰⁰ ŠČERBA, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, Praha : Leges 2011, s. 326.

²⁰¹ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P., Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7-8, s. 12.

²⁰² KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P., Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7-8, s. 12.

²⁰³ Srov. Kapitola 4.3.2. Úprava v rámci § 61.

²⁰⁴ Zákon č. 301/2005 Sb., trestný poriadok, ve znění pozdějších předpisů.

vězení po vykonání poloviny doby stanovené soudem, což je neobvyklé, nejen samotným začleněním tohoto ustanovení do procesně právní úpravy, ale i z pohledu absence stanovení jakékoliv zkušební doby při vyhovění této žádosti.²⁰⁵

4.3. Rakousko

V reakci na alarmující nárůst vězeňské populace zahájilo Rakousko v roce 2006 pilotní projekt za účelem zavedení elektronického sledování u podmíněně propuštěných z trestu odnětí svobody a u krátkodobých trestů (kde odsouzenému hrozí trest odnětí svobody až na šest měsíců). Pilotní projekt probíhal ve dvou fázích, kdy právní fáze byla zahájena v roce 2006 a druhá fáze byla následně zahájena v roce 2008.²⁰⁶

V první fázi se projektu mohli zúčastnit osoby podmíněně propuštěné (tyto osoby by nebyly bez elektronického monitoringu z důvodu negativní sociální prognózy podmíněně propuštěny), které byly zaměstnané či docházely do školy, měly vlastní ubytování a udělily souhlas s elektronickým monitorováním. Elektronický monitoring probíhal na principu satelitní navigace v dopravě, kdy sledovaný byl vybaven vysílačem v podobě náramku, který mu byl umístěn na nohu a náramek byl spojen se satelitem, díky tomu bylo možné sledovat pohyb odsouzeného. Této fázi projektu se oproti očekávanému počtu 100 osob zúčastnilo pouze 20 osob. Během tohoto projektu se také vyskytly potíže technického rázu, kdy například silné sněžení přerušilo spojení, a následovaly chybné popluchy. Tyto technické nedostatky byly posléze odstraněny a v roce 2008 byla spuštěna druhá fáze tohoto modelového projektu.²⁰⁷

V druhé fázi projektu došlo ke změně technického zařízení, namísto satelitní techniky byli odsouzení sledováni prostřednictvím telefonní linky. Sledovaný byl opět vybaven vysílačem v podobě náramku, tento však byl napojen na telefon, v bytě odsouzeného a na pracovišti odsouzeného, byly naistalovány snímače pohybu. Nově bylo elektronické sledování možné použít i ke krátkodobým trestům odnětí svobody, tedy u těch, kde hrozil pachateli trest odnětí svobody až na 6 měsíců („Front-door“ program). Druhé fáze projektu se zúčastnilo 36 odsouzených. Podmínky účasti v projektu byly v zásadě shodné s podmínkami určenými v první fázi. V průběhu tohoto projektu odsouzení museli dodržovat stanovený týdenní plán a nesměli konzumovat alkohol či

²⁰⁵ KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P., Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7-8, s. 13.

²⁰⁶ KREJČÍŘOVÁ, K. Nový trest domácího vězení. *Státní zastupitelství*, 2009, č. 10 s. 17-18.

²⁰⁷ KREJČÍŘOVÁ, K. Nový trest domácího vězení. *Státní zastupitelství*, 2009, č. 10 s. 17-18.

drogy. Z celkového počtu 36 odsouzených bylo 25 podmíněně propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a 11 odsouzených ke krátkodobému trestu. Za celou dobu projektu, pouze 4 osoby zavdali příčinu k ukončení elektronického dohledu. Ve zbývajících 32 dvou případech tedy odsouzení dodrželi stanovené podmínky a povinnosti v rámci elektronického dohledu.²⁰⁸

Vzhledem k tomu, že pilotní projekt se v Rakousku osvědčil je od roku 2010 elektronicky monitorované domácí vězení zakotveno v § 156b zákona o výkonu trestu odnětí svobody.²⁰⁹ Tato úprava vykazuje obdobné znaky jako česká právní úprava. V § 156b tohoto zákona je v odst. 1 stanoveno, že výkon trestu elektronicky monitorovaného domácího vězení znamená, že se odsouzený zdržuje ve svém bydlišti a zabývá se vhodnými činnostmi. Těmito činnost je myšleno zejména výkon zaměstnání, vzdělání, péče o děti apod. Odsouzenému je zakázáno opustit bydliště kromě výkonu zaměstnání, obstarávání nutných životních potřeb, zajištění lékařské péče či z jiných důvodů, které stanoví soud ve svém rozhodnutí. Druhý odstavec § 156b následně stanoví, že podmínky, jež soud určí ve svém rozhodnutí, mají vést k vedení života, který je v souladu s účelem trestu, zejména je pak nutné stanovit přesný čas, ve kterém je odsouzený povinen zdržovat se ve svém obydlí. V odstavci 3 § 156b je následně stanovena povinnost odsouzeného nahradit náklady určené nařízením ministryně spravedlnosti na elektronické domácí vězení. Tato povinnost neplatí, pokud by byly ohroženy minimální životní potřeby odsouzeného a osob, ke kterým má odsouzený vyživovací povinnost.

4.4. Polsko

Trest domácího vězení, jež je upraven v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody mimo vazební věznic v systému elektronického dozoru,²¹⁰ je v Polsku využíván teprve od 1. 9. 2009 a jeho účinnost by měla trvat pouze do 31. srpna 2014. Elektronicky monitorované domácí vězení je tedy v polském právním řádu upraveno pouze dočasně, aby mohlo být dostatečně ozkoušené v praxi a pokud se osvědčí, bude následně trvale

²⁰⁸ KREJČÍŘOVÁ, K. Nový trest domácího vězení. Státní zastupitelství, 2009, č. 10 s. 18-19.

²⁰⁹ [citováno 25. 5. 2013] Dostupné z [http://www.jusline.at/Strafprozessordnung_\(StPO\).html](http://www.jusline.at/Strafprozessordnung_(StPO).html).

²¹⁰ Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, Dz.U. 2007, Nr. 191 poz. 1366. [citováno 1. 4. 2013] Dostupný z WWW: <<http://isip.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20071911366>>.

zařazeno do systému trestů. Hlavním důvodem pro zavedení elektronicky monitorované domácí vězení byla snaha snížit vězeňskou populaci (Polsko se dlouhodobě potýká s vysokým prizonizačním indexem).²¹¹

Na rozdíl od naší právní úpravy systém elektronického monitoringu v Polsku slouží nejen ke kontrole, zda se odsouzený zdržuje v určené době na určeném místě, ale cílí také na kontrolu zákazu styku (přibližování se) odsouzeného s určenými osobami. Kontrola chování odsouzeného spočívá v dodržování soudem uložené povinnosti zdržovat se v místě bydliště nebo jiném určeném místě ve stanovené době, stejně tak spočívá v povinnosti nezdržovat se na určených místech nebo zákazu přibližování se ke konkrétní osobě za pomoci technických prostředků.²¹²

Elektronický monitoring funguje obdobně, jak bylo popsáno v kapitole elektronický monitoring odsouzených na principu vysílače v podobě elektronického náramku a přijímače v místě bydliště či pobytu odsouzeného. K těmto zařízením je navíc přiřazeno přenosné registrační zařízení, jež mohou využívat pro kontrolu pohybu odsouzeného soudní kurátoři.²¹³

²¹¹ KÁČER, R. Zmocněnec ministra pro elektronický monitoring Pawel Nasilowski: Elektronický monitoring u nás čeká na první vězně. *České vězeňství*. 2009, roč. 2009, č. 4, s. 2 – 3.

²¹² KÁČER, R. Zmocněnec ministra pro elektronický monitoring Pawel Nasilowski: Elektronický monitoring u nás čeká na první vězně. *České vězeňství*. 2009, roč. 2009, č. 4, s. 2 – 3.

²¹³ KÁČER, R. Zmocněnec ministra pro elektronický monitoring Pawel Nasilowski: Elektronický monitoring u nás čeká na první vězně. *České vězeňství*. 2009, roč. 2009, č. 4, s. 2 – 3.

5. Závěr

Jedním z důvodů pro zavedení trestu domácího vězení do českého právního řádu byla snaha ulevit přetíženým věznicím a celková snaha snížit náklady na výkon trestu. I když trest domácího vězení má po trestu odnětí svobody představovat druhý nejpřísnější trest, obecně ve společnosti panuje spíše skeptický postoj k trestu domácímu vězení jako alternativě k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a mezi časté názory patří, že trest domácího vězení nepředstavuje pro odsouzeného žádný významný postih.

Na základě poznatků získaných v průběhu zpracování této práce se však s tímto názorem, hned z několika důvodů, nemohu ztotožnit. Mezi ty nejzásadnější dle mého názoru patří nemožnost vzdání se odsouzeného od místa výkonu trestu kromě soudem vymezeného časového období. Toto období je pak povětšinou omezeno jen na dobu výkonu zaměstnání a na cestu do zaměstnání. Odsouzený je tedy nucen zdržovat se ve svém obydlí každý pracovní den v předem daném čase a ve dnech pracovního volna a pracovního klidu po celý den a to až po dobu dvou let. Nad to odsouzený vykonává tento trest s vědomím, že v kteroukoli denní či noční hodinu může přijít namátková kontrola prováděná probačním úředníkem, což samo o sobě je jistě velkým zásahem do života odsouzeného. S přihlédnutím k těmto i dalším okolnostem je nutné konstatovat, že se v porovnání s ostatními alternativními tresty se jedná o nejpřísnější trest.

Na otázku zda tento trest dokáže naplnit účel trestu stejně dobře jako trest odnětí svobody, lze dle mého názoru rovněž odpovědět kladně. Důležité je, že trest domácího vězení se ukládá s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a s přihlédnutím k osobě a poměrům pachatele. Jinými slovy trest domácího vězení je ukládán v případech, kdy není zapotřebí tak závažného zásahu do života odsouzeného jaký představuje nepodmíněný trest odnětí svobody. Tento trest do jisté míry plní a po zavedení elektronického monitoringu už bez pochyby bude v plné míře plnit ochranou funkci společnosti. Samotný fakt, že je odsouzený nucen dodržovat soudem stanovený režim, má na odsouzeného jistě i výchovný účinek. Dále tento trest zahrnuje nesporné výhody, které již byly mnohokrát popsány, mezi nimi i fakt, že při jeho uložení nedochází k zprůtrhání rodinných a sociálních vazeb, odsouzený neztrácí své zaměstnání a může lépe nahradit případnou škodu. Zároveň si myslím, že trest domácího vězení naplňuje cíle restorativní justice a to zejména tím, že je pachatel uznán vinným a je mu uložen trest, který mu

umožňuje nahradit způsobenou škodu a pachatel si tak lépe může uvědomit důsledky svého činu.

Tomu, že trest domácího vězení je v rámci české právní úpravy upraven jako vhodná alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a do budoucna je připraven i na to, aby k jeho ukládání docházelo v mnohem větším počtu případů, nahrává i fakt, že ze strany zákonodárce se stále více projevuje snaha, o co možná nejširší využití tohoto trestu. Tuto snahu zákonodárce lze vyvodit z nedávných novelizací trestního zákoníku, kdy je možné jiné alternativní tresty (trest obecně prospěšných prací a peněžitý trest), při porušování jejich podmínek, přeměnit právě na trest domácího vězení. Zavedení možnosti přeměny alternativních trestů na jinou formu alternativního trestu dle mého názoru směřuje k tomu, aby trest odnětí svobody byl skutečně využíván pouze v krajních případech, kdy není možná jiná alternativa. K tvrzení, že zákonodárce počítá s mnohem širším využitím tohoto trestu, přispívá i fakt, že byl do trestního zákoníku zařazen § 57a, který nově dokonce umožňuje přeměnu trestu odnětí svobody na trest domácího vězení.

V rámci své práce postupně přicházím k názoru, že nezavedený elektronický monitoring trestaného je tím hlavním důvodem, který stále brání výraznějšímu zastoupení trestu domácího vězení v jednotlivých soudních rozhodnutích. V průběhu roku 2012 byly k jeho zavedení učiněny významné kroky v podobě spuštění zkušebního režimu elektronického monitoringu, na který by mělo bezprostředně navázat vyhlášení veřejné zakázky na plošného dodavatele systému elektronického monitoringu.

Ke konci roku 2012 byl trest domácího vězení od doby svého fungování uložen přibližně v 900 případech, což není tak malé číslo, vzhledem k nedůvěře, kterou z počátku soudy vůči tomuto trestu projevovaly. Dle kroků, které byly provedeny v oblasti trestu domácího vězení, lze v blízké budoucnosti očekávat mnohem širšího využití tohoto alternativního trestu, než tomu bylo doposud. V případě zavedení elektronického monitoringu do praxe jej dle současných předpokladů bude využíváno po dobu minimálně pěti let. Po této době se s konečnou platností uvidí, zda se elektronický monitoring osvědčil v praxi a rozhodne se o jeho další budoucnosti. Při pozitivní zkušenosti s elektronickým monitoringem jako nástrojem kontroly odsouzených ve výkonu trestu domácího vězení by bylo možné do budoucna uvažovat i o dalším rozšíření jeho užití, pak by se nabízelo například jeho využití namísto výkonu vazby dle § 67 písm. c) TrŘ.

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
GPS	Globální polohový systém (<i>Global Positioning System</i>)
PMS	Probační a mediační služba
TŘ	Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
USA	Spojené státy americké (<i>United States of America</i>)
ZSM	zákon o soudnictví ve věcech mládeže

Seznam použitých zdrojů

Učebnice a komentáře

1. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné*. 2. vydání. Praha : Leges, 2010. 904 s. ISBN 978-80-87212-49-3.
2. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 1. vydání. Praha : Leges, 2010. 784 s.
3. ISBN 978-80-87212-30-1.
4. JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 2. vydání. Praha : Leges, 2011. 1280 s. ISBN 978-80-87212-99-8.
6. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2009. 968 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
7. NOVOTNÝ, Oto; VANDUCHOVÁ, Marie; ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 6. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010. 584 s. ISBN 978-80-7357-509-0.
8. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl*. 6. vydání. Praha : C.H.Beck, 2008. 1518 s. ISBN 978-80-7400-043-0.
9. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník I. § 1 – 139. Komentář*. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2012. 1303 s. ISBN 978-80-7400-428-5.
11. ŠÁMAL, Pavel; VÁLKOVÁ, Helena; HRUŠÁKOVÁ, Milana; ŠÁMALOVÁ, Milada. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha : C.H.Beck, 2011. 988 s. ISBN 978-80-7400-350-9.
12. VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1.8.2011*. 1. vydání. Praha : ANAG, 2011. 1368 s. ISBN 978-80-7263-677-8.

Monografie

1. DOUBRAVOVÁ, Dagmar; OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka; ŠTERN, Pavel; URBAN, Lukáš a kol. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha : SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001. ISBN 80-902998-0-6.
2. JELÍNEK, Jiří (ed.). *O novém trestním zákoníku. Sborník příspěvků z mezinárodní konference Olomoucké právnické dny, květen 2009*. Praha : Leges, 2009. 224 s. ISBN 978-80-87212-21-9.
3. KALVODOVÁ, Věra. *Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí*. Brno : Masarykova univerzita, 2002. 272 s. ISBN 80210-3025-9.
4. KARABEC, Zdeněk (ed.). *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 146 s. Dostupný také z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/296.pdf>>. ISBN 80-7338-021-8.
5. KARABEC, Z.; DIBLÍKOVÁ, S.; MÁCHÁČKOVÁ, R. *Krátkodobé tresty odnětí svobody : závěrečná studie z výzkumu*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. Dostupný také z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/249.pdf>> 105 s. ISBN 80-86008-76-2.
6. LATA, J. *Účel a smysl trestu*. Praha : LexisNexis CZ s.r.o., 2007. 114 s. ISBN 978-80-86920-24-5.
7. LEVINSON, David (ed.). *Encyclopedia of crime and punishment*. Volume 1. US : Berkshire Publishing Group L.L.C., 2002. 2104 s. ISBN 0-7619-2258-X.
8. OSMANČÍK, Otakar aj. *K problematice alternativních trestů a opatření*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1996. 151 s. ISBN 80-86008-26-6.
9. ROZUM, J. et al. *Vybrané problémy sankční politiky : ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a jeho alternativ : institut zabezpečovací detence*. Praha : Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2005, Dostupný také z WWW: <[http:// http://www.ok.cz/iksp/docs/317.pdf](http://http://www.ok.cz/iksp/docs/317.pdf)>, 198 s. ISBN 80-7338-042-0.
10. SOTOLÁŘ, Alexander aj. *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Díl první. Praha : Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky, 2001. 607 s. Příručky Ministerstva spravedlnosti České republiky, sv. 64.
11. SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P.: *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*, C.H. Beck, Praha 2000, 468 s. 339. ISBN 80-7179-350-7.
12. ŠÁMAL, Pavel. *Osnova trestního zákoníku 2004 – 2006*. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2006. 421 s. ISBN 80-7179-527-5.

13. ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha : Leges, 2011. 416 s. ISBN 978-80-87212-68-4.
14. ŠTERN, Pavel; OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka; DOUBRAVOVÁ, Dagmar (eds.). *Probace a mediace : Možnosti řešení trestných činů*. Praha : Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
15. ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediální služby*. 1. vydání. Ostrava : KEY Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7.
16. ZEHR, Howard. *Úvod do restorativní justice*. Přel. Ludmila Hasmanová a Lenka Ouředníčková. Praha : Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003. 48 s. Přel. z: Little Book of Restorative Justice. ISBN 80-902998-1-4.

Články v tištěných seriálových publikacích a sbornících

1. FOLTÝN, Leo; FOLTÝNOVÁ, Lucie. Trest domácího vězení z pohledu Probační a mediální služby ČR. *Státní zastupitelství*. 2011, roč. 9, č. 6, s. 20 – 24. ISSN 1214-3758.
2. HÁKOVÁ, L., KOTULAN, P., ROZUM, J.: Několik poznámek k trestu obecně prospěšných prací. *Trestní právo* 2005, č. 4, s. 13, ISBN 80-8054-346-1.
3. HOŘÁK, Jaromír. Domácí vězení a elektronická kontrola odsouzených. *Trestní právo*. 2005, č. 12, s. 7 – 12. ISSN 1211-2860.
4. HULÁN, Petr. Trest domácího vězení v novém trestním zákoníku. *Právo a rodina*. 2010, roč. 12, č. 1, s. 16 – 20. Dostupný také z WWW: <<http://www.e-advokacie.cz/cz/clanky/trest-domaciho-vezeni-v-novem-trestnim-zakoniku.html>>. ISSN1212-866X.
5. KÁČER, Robert. Zmocněnec ministra pro elektronický monitoring Pawel Nasilowski: Elektronický monitoring u nás čeká na první vězně. *České vězeňství*. 2009, roč. 2009, č. 4, s. 2 – 3. ISSN 1213-9297.
6. KALVODOVÁ, Věra. Domácí vězení – jedna z možných alternativ odnětí svobody? In *Days of Public Law*. Brno : Masarykova univerzita, 2007, s. 678 - 684. Dostupný také z WWW: <http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/Souhrn_Final.pdf>, ISBN 978-80-210-4430-2.
7. KALVODOVÁ, Věra. Podmíněné odsouzení před novelou trestního zákona č. 253/1997 a po jejím přijetí. *Trestní právo*, 1998, ISBN 80-85963-68-X.
8. KARABEC, Zdeněk. Možnosti sankční politiky. *Kriminalistika*. 2001, roč. 34, č. 3, s. 161 – 174. ISSN 1210-9150.

9. KARABEC, Zdeněk. Nové možnosti pro trestní justici. *Kriminalistika*. 2003, roč. 36, č. 2, s. 88 – 98. Dostupný také z WWW: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2003/03_02/justice.html. ISSN 1210-9150.
10. KARABEC, Zdeněk. Účel trestání. *Kriminalistika*. 2000, roč. 33, č. 2, s. 108 – 117. Dostupný také z WWW: http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/casopisy/kriminalistika/2000/00_02/karabec.html. ISSN 1210-9150.
11. KRÁL, Vladimír. Domácí vězení – další alternativní trest? *Trestněprávní revue*. 2007, roč. 6, č. 8, s. 235 – 238. ISSN 1213-5313.
12. KREJČÍŘIKOVÁ, Kateřina. Aktuální problematika trestu domácího vězení. In *Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings*. Brno : Masarykova univerzita, 2009, s. 960 – 964. Dostupný také z WWW: http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/sbornik/sbornik.pdf. ISBN 978-80-210-4990-1.
13. KREJČÍŘIKOVÁ, Kateřina. Nový trest (trestní opatření) domácího vězení. *Státní zastupitelství*. 2009, roč. 7, č. 10, s. 13 – 20. ISSN 1214-3758.
14. KYSELA, K., VOLEVECKÝ, P., Trest domácího vězení. *Trestní právo*. 2011, č. 7-8, s. 5. ISSN 1214-3758.
15. NAVRÁTILOVÁ, J. Trest domácího vězení. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 94 -97. ISSN 1210-6348.
16. NEZKUSIL, Jiří. K problematice alternativ k trestu odnětí svobody. *Trestní právo*. 2009, č. 7 – 8, s. 7 – 18. ISSN 1211-2860.
17. SOUKUP P. PENĚŽITÝ TREST, TRESTNÍ PRÁVO 2007, Č. 9 s. 27, ISSN 1211-5347.
18. ŠÁMAL, Pavel; KARABEC, Zdeněk. Ke koncepci rekodifikace trestního práva hmotného. *Právník*. 2000, roč. 139, č. 4, s. 321 – 367. ISSN 0231-6625.
19. ŠČERBA, Filip. Trest domácího vězení po novele č. 330/2011 Sb. *Trestněprávní revue*. 2012, roč. 11, č. 1, s. 1 – 5. ISSN 1213-5313.
20. WALACH, Adam. Systém trestů v Polsku. *Státní zastupitelství*. 2010, roč. 8, č. 2, s. 23 - 30. ISSN 1214-3758.

Právní předpisy

1. Zákon č. 117/1852 ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích. Vojenský trestní zákon o zločinech a přečinech č. 19/1855 ř.z.
2. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
3. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
7. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o wykonywaniu kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, Dz.U. 2007, Nr. 191 poz.1366. Dostupný z:
WWW: <<http://isip.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20071911366>>.
8. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
9. Zákon č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů.
10. Zákon č. 306/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a některé další zákony.
11. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 456/2009 Sb., o kontrole výkonu trestu domácího vězení.
12. Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a způsob úhrady.
13. Zákon č. 330/2011 Sb. ze dne 7. října 2011, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

1. BLACK, Matt; SMITH, Russel G. Electronic Monitoring in the Criminal Justice System. *Australian Institute of Criminology* [online]. Canberra : Australian Institute of Criminology, May 2003. [cit. 16.4.2013]. Dostupné z WWW: <<http://www.aic.gov.au/documents/4/6/9/%7B469CBBD4-B204-4F5E-8C73-B9B47C707F05%7Dtandi254.pdf>>.
2. Integrovaný portál Ministerstva spravedlnosti ČR. *Domáci vězení*. [online]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2010. [cit. 16.4.2012]. Dostupné z WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5266&d=310180>> .
3. Integrovaný portál Ministerstva spravedlnosti ČR. *Vláda schválila přelomový projekt ministerstva spravedlnosti – Trest domácího vězení*. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 13.10.2009. [cit. 16.4.2013]. Dostupné z WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=5130&d=309463>> .
4. Integrovaný portál Ministerstva spravedlnosti ČR. *Zkušenosti ze zahraničí - americký vs. evropský model*. [online]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2010. [cit.16.4.2013]. Dostupné z WWW: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?j=33&o=23&k=5272&d=310185>> .
5. *May 2009* [online]. Glasgow School of Social Work, University of Strathclyde, 2009 [cit. 25.11.2011]. Dostupný z WWW: <http://www.cepprobation.org/uploaded_files/pres%20EM09%20Nel.pdf>.
6. *Home Confinement/Electronic Monitoring*. [online]. Washington: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, [cit. 11.1.2012]. Dostupné na WWW: <<http://www.ojjdp.gov/mpg/progTypesHomeConfinement.aspx>>
7. Probační a mediační služba ČR. *Trest domácího vězení*. [online]. Praha : Probační a mediační služba ČR, 2013. [cit. 16.4.2013]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/trest-domaciho-vezeni/>>.
8. ČENTÉŠ, J., Generální prokurátura Slovenskej republiky, Právnická fakulta Univerzity komenského v Bratislavě [cit.16.4.2013]dostupné z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/docs/121123Centes.pdf>>
9. <http://www.housearrest.com/>
10. [http://www.jusline.at/Strafprozessordnung_\(StPO\).html](http://www.jusline.at/Strafprozessordnung_(StPO).html)

11. <http://www.vscr.cz/>

12. <http://www.pmscr.cz/>

Ostatní zdroje

1. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. Dostupná z WWW: <<http://trestnizakonik.cz/navrh/duvodova-zprava.html>>.
2. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 330/2011 Sb.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Rozhovor s Mgr. Michalem Špejrou – vedoucí pracovník Probační a mediační služby střediska Praha

Přílohy:

Příloha č. 1

Rozhovor s Mgr. Michalem Špejrou - vedoucí pracovník Probační a mediační služby střediska Praha

V odborné literatuře se hodně píše o tom, že trest domácího vězení je málo využíván. Souhlasíte s tímto názorem?

Pravdou je, že po novele trestního zákoníku se předpokládalo, že soudci více sáhnou po této alternativě. Důvody, které jsme si mapovali ze strany soudců, proč tento trest neukládají, se v čase různě měnily. Já jsem ze své praxe zaznamenal několik takových důvodů, proč se soudci k této alternativě příliš neuchylují a jeden z nich byl od počátku ten, že se očekávalo zajištění tohoto trestu v kombinaci s elektronickým monitorovacím systémem, vedle nějž bude probíhat namátková kontrola probační služby. No a my jsme do toho tou novelou vstupovali bez elektronického monitorovacího systému, kdy v podstatě veškerá kontrolní činnost byla zajišťována pouze prostřednictvím Probační služby. Myslím, že se soudcům nemusela tato zdát kontrola dokonalá. Tato nejistota se postupně rozptylovala tím, že jsme na začátku organizovali nejrůznější panely, odborná setkání, diskuze se soudci, kde jsme jim poměrně detailně představovali náš postup, jakým způsobem bude probíhat celá organizace tohoto trestu, jak budou probíhat namátkové kontroly. No a vzhledem k tomu, že na začátku těch trestů nebylo ukládáno příliš mnoho, tak se nám se dařilo vysoce překračovat námi nastavený standart průběžných kontrol, což u mnoha soudců vedlo k tomu, že pojaly důvěru k tomu, že kontrola je zajišťovaná dobře a postupně začali tento trest více ukládat. Takže jeden z hlavních důvodů, je určitě absence elektronického monitorovacího systému. Další problémy dle mého názoru vychází ze soudcovské praxe a celkově z toho jaký je pohled na tento trest. Já jsem se například setkal tím, že řadě soudců nepřišla úplně v pořádku skutečnost, že odsouzený musí s uložením trestu souhlasit. Dále vím, že někteří soudci měli výraznou starost s post agendou tohoto trestu v případě, že by odsouzený trest neplnil. V tomto směru nebyla názorová jednotnost, jak postupovat v případě, že dojde k porušení trestu odsouzeným. Problém spočíval hlavně v tom, jak se bude v praxi postupovat v přeměně. Jedná se zejména o procesní věci jako například, když

odsouzenému budou zbývat do konce výkonu trestu tři nebo čtyři měsíce a začne porušovat podmínky trestu. Teoreticky by se mu měl tento trest přeměnit na trest odnětí svobody. Fakticky, ale někteří soudci říkali, že bude problém s tím, než odsouzeného obešlou, co když nebude přebírat, tak co dělat v případě, když mezi tím uběhne celá lhůta.

Z toho, co jste právě uvedl, mi tedy vyplývá, že namátkové kontroly jsou prováděny poměrně často, je tomu tak?

Ano, dokonce nyní jsme měli takovou zajímavou zkušenost s tím, že lidé, kteří byli vybíráni do toho zkušebního projektu elektronického monitoringu, tak brali svou účast na něm jako „odměnu“. Kontroly často probíhají ve večerních hodinách nebo třeba i pozdě v noci a my samozřejmě děláme i následné kontroly, například odsouzeného navštívíme v jedenáct hodin a potom, když se vracíme zpět od ostatních odsouzených, tak ještě uděláme následnou kontrolu, čili ti odsouzení jsou doopravdy povzbuzováni k tomu, že kontrola může přijít kdykoli. A pravda je ta, že klienti, kteří procházeli systémem kontroly probační službou, tak se nám nezřídka kdy stávalo, že pokud jsme je jeden týden kontrolovali několikrát za sebou a další týden byla z hlediska intenzity kontrol nějaká odstávka, tak měli dojem, že si nevšimli, že jsme tam byli a třeba sami pro jistotu volali. On si to člověk úplně neuvědomuje, co všechno to přináší, že odsouzený musí být doma o víkendech, že nemůže odejít z domu kdykoli potřebuje, společnost si skutečně málo uvědomuje, že je to zásadní zásah do života těch lidí. Takže jsem tím jenom chtěl říct, že se odsouzeným paradoxně ulevilo tím, když měli elektronický náramek, který měli umístěný na noze, protože tam odpadl všechn stres z toho, že nás neslyšeli, protože ten signál tam buď byl, nebo nebyl.

Jak se prakticky řeší namátkové kontroly v nočních hodinách z hlediska pracovní doby probačních úředníků?

Pro tyto situace využíváme pružnou pracovní dobu, což prakticky znamená, že o čas, který je věnován kontrolám v nočních hodinách, je pak zkrácena běžná pracovní doba. S tímto ale zatím není starost, v počtu odsouzených, který máme na starosti, to zatím až na nějaké výjimky v regionech zvládáme. Když je někde trestů domácího vězení

ukládáno hodně a těch pracovníků na tom středisku je málo a nebyli by schopni úplně plynule zajistit namátkové kontroly, tak tam se to nechá řešit výpomocí vězeňské služby.

Jak se prakticky řeší bezpečnost probačních úředníků při kontrolách zejména v nočních hodinách?

Praxe je taková, že v případě kontrol v nočních hodinách se jezdí ve dvou. Když je kontrola prováděna během dne, tak to může vypadat i tak, že odsouzený vyjde za probačním úředníkem ven, není nutné okamžitě vstupovat do obydlí odsouzeného. Všechna rizika spojená namátkovou kontrolou se samozřejmě snažíme zohledňovat.

Jak probíhá činnost probační služby před uložením trestu domácího vězení?

V podstatě existují tři možnosti, jak uložit tento trest. První a ne úplně nešťastnější variantou z hlediska kontroly je, když je trest nejprve přímo nařízen a my pouze dostaneme informaci o tom, že nějakému člověku byl uložen trest domácího vězení a vykonáván je na nějakém daném místě na dané adrese. Druhou z možností je varianta, kdy trest je uložen, ale ještě není rozhodnuto, na jaké adrese bude vykonáván. To je lepší v tom, že my už sice nemáme možnost ovlivnit, jestli se ten trest uloží nebo ne protože už byl uložen, ale máme možnost tomu soudci ověřit všechny podstatné věci. Třeba jestli ten člověk má bydliště, zda se tam fyzicky zdržuje, jak to obydlí vypadá. Nejlepší variantou je, když se k tomu případu dostáváme už v přípravném řízení. Soudce pak od nás může dostat nějaké vyjádření. Tomuto vyjádření říkáme institut předběžného šetření a je to komplex všech informací, které se snažíme zmapovat. Například se tedy snažíme zmapovat možná rizika, která mohou vést k nevykonání trestu domácího vězení, což může v praxi vypadat tak, že jdeme přímo za tím člověkem, mluvíme o tom, jak vnímá ten trest, zda je schopen dodržovat podmínky, které jsou s ním spojeny, jestli mu dodržování podmínek umožňuje situace v rodině. Například kdyby bydlel v bytě, který není v jeho vlastnictví, tak je důležité, jestli s výkonem toho trestu bude souhlasit majitel toho bytu. Tedy například dáváme soudu k dispozici nájemní smlouvy a podobně. Dále řešíme praktické věci, například aby měl odsouzený na dveřích jmenovku. Tento poslední způsob je tím nejefektivnějším. Soudce má už v podstatě všechny informace včetně toho, kde ten člověk bude bydlet, jaké k tomu má stanovisko, jestli je schopen trest splnit / neplnit, zda bude potřebovat nějaké výjimky,

jak má nastavenou pracovní dobu, zda navštěvuje nějaké bohoslužby, v jaký den a hodinu ty bohoslužby probíhají a podobně. Soud tedy ukládá trest v momentě, když má kompletní informaci a poté už ani není problém trest nařídit. Pokud soud tuto možnost z jakýchkoli důvodů nevyužije, tak mu nezbyvá, než aby si ty informace zjistil nějak sám.

V čem spatřujete největší výhodu trestu domácího vězení?

Myslím, že velkou výhodou všech alternativních trestů je, že sice zahrnují výrok o vině a společnost pachatelovo jednání jasně pojmenuje a uloží mu spravedlivý trest, ale zároveň mu dá šanci napravit svou chybu, aniž by došlo k zpretrhání vazeb. To je nespornou výhodou všech alternativních trestů, že rodinné a sociální vazby zůstávají zachovány.

Jak funguje práce probační služby s odsouzeným ve výkonu trestu domácího vězení? Existují nějaké speciální programy?

Trest domácího vězení není a priori koncipován jako analogie s podmíněným odsouzením s dohledem, u nějž je probační dohledový plán, v průběhu kterého odsouzený pravidelně dochází na konzultaci. Trest domácího vězení doopravdy spočívá v tom, že odsouzený je výrazně omezen v pohybu, musí se zdržovat na nějakém místě, ale nevyžaduje se automaticky ze zákona, že by se s ním mělo detailně pracovat. Ale my to vnímáme, že i u těchto odsouzených je soustavná práce důležitá. Protože samo o sobě, když někoho pouze někam zavřete a on nebude moci odejít, tak to ještě toho člověka nezmění. Samozřejmě má smysl, aby se s tím člověkem pracovalo minimálně v takovém rozsahu, abychom ho měli šanci podpořit v tom, co dělá užitečného. Zatím to děláme v rámci namátkových kontrol, kdy probíhá komunikace s klientem anebo si klienta s jeho souhlasem zveme na konzultace a řešíme s ním problémy, který má nebo potřebuje vyřešit.

Je nějaký rozdíl v přístupu k odsouzenému ve výkonu trestu domácího vězení, když se jedná mladistvého pachatele?

Zatím, pokud vím, byl trest domácího vězení konkrétně na našem pracovišti uložen v jednom případě, takže ta zkušenost není tak velká, abychom mohli srovnávat. Myslím,

že v tomto případě můžeme vyjít ze zkušeností z jiných alternativních trestů. Práce s mladistvými má samozřejmě svá specifika. Jedním z nejdůležitější je, že se v případě mladistvých nepracuje jen s nimi, ale s celým systémem rodiny. Pracovat s mladistvým bez toho aniž bychom se snažili vidět do jeho rodiny a do školy, v podstatě není možné. Takže určitě má smysl se tomu případu věnovat intenzivnějším nebo spíše jiným způsobem, protože v tomto věku si člověk začíná tvořit povědomí o tom, co funguje, co nefunguje, co si může anebo nemůže dovolit. Práce s mladistvými je příznivější v tom, že lze očekávat, že zatím nemají úplně pevně nastavené mechanismy, na základě kterých fungují a mají možnost začít znovu.

Ráda bych se ještě vrátila ke zkušebnímu režimu elektronického monitorování, o kterém jsme mluvili na začátku. Mě by zajímalo, proč byla upřednostněna technologie tzv. aktivního sledování oproti systému GPS, kdy může být odsouzený sledován prakticky neustále, zatímco systém, který byl zvolen pro zkušební režim, umožňuje pouze zjistit, zda se odsouzený nachází v místě výkonu trestu.

Abych se přiznal, tak tyhle detaily úplně neznám, ale jde spíše o filosofii té technologie. Jedna z těch technologií umožňuje prostřednictvím GPS průběžně odsouzeného sledovat, najít si ze satelitu, kde zrovna je. Ta druhá technologie, o které vy mluvíte, je zaměřená na to, že se „vykolíkuje“ elektronicky prostor, kde se má odsouzený zdržovat. Povaha trestu domácího vězení spočívá v tom, že odsouzený se má zdržovat v tom daném prostoru a tento systém dokáže spolehlivě identifikovat, zda v tom prostoru je nebo není. Takže jestli trest domácího vězení má spočívat v tom, že se má odsouzený zdržovat v místě bydliště, tak tento požadavek je spolehlivě naplněn.

Z dokumentů, které hodnotí zkušební dobu elektronického monitorování, vyplývá, že byly zkoušeny různé formy porušení režimu. V čem tato porušení mohou spočívat?

Ano, my jsme právě potřebovali všechny tyhle věci otestovat. Zkoušeli jsme například, jak to bude fungovat, když si někdo pokusí šetrně ten náramek sundat. Já tady nechci prozrazovat všechny ty způsoby, abych nedával nějaký návod. Obecně platí to, že tento systém umožňuje předcházet všem situacím. Například to zařízení hlásí i změnu, pokud

náramek není dostatečně upevněný, protože sleduje nějakou frekvenci, teplotu těla, takže to zařízení pozná, že náramek je uvolněný a okamžitě se tato informace přenesou do centrály. Ono to není jen o tom, že má elektronický systém na sobě, v tom bytě je i nějaké komunikační zařízení, takže v tom monitorovacím centru okamžitě poznají, že se tam něco děje. Třeba se nám stalo, že když se někdo dlouho nehýbal, když spal, tak nám to zařízení ohlásilo, že není zaznamenán žádný pohyb. Náramek je také zajištěn proti přestřihnutí, vlastně vůbec proti jakémukoli porušení. Když se poruší, okamžitě jde hlášení. Všechny situace jsme se snažily ověřit v praxi a ty výsledky byly takové, že si myslím, že jsme teď připraveni elektronické monitorování začít realizovat.

Dá se předpokládat, že bude zřízeno jedno centrální monitorovací místo, které bude kontrolovat všechny vězně najednou?

Pravděpodobně ano, pravděpodobně bude nějaká monitorovací centrála, kde se budou setkávat všechna data a to bude jeden systém té kontroly, vedle nějž budou nadále probíhat namátkové kontroly probačních úředníků. Bude také probíhat komunikace na dálku s tím monitorovacím centrem a tím klientem v případě, že tam budou nějaké změny. O změnách budou pravidelně informováni i ti probační úředníci, kteří mají ty lidi na starost, což už se dělo vlastně nyní v průběhu testovacího režimu. Ono totiž jedna věc je, že vám elektronika hlásí nějaký výpadek, údaj, ale pak je dobré ještě tu informaci zpřesnit nějakým dalším zjištěním, abychom si to mohli dát do souvislostí.

Shrnutí / Resumé

Trest domácího vězení, jeho výkon a kontrola

Trest domácího vězení do českého trestního práva vstoupil s přijetím nového trestního zákoníku k 1. 1. 2010. Očekávalo se od něj zejména, že bude využíván jako nejpřísnější alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v případech, kdy nebude třeba tak razantního zásahu do života pachatele, ale zároveň bude zapotřebí přísnější sankce, než jakou představují jiné alternativní tresty. Nicméně i po dvou letech od jeho zavedení soudy k této alternativě sahají velmi zřídka. Zajímalo mne tedy, čím je nedostatečné využití tohoto trestu způsobeno, proto jsem se rozhodla podrobněji rozebrat zákonnou úpravu tohoto trestu a zaměřila jsem se i na provádění jeho výkonu v praxi.

Práce je rozložena do pěti kapitol. Vzhledem k tomu, že trest domácího vězení je sankcí práva, je první kapitola věnována pojmu a účelu trestu obecně. Druhá kapitola se zabývá problematikou alternativních trestů, vymezení nepodmíněného trestu odnětí svobody vůči alternativním trestům a idejí restorativní justice.

V rámci druhé kapitoly jsou také popsány nejužívanější alternativní tresty v České republice. Vymezení ostatních alternativních trestů je důležité zejména proto, že trest domácího vězení je často ukládán jako sankce za nedodržení podmínek těchto trestů.

Třetí kapitola je již věnována problematice trestu domácího vězení v rámci českého trestního práva. V úvodu této kapitoly je obecně popsána postavení a význam tohoto trestu v rámci české úpravy a jsou zde vymezeny nejdůležitější pojmy. V následujících částech této kapitoly jsou dopodrobna rozebrány podmínky uložení trestu domácího vězení a způsob jeho výkonu.

Následující čtvrtá kapitola je věnována elektronickému monitoringu trestu domácího vězení. Tato problematika je v posledních dnech velmi aktuálním tématem, protože v současné době probíhají přípravy na zavedení tohoto systému v České republice.

Poslední pátá kapitola je věnována zahraničním úpravám trestu domácího vězení tedy konkrétně ve Spojených státech amerických, na Slovensku, v Polsku a v Rakousku.

Po podrobném prozkoumání trestu domácího vězení, jsem dospěla k jednoznačnému závěru, že trest domácího vězení je vhodnou alternativní sankcí k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, která by měla být využívána častěji, než je tomu doposud. S tímto názorem koresponduje i snaha zákonodárce, který za poslední měsíce učinil několik legislativních změn, které ukazují zjevnou snahu o co nejširší využití tohoto trestu. Po detailnějším pohledu do této problematiky, dospívám k závěru, že jediné, co trestu domácího vězení chybí k tomu, aby mohl být využíván v co nejširší míře je zavedení elektronického monitoringu. Vzhledem aktuálnímu vývoji, to ovšem vypadá, že tato překážka bude v následujících měsících odstraněna a trest domácího vězení bude moci být využíván v mnohem širší míře, než tomu bylo doposud.

House arrest punishment, its execution and control

House arrest came into Czech criminal law with the adoption of the new Criminal Code 1st of January 2010. House arrest was expected to be used as the most stringent alternative to the sanction of imprisonment in cases where there is no need for a significant intervention into the life of the offender, but at the same time there is a need for more severe penalty than the usage of other alternative punishments. Nevertheless, two years after the introduction of the house arrest the courts usage of this alternative is still very rare. I wondered what the main causes of this outcome are, thus I decided to analyse more thoroughly the legal background of this sentence and I focused also on the implementation of its performance in practice.

The thesis is divided into five chapters. Chapter one is solely devoted to concept and aim of punishment. Chapter two deals with alternatives punishments, demarcation of unconditional sentence of imprisonment to alternatives punishments and restorative justice. Also, final part of chapter two is focused on the most frequent alternatives punishment currently used in the Czech Republic. Demarcation of other alternative punishments is important, because house arrest is frequently used as a sanction in case of breach of the duties implied from other forms of alternative punishments.

Chapter three focuses on the house arrest and its position in the Czech criminal law system. First part of this chapter illustrates the position and importance of house arrest in Czech criminal law system, furthermore the most important terms are also described there. Final passages of chapter three discussed in detail the conditions for the imposition of house arrest and the manner of its exercise.

Chapter four is focused on an electronic control system of house arrest. This issue is currently heavily discussed in the Czech Republic as we are in the final stage of preparations that should lead to the implementation of the electronic control system into practice.

Finally, chapter five sheds the light on the foreign adaptations of house arrest, more specifically it focuses on the legal shape of the house arrest in the United States, the Slovak Republic, Poland and Austria.

After detailed house arrest scrutiny I am convinced that house arrest is a suitable a viable alternative to the unconditional sentence which should be used in the Czech environment more often than it currently is nowadays. The increased efforts in the form of recent introduction of necessary legislative changes from the Czech government in this area are in line with this opinion. Based on the close examination of the complex issue of house arrest in the Czech code of law identified a missing electronic monitoring as a last missing piece in the puzzle which hinders the broader usage of this penalty. However, current development in this area indicates that this obstacle may be eliminated soon, and wider usage of this suitable alternative may come to place relatively soon.

Klíčová slova

Domácí vězení, alternativní tresty, elektronický monitoring.

Keywords

House Arrest, Alternative Sentences, Electronic Monitoring.